

România literară

O CARTE A ȚĂRII

AM TRAIT și incheiem acest Decembrie 1978 într-o succesiune de evenimente, de manifestări multiple semnificative. Sintem încă sub freacățul aniversării celor șase decenii de la făurirea statului național unitar român, aniversare cu care prilej ampla Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al partidului, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale și-a prelungit ecoul în conștiințele tuturor fiilor acestei țări, după cum și-a răsfrint undele peste năme-roase meridiane mareind harta întregii lumi. Și semnele acestor vaste dimensiuni în conștiința umanității n-au întârziat să se afirme: în ziua de 7 decembrie, președintelui României i-a fost înminată, de către o delegație de savanți din Marea Britanie, S.U.A., Iugoslavia și Franța, prima medalie de aur „Norbert Wiener”, conferită la cel de al IV-lea Congres de cibernetică și sisteme de la Amsterdam, din august 1978, ca o recunoaștere a eforturilor importante dedicate atât promovării științei cit și promovării păcii și sprijinirii progresului social. În ziua de 21 decembrie, președintele României i s-a înminat Premiul „Simba” pentru pace pe anul 1978. Pe calea presei scrise ca și a celei radio-televizate, aceste ceremonii au fost împărtășite tuturor cetățenilor țării, a căror mândrie patriotică a devenit cu atât mai profundă cind, în ziua de 23 decembrie, la Palatul Republicii, șefii ai misiunilor diplomatice din țări ale Africii, Asiei și Americii Latine au ținut să prezinte respectuoasele lor felicitări pentru decernarea acestui premiu: așa, după cum, în același spirit de înalt omagiu pentru prodigioasa sa activitate în slujba idealurilor de pace, independență și progres, și-au exprimat dorința de a fi primiți de către tovarășul Nicolae Ceaușescu și a-și manifesta sentimentele lor de înaltă stimă pentru Premiul „Simba” reprezentanții studenților din țări în curs de dezvoltare care studiază în România. De notat de asemenea, că, o zi mai înainte, a fost dat publicității, atât în atenția poporului nostru cit și, prin difuzarea textului, în atenția întregii omeniri, Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România către parlamentele și guvernele tuturor statelor, către toate popoarele lumii. Este un document de o importanță excepțională în actuala conjunctură a situației mondiale și el marchează, pe întreaga lui dimensiune, concepția și activitatea Partidului și Statului nostru, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, însumind în modul cel mai fericit voința națiunii noastre, năzuințele ei cele mai nobile pentru propășirea și pacea întregii umanități.

IATA, însă, că la acest sfârșit de Decembrie, ca o grandioasă sinteză de gândire și sentimente întru cinstirea gloriosului fiu al acestui pământ și al acestui popor, a apărut, la Editura Politică, monumentalul Omagiu Președintelui Nicolae Ceaușescu. Este un volum de peste 600 de pagini, reflectind mărețul eveniment cu care, în ziua de 26 a primei luni din acest jubiliar an 1978, întregul popor, toți oamenii muncii de la orașe și sate, țara întreagă au sărbătorit cu dragoste și recunoștință, cu omenească bucurie și înălțătoare mândrie ziua de naștere a celui care, în fruntea partidului și statului, constituie simbolul viu al națiunii noastre, al aspirațiilor generoase ale acestor ani de avânt socialist, de împliniri fără precedent. Am citat din Cuvîntul înainte al acestui monument editorial care, prin alcătuirea lui, se constituie ca un document al contemporaneității, ca o veritabilă Carte a Țării.

Începind cu redarea Adunării festive organizate cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, continuind cu înfățișarea Sedinței festive a Consiliului de Miniștri, cu redarea mesajelor delegației membrilor P.C.R. cu stagiul de ilegalitate, cu cele ale organizațiilor de masă și obștești, ale ministerelor și ale altor instituții centrale, ale instituțiilor de știință, învățămînt, cultură și presă, ale Forțelor Armate, ale Cultelor, volumul omagial îmbrățișează, apoi, mărturiile de stimă și dragoste din partea Capitalei și județelor patriei. Urmează articole, evocări, ecouri publicate în presa centrală și locală, poezii, texte de lucrări mușcate și reproduceri de artă plastică dedicate marelui sărbătorit. După mesajele de felicitare de pe toate meridianele globului trimise de conducători de partide comuniste și muncitorești, socialiste și social-democrate, șefii de state și guverne, mișcări de eliberare, organizații internaționale, ultimele pagini relatează manifestările omagiale organizate peste hotare, ca și aprecierile făcute de editori, publiciști, presa, radioul și televiziunea de pe atâtea meridianale la adresa personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu. Ampla cuvîntare a secretarului general al Partidului la Adunarea festivă de la Sala Palatului Republicii, ca și celelalte cuvîntări prilejuite de ansamblul manifestărilor strălucitului jubileu conferă acestui edificiu editorial o cu atât mai nobilă strălucire.

Adus celui ce intruchipează în modul cel mai pregnant însuși geniul creator al României contemporane, al

nestăvilitei ei voințe de propășire și de pace, în demnitatea plenarei afirmări a suveranității și independenței sale, Omagiu se constituie ca florilegiul celor mai avîntate din gândurile și sentimentele unui brav popor cu conștiința că trăiește și-și făurește propriul destin la cotele cele mai înalte ale devenirii lui istorice.

Așadar, o emoționantă, însuflețitoare Carte a Țării, sub semnul căreia cinstim cea de a XXXI-a aniversare a Republicii. O Carte a Țării de bun augur pentru noul an, 1979.

„România literară”

Amintiri de Anul Nou

OMUL e fericit, cu adevărat fericit, atîta timp cit nu știe, cit nu-și dă seama că este într-adevăr fericit. La prima clipă de gândire asupra fericirii lui, fericirea a și scăzut și începe să fie pătrunsă de îndoială, de întrebări, de nesiguranță. Intervine inteligența, care, turbură tot, sub motiv că cercetează și clarifică.

„Voir clair” (a vedea clar) al lui Stendhal este împotriva fericirii. Multe pagini din literatura lumii, și chiar din Stendhal însuși, dovedesc lucrul acesta. Și, înainte de orice, o dovedesc amintirile noastre, ale ficcării dintre noi.

Am și eu asemenea amintiri, și ele vin din copilăria mea cea mai îndepărtată, pînă pe la zece ani. Mulțumit, uneori, am fost și după aceea; mai tirziu, de pe la sfârșitul adolescenței, trecind peste turburările și necazurile inevitabile ale pubertății, am găsit, descori, mulțumire în scris, în lucrul literar, așa cum mulțumit sint și acum cind scriu și pentru că scriu acestea. Este drept că acuma „voir clair” și-a schimbat puțin înfățișarea, chiar natura; este o mulțumire mai trăinică, deși mai potolită, decît zburcîmîta fericire, repede izvorită din mișcările nu rareori dezordonate ale activității, deseori însă tot atât de repede înecată în dezamăgiri și în deceptii.

Gîndurile acestea se ivesc mai cu seamă în preajma Anului Nou. Și

într-adevăr, Anul Nou nu este numai un prilej de contemplare, în totdeauna atrăgătoare dar nesigură, a viitorului. El este socotit de obicei ca o prefață făcută din presupunerii și din speranțe, dar el este, mai cu seamă cu cit înaintezi în vîrstă, un epilog, o reculegere în amintire, un joc ispititor al memoriilor.

De-o bună bucată de vreme, la sfîrșitul fiecărui an care trece, îmi adun în minte oameni pe care i-am cunoscut, fapte și întimplări pe care le-am trăit — și mă grăbesc să adaug că încerc să le culeg în mine și să le spun numai pe cele plăcute. Și, de fiecare dată, copilăria îmi oferă un bun prilej de recapitulări, de considerații, de data aceasta într-adevăr „confortabile”.

Cineva care cunoaște Iașul numai din ceea ce acest oraș a devenit în ultimii douăzeci de ani, cu greu își poate imagina, dacă nu are la îndemînă documente și mărturii ale epocii, cum arăta el în primii ani ai secolului, pe vremea copilăriei mele celel mai îndepărtate. Edropt că înnoirile din oraș n-au cuprins, și nici aici în întregime, decît cîteva străzi principale din centru, cîteva clădiri, înnoirile sau din nou zidite. Cred însă că au rămas și acuma (spun: cred pentru că demult nu am mai văzut locurile copilăriei și ale adolescenței mele), cred că au mai rămas străzi, străduțe, fundături și ulițe vechi. Dar impresia ge-

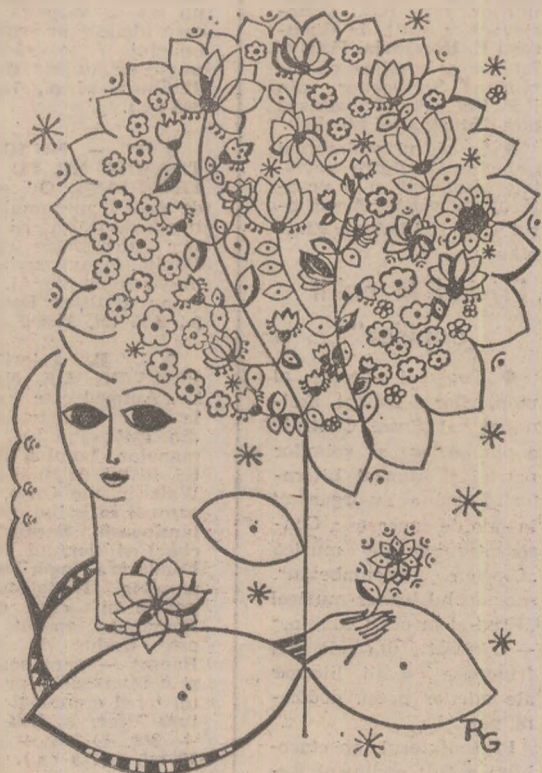
nerală, imediată, este cu siguranță a unei așezări înnoirite din temelie, a unui oraș nou — și care vrea să fie și se silește să fie nou.

Vă puteți oare închipui, astăzi, un oraș, un tirg, un tirgusor chiar, pe ale cărui străzi, în apropierea Sărbătorilor, seara, cind se îngină ziua cu noaptea, umbli și se aud păpușari? Chiar pe vremea cind eram copil, păpușarii ambulantați nu mai erau decît, cu intermitență, tole-rați. Ion Creangă protestase, cu vreun sfer de secol mai înainte, împotriva interzicerii lor, așa cum stă mărturie Ion păpușarul, cunoscutul (pe-atunci) cîntecel comic al lui Alecsandri. Puțini mai sint astăzi cei care pot spune că au văzut o ladă de păpuși și că au asistat la jocul lor tradițional. Sint unul dintre aceștia.

ERA într-o seară, poate chiar în seara de Anul Nou, prin 1905 sau 1906. Locuim într-o casă din strada Sărării, din care, acum vreo douăzeci și mai bine de ani, după bombardamentul războiului, mai rămăsese (sau mai bine zis mi-au rămas mie în minte) cei trei castani bătrîni ce mărgineau, spre stradă, curtea și grădina, cu un zarzăr pe o latură și cu un sir de tufe mari de liliac pe altă latură, tufe pe care eu le vedeam

Alexandru Philippide

(Continuare în pagina 8)

Desen de Raluca Grigorcea

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpăneanu.

Din 7 în 7 zile

APELUL SOLEMN AL MARI ADUNĂRI NAȚIONALE

„NOI CONSIDERĂM că, în ciuda faptului că dezvoltarea vieții internaționale este contradictorie, că deși asistăm atât la acțiuni mai ferme pentru destindere și pace, cât și la anumite evenimente care provoacă încordare între state, pe ansamblu evoluția mondială deschide noi perspective pentru destindere, dezarmare și pace. Evenimentele, chiar din ultima vreme, sînt îndreptate tocmai în această direcție, confirmînd că popoarele sînt tot mai hotărîte să împiedice agravarea situației internaționale, să oprească escaladarea cursei înarmărilor, să asigure o politică de destindere și să meargă tot mai ferm spre o pace generală.”

Sînt cuvintele prin care tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o apreciere profund științifică asupra situației mondiale contemporane, în lumina concepției și practicii caracterizînd activitatea internațională a Partidului și Statului nostru, concepție și practică la elaborarea și stimularea cărora președintele României și-a adus o contribuție recunoscută prețioasă ca una din cele mai conștiente și mai fecunde. Tabloul de — vast — ansamblu al relațiilor externe ale statului nostru; numeroasele afirmări de poziție constructivă în toate forurile internaționale, în frunte cu Organizația Națiunilor Unite — în cadrul căreia țara noastră și-a cucerit un renume printre cei mai activi factori de promovare a păcii și cooperării —; frecvențele vizite reciproce și convorbiri la nivelul cel mai înalt ca o concretizare vie a coexistenței pașnice indiferent de oriundea social-politică a statelor respective, în finalitatea unei lumi propășind fără amenințarea forței armelor și printr-o nouă ordine economică; pe de altă parte afirmarea României în sprijinul tuturor mișcărilor de eliberare națională, neobosita participare la toate inițiativele urmărind consolidarea păcii și a cooperării economice, tehnice și culturale, în respectul deplin al independenței și suveranității naționale, — iată tot atâtea argumente pentru ca, pe fiecare zi mai concludent, cuvîntul poporului român să cîntărească tot mai mult pe meridianele întregului glob.

În această perspectivă trebuie privit Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România către parlamentele și guvernele tuturor statelor, către toate popoarele lumii, apel hotărît în sesiunea solemnă cu prilejul aniversării celor șase decenii de la crearea statului național unitar român și dat publicității în ziua de 23 decembrie.

Chemarea forului suprem al puterii de stat, sintetizînd voința întregii națiuni, atestă o nestrămătată încredere în capacitatea popoarelor, a factorilor de conducere ai statelor, a reprezentanților aleși ai popoarelor, a tuturor oamenilor de bună credință, indiferent de convingerile lor filosofice și religioase, ca printr-o strînsă conlucrare să împiedice declanșarea unui nou război mondial, să asigure pacea internațională.

ÎN ACEST spirit, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România supune atenției parlamentelor și guvernelor lumii propunerea de înghețare a cheltuielilor militare, a efectivelor armate și a armamentelor la nivelul anului 1978, trecîndu-se apoi la un program de dezarmare într-o largă perspectivă, la aplicarea unui ansamblu de măsuri menite să reducă conținutul cursa înarmărilor, să oprească producerea de noi arme, întru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie. Este formulată, astfel, una din cerințele cele mai imperioase ale întregii omeniri, cerință implicînd în primul rînd domeniul dezarmării nucleare, prin oprirea producerii de noi arme perfecționate, prin lichidarea și distrugerea armamentelor atomice. Așadar, orientarea geniului uman, a cuceririlor științei în domeniul tainelor atomului în direcția progresului, a cerințelor vieții și păcii, a bunăstării întregii omeniri!

ACUITATEA privirii tuturor celor cărora li se adresează această nobilă Chemare este solicitată a se îndrepta asupra situației din Europa, continentul cu cea mai mare concentrare de forțe armate și armamente dintre cele mai perfecționate, inclusiv nucleare. Prin urmare, necesitatea imperioasă ca parlamentele, popoarele și guvernele statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki să acționeze împreună, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea cit mai largă a colaborării intereuropene, pentru trecerea la măsuri practice de dezangajare militară și dezarmare, — o importanță deosebită arătîndu-se că ar avea adoptarea angajamentului de a nu se mai amplasa noi trupe și armamente pe teritoriile altor state și de a se trece la reducerea treptată și apoi la retragerea tuturor trupelor străine în limitele frontierelor naționale, desființarea bazelor militare de pe teritoriile altor state, încetarea manevrelor militare și a oricăror demonstrații de forță în apropierea frontierelor altor state.

Subliniind din nou intensificarea acțiunilor pentru a se ajunge la crearea condițiilor pentru desființarea concomitentă a Tratatului Nord-Atlantic și a Tratatului de la Varșovia, Chemarea relevă că o importanță politică deosebită ar fi crearea, între blocurile militare, a unei zone în care să nu fie amplasate nici un fel de armamente, unde să nu aibă loc nici un fel de manevre și demonstrații militare.

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România supune reflecției parlamentelor, guvernelor și popoarelor europene propunerea încheierii unui pact general-european, la care să ia parte toate statele participante la Conferința de la Helsinki, conținînd angajamentul renunțării la forță și la amenințarea cu folosirea forței.

SÎNT propuneri și sugestii generate de spiritul general ce animă politica externă a României, reflectînd profunda năzuință de pace a poporului român, voința de a milita consecvent pentru continuarea fermă a cursului spre destindere și înțelegere între națiuni, pentru dezangajarea militară și dezarmare, pentru crearea și consolidarea unui climat de pace în care toate națiunile să se poată dezvolta liber, pe calea progresului și prosperității, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

În temeiul acestor aspirații, cu argumente din cele mai plauzibile și nobile, într-o finalitate din cele mai luminoase, Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România se constituie ca un document de primă dimensiune, prin forța mesajului său profund umanist, proiectînd un larg orizont în fața tuturor oamenilor de bunăvoință.

Cronicar

Editura Academiei
la 30 de ani de activitate

● Peste cîteva zile, Editura Academiei Republicii Socialiste România împlineste 30 de ani de existență. Acest eveniment incununează îndelungata activitate editorială pe care Academia Română a început s-o desfășoare îndată după întemeierea ei, în anul 1867, și care a crescut paralel cu dezvoltarea și modernizarea științei și culturii românești.

Săptămîna trecută, la sediul editurii, din Calea Victoriei, a avut loc o conferință de presă prezidată de prof. dr. doc. Gheorghe Ciucu, rectorul Universității din București, membru corespondent al Academiei.

Directorul Editurii, Constantin Busuioceanu, a prezentat o amplă dăre de seamă asupra activității instituției de-a lungul anilor, precizînd că la sfîrșitul anului 1978, producția editorială, în cei 30 de ani de activitate, s-a ridicat la 3 084 titluri de carte, 6 419 fascicule de revistă, într-un tiraj de peste 17 302 191 exemplare. Editura Academiei a

publicat lucrări originale de înalt nivel științific, aducînd contribuții de seamă la promovarea și dezvoltarea științei și culturii românești și universale. Dintre acestea fac parte primele volume ale tratatelor de Istoria literaturii române, Istoria limbii române, ediții succesive din Gramatica limbii române, Dicționarul limbii române, Dicționarul explicativ al limbii române, tratate de specialitate ca Istoria Teatrului în România, etc. Interesul manifestat de specialiștii din străinătate pentru lucrările aparținînd scriitorilor și oamenilor de știință români, a determinat publicarea lor sub formă de coproducere cu diferite firme editoriale de peste hotare. Editura Academiei asigură apariția a 66 de reviste cu o periodicitate variînd între 1 și 12 numere anuale.

La Conferința de presă desfășurată cu acest prilej, au luat cuvîntul numeroși scriitori și reprezentanți ai presei din Capitală.

Asociațiile scriitorilor
întîlniri cu cititorii

București

● Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Dan Cristea, Viorel Cosma, Petre Cristea, Alecu Ivan Ghila, Gheorghe Pituș, Damian Necula, Dorin Tudoran, la Căminul cultural din comuna Chir-nogi, județul Ilfov; Mihai Beniuc, Ion Crânguleanu, Petre Ghelmez, Gheorghe Istrate, Dimitrie Rachici, Doina Stănescu, la Ministerul Educației și Învățămîntului; Doina Sălăjan, Ștefan Augustin Doinăș, Ion Horea, Romulus Vulpescu, la Grupul școlar chimie — Liceul industrial nr. 5 București; Ion Bănuță, Virgil Carlanopol, Viorel Cosma, Radu Cârneli, Florin Costinescu, Ion Gheorghe, Stelian Păun, Al. Raicu, Veronica Russo, Ion Socol, Ion Potopin, Ion C. Ștefan, la căminele culturale din Hotearele, Ștefănești, Curcani, județul Ilfov și la Școala generală nr. 108 București; Agatha Bacovia, la Liceul industrial al Uzinei „Vulcan” București; Nicolae Dragoș, Denisa Comănescu, Mircea Dinescu, Ion Gheorghe, Gheorghe Istrate, Pia Olaru, Aurel Sefciuc, Grete Tartler, Liliiana Ursu, la librăria din Slobozia, la căminele culturale din comunele Borcea și Sudiți și la Fabrica de zahăr din Tăndărei, județul Ialomița; Șerban Nedelcu, la școlile generale nr. 121 și 196 din Capitală; Stelian Filip, Ion Larian Postolache și Dragoș Vicol, la Procuratura municipiului București; Ludmila Ghișescu, la Școala generală nr. 13 din Pitești; Lucian Avramescu, N. Rădulescu-Lemnar, George Moroșanu, Veronica Galis, Dan Verona, la Căminul cultural din comuna Sîngeru, județul Prahova; Toma Alexandrescu, Virgil Carlanopol, Tudor George, Petre Pau-

lescu, Veronica Russo, la Sala mică a Palatului; Constantin Abăluță, Mircea Constantinescu, Constantin Crișan, Valentin Mihăilescu, Ioan Dan, Mircea Sântimbreanu, la Liceul de fizică din comuna Măgurele, județul Ilfov și la Liceul nr. 1 de științele naturii din București; Ioana Diaconescu, Ion Horea, Traian Iancu, Constantin Nisipeanu, Ion Potopin și Violeta Zamfirescu, la Academia Militară din București.

Timișoara

● Ion Hobana, Mircea Serbănescu, Tiberiu Torro, Sergiu Levin, Deliu Petroiu, la Casa de cultură a studenților din Timișoara (în cadrul „Zilelor literaturii și artei științifico-fantastice”); Aurel G. Ardeleanu, Eugen Dorcescu, Mariana Corușiu, la cenaclul Asociației scriitorilor și revistei „Orizont”.

Brașov

● Dan Tărchilă, la Liceul din Baia Mare (în cadrul întîlnirii cu elevii clasei a II-a, secția filologie); Iv. Martinovici, la Facultatea de podiatrie din Timișoara.

Cluj-Napoca

● Titus Andronic, Petre Bucsa, Bazil Gruia, Negoită Irmie, Ion Lungu, Ion Mircea, H. Lupu, Gh. Nimiceanu, Ion Oar-cășu, Mircea Valda, la Școala de partid, la Institutul de lingvistică, Grupul școlar M.I.U. din Cluj-Napoca și la Casa Armatei din Medias; Augustin Buzura, la Căminul cultural din Cicirău, (în cadrul concursului cenaclurilor literare sătești, organizat de cenaclul „Vasile Lucaciu”).

Lansări de noi volume

● La librăria „Mihai Eminescu” din Timișoara, la librăria din Arad, Moldova Nouă, Anina și Lugoj au fost lansate volumele „Diligenta de seară” de Anghel Dumbrăveanu, „Din patru inimi” de Nicolae Berwanger, „O complicată stare de fericire” de Ion Arieșanu și „Orele orașului Arad” de Florin Bănescu, Carolina Ilica, Horia Ungureanu și Cornel Marandiu. Autorii au fost prezentați de Valeriu Răpeanu, C. Ungureanu, Marcel Popa Corniș și Al. Jebeleanu.

● La „Ecran club” din

Capitală, Universitatea cultural-științifică București a organizat un festival literar în cadrul căruia Aurel Ciulea a prezentat volumul de poeme „Cartea dimineații” de Al. Raicu, apărut în Editura Eminescu.

● La librăria „M. Sadoveanu” din Capitală a avut loc prezentarea volumelor „Noaptea muzicantilor” de Marius Turpan și „Noaptea definitivă” de Matei Gavril. Au luat cuvîntul Mircea Sântimbreanu, directorul Editurii Albatros, Nicolae Ciobanu și Dan Cristea.

Seară
comemorativă
„G. M. Zamfirescu”

● La Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu” din Capitală a fost organizată o seară comemorativă dedicată lui George Mihail Zamfirescu, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la moartea scriitorului. Au luat cuvîntul Radu Bouréanu și N. Carandino. Și-au dat concursul actorii Silvia Popovici, Raluca Zamfirescu și Chiril Economu.

Manifestări ale
cenaclurilor literare

● Recent, la Oradea, s-a desfășurat Colocviul societăților și cenaclurilor literare studențești organizat de Comitetul Executiv al Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România.

Lucrările acestei manifestări, care au reunit peste 120 de participanți din toate centrele universitare ale țării — membri ai societăților și cenaclurilor literare studențești, scriitorii și cadre didactice universitare au prilejuit o profundă analiză a preocupărilor Asociațiilor studenților comuniști pentru promovarea creației autentice și afirmarea pe plan național, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, a talentelor celor mai valoroase din rîndul studenților, pentru integrarea tot mai puternică a activității culturale studențești în viața spirituală a municipiilor și județelor patriei.

Dezbaterile din cadrul colocviului au marcat un valoros schimb de experiență privind organizarea și îmbunătățirea calitativă a activității studențești de creație în cadrul societăților și cenaclurilor literare.

Au participat Laurențiu Ulici, Dinu Flămînd, Mircea Florin Șandru.

● În județul Dolj, a fost organizată o „Decadă a cenaclurilor literare artistice” în cadrul căreia în orasul Calafat a avut loc festivalul literar „Îmnurile Patriei”. De asemenea, s-au desfășurat șezători literare, festivaluri de poezie patriotică și dezbateri literare în localitățile Birca, Predești, Bechet, Călărași, Goicea etc. Cu acest prilej a fost deschisă și expoziția „Craiova în arta plastică”.

În spiritul
colaborării

● Conform înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din R.S. Cehoslovacă, a sosit la București E. Horelovia. Potrivit înțelegerii similare cu Uniunea Scriitorilor din R.P. Bulgaria ne vizitează țara Konstantin Elenkov.

● În cadrul schimbului redacțional dintre revistele „Iunost” și „Luceafărul”, ne vizitează scriitorul sovietic Vladimir Zlotnikov.

„Privind în ochii
copiilor”

● Cenaclul literar al pionierilor „Mihai Eminescu” al Casei Centrale a pionierilor și șoimilor patriei și Muzeul Literaturii Române au organizat în sala de concerte a Conservatorului de muzică „Ciprian Porumbescu”, spectacolul literar-muzical „Privind în ochii copiilor” — o selecție din cele mai frumoase creații literare ale micilor poeți, dedicate patriei.

Prezentatorul spectacolului a fost scriitorul Romulus Vulpescu.

● G. Călinescu — ION CREANGĂ (VIAȚA ȘI OPERA). La 40 de ani de la apariția edificiului princeps a acestei fundamentale monografii călinesciene, seria „Patrimoniu” li adaugă repere istorico-literare (selecție în redacție de Ruxandra Niculescu) semnate de: G. Călinescu, Al. Philippide, Al. Piru, Pompiliu Constantinescu, Mircea Tomuș, George Munteanu, G. Ivașcu, Savin Bratu, Eugen Simion, Al. Săndulescu, Nicolae Manolescu, Zaharia Sângeorzan, Ion Bălu, Ov. S. Crohmălniceanu și Dan Cristea. (Editura Minerva, 376 p., 15,50 lei, 100 120 ex.)

● Aron Cotruș — VERSURI. O amplă selecție din versurile poetului, alcătuită de Ovidiu Cotruș apare însoțită de un supliment studiu introductiv de Ion Dodu Bălan. (Editura Minerva, XLVIII + 472 p., 22 lei, 11 620 ex.)

● Dorel Dorian — DACĂ VEI FI ÎNTREBĂT... Pe lângă „dosarul” piesei în trei acte Dacă vei fi întrebat... (mărturie de creație, distribuția premiului, reprezentări ulterioare, aprecieri critice) al utilei colecții „Rampa”, sînt publicate piesele într-un act Joc dublu și Teatru cu bile. (Editura Eminescu, 192 p., 7,50 lei, 1800 ex.)

● Gabriel Iuga — ÎNFAȘURAT ÎN FLACĂRA. Transcriem versuri din Cîntec: „Știu că pămînt din pămîntul acesta / poate feriți sau un arbor bătrîn am să fiu / și rid mîgînd animalele de pradă / pe care le port pe trup / și mai știu că-ntr-o noapte / am cerșit al pămînt pentru mine / luncam într-o vale străină / și hieiele mi-au mîncat trupul gol / și-am aflat că pămînt numai tu o să fii / o iubită-pămînt...” (Editura Albatros, 76 p., 5,25 lei, 845 ex.)

● Horia Tecuceanu — OBSTINAȚIA CĂPITANULUI APOSTOLESCU. Apărută în colecția Clepsidra, cartea continuă seria romanelor Căpitanul Apostolescu anchetează (1970), Căpitanul Apostolescu intervine (1971), Căpitanul Apostolescu și dubla enigmă (1973), Căpitanul Apostolescu și identifierea (1974), Surprizele căpitanului Apostolescu (1976). (Editura Eminescu, 216 p., 5,75 lei, 60 000 ex.)

● Vasile Mihăescu — DULCISIMA. Cîntăm versurile — cu aspect de artă poetică — din Poezia: „Poezia nu este ospăț. / Poezia nu este desen, / nici broderie, / nici liniște, / necum amabilitate. / Poezia este un act de violență / prin care ideile / în armuri de imagini / se răstornă unele pe altele.” (Editura Junimea, 84 p., 7,25 lei, 800 ex.)

● *** — NICIODATĂ TOAMNA NU FU MAI FRUMOASĂ. O selecție de poezii autumnale realizată după criteriile estetice alcătuite de Simion Dănilă, cu un cuvînt înainte semnat de Al. Jebeleanu. (Editura Facta, 196 p., 9,75 lei, 10.850 ex.)

● J. B. Priestley — PRIETENI DE NĂDEJDE. Autorul este cunoscut la noi prin traducerea, din 1945 pînă azi, a romanelor Lumina dragostei (titlul original: They Walk in the City), Trei oameni în haine noi, O zi luminoasă, Domnul Michael și domnul George, Fundătura ingerilor și a pieselor Inspectorul de poliție și Ziua mamei. Romanul apărut recent este tradus de Andrei Bantaș — care semnează și o interesantă prefață și un tabel cronologic. (Editura Minerva, LVI + 272 + 312 + 296 + 232 p., 19 lei, 50 120 ex.)

LECTOR

Meditație în decembrie

SINTEM în zilele și nopțile în care se ridică întrebări, în care se caută răspunsuri raționale apte să ne facă să înțelegem evoluția condiției și destinului uman, să pătrundem determinările lucide ale prezentului pentru cucerirea încrederii în viitor. Sintem în acele ore de intensă meditație pe care le generează sfârșitul și începutul de an, când se rotesc gândurile și galaxiile, purtând cu ele din eternitate termenele spațiului și infinitului temporal, setea de absolut a omului, mai fragil decât trestia dar singura ființă rațională în universul oscilatoriu. În alternanța de întrebări și răspunsuri se face manifestă mândra tendință etică de a afirma totdeauna adevărul, împotriva amăgirii oricăror iluzii.

Se ascultă modulația gravă a unor mari voci interioare care caută să exprime profunde experiențe existențiale. Cosmosul se micșorează, proporțional direct cu capacitatea umană de înțelegere. Voința se concentrează pentru cunoașterea integrală a adevărului. Omul adevărat nu este caracterizat de falsul optimism ci de luciditatea demistificatoare, de freamătul intensei participări la viața unanimă.

Această intensă participare, în numele unei legi de solidaritate umană, justifică plener înalta misiune a scriitorului, imensa sa contribuție la progresul și destinul umanității, prin mesajul său de artă și frumusețe, prin revelarea și transmiterea adevărului. Deși scrisul nu trebuie să fie niciodată mistificator, el poartă în structurile sale profunde facultăți lenitive, mângietoare, chiar atunci când exprimă un aspru adevăr, determinat de o conștiință clară în fața universului. Scriitorul vibrează ca o imensă cutie de rezonanță la toate ecurile vieții, ale materiei eterne, căreia îi poate fi subsumată chiar și timpul cosmic. Chiar atunci când se vor stinge planetele universului anihilat, se vor forma noi lumi, noi făpturi, noi ordini și serii ale lucrurilor. Scriitorul recunoaște materiei ca și naturii facultatea perenă de a-și fi arhitect creator, de a fi însuflețită de trăire, de o curgere circulară infinită, mereu reînnoită.

Dar omul, eroul literaturii, este totdeauna un neliniștit, nimic nu satură foamea sa de infinit și de cunoaștere. El este totdeauna un gânditor chinuit, un bloc de energie concentrată, un viu simbol al îndrăznelii. El este acela care nu pregetă să întîmpine și moartea pentru satisfacerea nobilei sale dorințe de a ști, de a pătrunde în secretele lucrurilor, în centrul marilor opere ale naturii. Infinitatea spațiului și a timpului nu-l poate transcende pe omul insetat de nemărginire, încrezător în misiunea sa de a-și însemna trecerea cu albele pietre ale faptelor durabile.

Există o dialectică a alternanței care caracterizează permanent starea de creație a unui scriitor, în relație cu posibilitatea de a emite o judecată de valoare absolută asupra operei sale pe care o vrea „mai durabilă decât bronzul”. Se poate recunoaște oscilarea aprecierilor estetice, condiționarea lor de timp și de evoluția înțelegerii și gustului aceluia cărora opera de artă li se adresează. Dar nu există un creator de valori spirituale care să nu aspire, să continue a străbate aspra cale a artei, totdeauna cu ochii dilatați de întrebări, de neliniște, de așteptări și de speranțe, în fața nemărginirii. Orice scriere de valoare este tensionată de aspirația spre viață, în durata ei limitată într-adevăr de moarte, dar cu posibilitatea de a-i spăia dimensiunile, prin trăirea intensă, prin ridicarea de edificii înalte ale artei.

Scriitorii României contemporane trăiesc cu mare intensitate, interferind cu undele sensibilității toate datele timpului lor, integrați realității prezente, atrași profund de ideea participării la toate transformările, la toate căutările, la tot dinamismul pe care-l generează climatul nou. Scriitorul se confruntă în permanentă cu aceia care receptează literatura, deschis fiind impactului de idei

inovatoare, trăind dramatic orice experiență existențială, menită să devină centrul de vibrație al unor pagini viitoare.

OPERELE ultime, multe dintre ele fiind răsplătite cu prestigioase distincții interne și internaționale, demonstrează că meditația scriitorului asupra realității, transfigurarea ei emoțională, este de martor și confesor al contemporaneității, de explorare sensibilă a structurilor și caracteristicilor existențiale ale celor mulți. Există, precis conturat, climatul cultural apt să genereze o influență spirituală modelatoare asupra aceluia care aspiră către frumusețe și cunoaștere. Confruntarea cu problemele fundamentale ale umanității, înțelegerea locului și a rolului propriu în dinamica lume contemporană, au creat un echilibru armonios în procesul evolutiv al artei verbale. Se manifestă plener înțelegerea raportului organic între creație și evoluția condiției umane, cunoașterea precisă a specificului fenomenelor literare. Păstrându-și pecetea de har a nerepetabilei sale personalități, fiecare scriitor manifestă și o înaltă responsabilitate pentru finalitatea modelatoare a artei, pentru confruntarea încărcăturii sale spirituale, cu viața și realitatea.

În climatul nou, creatorul nu mai are în fața sa un univers ostil, în preocuparea de a făuri noi tipologii umane, de a supune celui mai sever examen critic tot ceea ce este conformist și convențional. El trăiește la o înaltă tensiune atunci când dă lupta cea mai intensă pentru a sfărâma inerția, pentru a schimba, cu ajutorul pirghiei artei, liniile istoriei și ale vieții. În paginile lui străluminează simburile adevărului a cărui respectare este sarcina primordială a artei. Aprofundind spiritual realitatea, scriitorul prezentului românesc caută determinările umane, exprimând gândirea interioară a creatorului proiectată asupra faptelor și datelor înregistrate de istorie.

Emblema artei scriitorilor români de totdeauna a fost omul liber, desprins lucid de miturile sterile ale unor entități idealizante. Totdeauna, de-a lungul istoriei, ei s-au revendicat de la sinceritate și de la spiritul de martor credincios care face să fuzioneze, în creuzetul artei, existența în combustie cu cunoașterea efectivă a lucrurilor. Ei nu s-au desprins niciodată de istorie, nu s-au exilat în zone neutrale, au vrut totdeauna să fie alături de toți ceilalți oameni. Ca faruri și sentințele de veghe, scriitorii își îndeplinesc datoria sacră de a se rosti unanim împotriva oricăror forțe iraționale. Niciodată un scriitor, conștient de misiunea nobilă a artei, cu fruntea înclinată asupra paginii albe, nu va putea așterne cuvinte de foc împotriva omului, ci va căuta, prin infinita sa strădanie, să-și demonstreze încrederea deplină în viitorul lui, solidar cu întreaga spiritualitate umanistă.

Țara noastră înaltă în permanentă punți de prietenie între popoare, activând pentru libera circulație, pentru un flux neîntrerupt al valorilor materiale și spirituale. Toți locuitorii ei consideră că marele adevăr al zilelor noastre și al întregii planete este *pacea* și pentru consolidarea ei, sub semnul stelar al rațiunii, nu trebuie preocupat nici un efort al celor covârșitor de mulți care cred în viitor, în construcție și fericire. Iar scriitorii, superbe spirite libere, neagă limitarea orizontului uman, se gândesc cu intensitate la transformarea profundă a formelor existenței, pendulează între polii neliniștii și căutărilor, dar niciodată arta lor nu se va afla sub semnul resemnării, neliniștea și căutarea lor răsfrângându-se în dorința de reînnoire, în voința de a recunoaște și de a transmite frumusețea lumii și bucuria de a trăi.

Alexandru Balaci

ȘERBAN RUSU ARBORE: Dacii
(Din *Anuala de grafica deschisă* sîmbătă, 23 decembrie, la Sala Dalles)

POEM

Fericit cel născut în lumina albastră
izvorînd din vitralii, din ierburile moi
dintre obcini și dintre pasărea măiastră
ce-și filiiie zborul de taină prin noi !

Fericit cel iubit cu izvoarele și cu munții
și cu fluierul dintre miori și zăvozi:
Crai-nou îi coboară pe pajiștea frunții
cu darul ctitoriei moștenit din voievozi.

Fericit cel hrănit cu potirul de rouă
de din sus de amurguri și de căpriori:
el poartă-n luminile ochilor, în amindouă,
ce încă nu știu oamenii despre iubiri și
ninsori...

Fericit cel ce poartă în suflet pădurile
și luna și turla de-argint sau de crin,
curcubeul pe care-l beau zmeura și murele
căci toate frumos și prea vrednic îl țin.

Fericit e cel ce-și scrie în palmă cărările
ce duc spre Carpați și spre
sufletu-adînc —
adînc al pămîntului cu depărtările
purtate mii de ani pe chip și pe-oblînc !

Fericit cel numit cu nume de cetină
și de inimă-n necuprins de-nstelare și dor :
lui mereu vitejia îi este prietenă
în drumul spre piscul nemuritor !

Dragoș Vicol

Republica socialistă și democrația

TOATE acele evenimente naționale pe care le-a trăit poporul român în milenara sa istorie, care i-au marcat ființa și destinul, n-au fost produse nicicând de cauze externe, de jocul de interes, de echilibrul fragil sau conflictele dintre marile puteri, ci au izvorât din straturi adânci ale existenței și lucrării sale netemătoare întru dreptate, libertate și demnitate.

Unirea principatelor, independența de stat a României, desăvârșirea unității naționale de stat — pentru a ne referi doar la momentele de culminare ale genezei și dezvoltării statului român modern — nu ne-au fost de nimeni oferite în dar sau ca rezultat al unor pertractări diplomatice, ci au constituit rezultatul firesc al unor necurmate lupte pentru neatințare și unitate, al hotărârii nestrămutate a poporului de a fi el însuși, de a-și realiza nestingherit și în frățietate cu alte popoare imperatiile conștiinței sale istorice, virtuțile civilizatorii în spațiul carpato-dunărean.

Nimic nu poate fi însă comparat ca adâncime a izvoarelor istorice, naționale și sociale, și ca efecte de durată, cu revoluția socială care a început la 23 August 1944 și care nu a întârziat să producă efecte transformatoare de structură în toate sferele vieții sociale. Aceasta pentru că, înfruntată sub conducerea comunist, revoluția în frunte cu partidul de muncitori, **revoluția de eliberare națională** a fost întregită de **revoluția de eliberare socială** a întregului popor muncitor, deschizând o eră nouă, socialistă, în istoria patriei noastre. În condițiile unei atarî revoluții **proclamarea Republicii** la 30 decembrie 1947 nu a însemnat o simplă schimbare a formei de guvernământ, ci o transformare de esență, comparabilă în sfera politicii cu schimbările de structură pe care avea să le declanșeze câteva luni mai târziu naționalizarea principalelor mijloace de producție. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Crearea republicii constituie deci o încununare a luptei duse de-a lungul seco-

lelor de poporul român, de forțele sale înaintate pentru eliberare națională și socială, pentru neatințare, progres social și o viață mai bună. Făurirea republicii a devenit posibilă în condițiile sociale noi create după eliberarea țării, ale profundelor schimbări democratice, revoluționare care s-au produs în societatea românească și ale acțiunilor de masă pentru răsturnarea claselor exploatoare și cucerirea puterii de către proletariat în alianță cu țărâni-me... Abolirea monarhiei și proclamarea republicii au fost impuse ca o necesitate obiectivă, de evoluția luptei revoluționare, de transformarea democratică a societății românești“. Instituirea republicii marchează tocmai momentul de trecere la etapa socialistă a revoluției. Necesitatea acestui salt calitativ decurgea din neconcordanța ce se cerea între **conținutul nou** al puterii de stat și **forma monarhică** învechită, devenită anacronică.

ISTORIA politică a lumii moderne se caracterizează între altele prin victoria — în viața a numeroase popoare — a unor regimuri democratice republicane. În conștiința maselor populare — mai ales în momentele revoluționare — ideea de republică este asociată cu aceea de democrație. Republica a constituit și pentru mișcările revoluționare de la noi un ideal politic și chiar un obiectiv programatic. Dar în condițiile capitalismului, ale exploatare și inegalității sociale, republica nu înseamnă totdeauna un plus sensibil de drepturi și libertăți democratice. Totul depinde de **conținutul de clasă** al puterii, de natura socială a programelor de guvernare, chiar dacă, de regulă, republica a constituit pentru masele muncitoare o mai bună școală de luptă pentru înfrățirea democratică. Republica instaurată la noi acum 31 de ani a fost însă o **republică socialistă**, care, având o bază democratică de masă, s-a consolidat rapid — în ciuda nenumăratelor obstacole interne și externe pe care a trebuit să le întâmpine. Cert este că republica socialistă a fost nu numai rezultatul firesc și necesar al

procesului istoric început la 23 August 1944, dar și punctul de plecare al unor prefaceri politice care au făcut ca poporul nostru să devină cu adevărat și pe deplin stăpîn al avuției sale materiale și spirituale. În cele peste trei decenii a fost creat și mereu perfecționat cadrul instituțional democratic al participării oamenilor muncii la conducerea treburilor publice, la adoptarea deciziilor care privesc prezentul și viitorul. Pe lângă formele **democrației reprezentative**, cu o superioară conștiință a îndatoririlor și răspunderilor celor aleși față de alegători alături de care și împreună cu care trăiesc și muncesc, de la Consiliile populare comunale până la Marea Adunare Națională, s-au dezvoltat tot mai multe forme ale **democrației participative directe**, de la **adunarea generală** a oamenilor muncii — forul suprem de conducere în orice întreprindere sau instituție —, până la procedeele de a pune în discuție întregului popor hotărâri și proiecte de legi ce vizează reglementări și direcții fundamentale de acțiune, de muncă și comportare în anumite compartimente ale vieții sociale.

Republica socialistă s-a dovedit a fi cel mai autentic cadru politic democratic de participare a poporului, pe multiple planuri de acțiune, la creația istorică conștientă a unei noi civilizații: de unde rezultă necesitatea perfecționării structurilor democratice atât în activitatea economică și politică cât și în cea culturală. Nu este de mirare, așadar, că au apărut și s-au dezvoltat mereu forme noi nu numai de **democrație politică** propriu-zisă, dar și de **democrație economică** și de **democrație culturală**. Un aspect esențial al acestora din urmă este ceea ce am putea numi **democrația ideilor și democrația creației**. Creativitatea nu este privilegiul unei minorități ci — așa cum au dovedit numeroase cercetări de psihologia persoanei și psihologia creativității — un atribut general uman.

Dar **bogăția spirituală** a unei societăți depinde nu numai de fondul latent de creativitate de care dispune, ci și de

participarea efectivă a oamenilor la creația culturală, de gradul de organizare a acestei participări și de valorizare a virtualităților sale creatoare.

IN PERSPECTIVA apropiatei aniversări a 30 de ani de la adoptarea **Declarației universale a drepturilor omului** s-au intensificat dezbaterile în legătură cu problema drepturilor omului. Nu e nimic rău în asta deoarece azi, mai mult ca oricând, ar trebui ca omul cu drepturile și libertățile sale fundamentale să constituie valoarea supremă, cadrul fundamental de referință pentru orice sistem de gândire și acțiune socială, pentru orice program de prefaceri sociale. Pentru unele cercuri din occident însă, această problemă gravă și actuală devine un prilej de atacuri împotriva socialismului sau de divisiuni ideologice și politice. Chiar atunci când există bună credință, întâmplă ca modul de a pune această problemă să fie contaminat de prejudecăți ale filosofiei politice burgheze. „În problema drepturilor omului, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — unii caută să deplaseze accentul principal pe laturi mărgind, sau pe aspecte formale urmărind în esență să abată atenția de la gravele anomalii sociale care afectează fundamental omul în capitalism.“

Făcînd o interesantă distincție între sensul **pasiv** și cel **activ** al libertății, un autor american, J. A. Joffe, spunea că libertatea, cu conotațiile sale despre dragoste și pace, este un concept magnific dar ea nu se poate manifesta nestingherit atîta vreme cît religia inoculează gânduri despre superioritatea unor oameni asupra altora. Oricum, vorbind despre drepturile omului, nu putem escamota dialectica raporturilor dintre **drepturile formale** (juridice) și cele **reale**. Drepturile formale sînt cele ce decurg din asigurarea condițiilor legale ale manifestării omului ca cetățean în raport cu societatea, cu organismele constituite, instituționale ale statului. În condițiile sociale în care

În ritm accelerat

Prin hărnicia mîinii și-a minții, strălucesc
pămînturile-acestea și apele, firese ;
și strălucește-ntregul cu părțile lui

toate —
privești la ce se vede, la tot ce n-are
moarte.

Invoci albastrul mării și patria-o slăvești,
cîntî timpul și poporul cu vorbe omeneste ;
în piatră-adînc să fie cuvîntul tău săpat,
trăind cu țara-ntreagă în ritm accelerat.

Aceste noi construcții, aceste zvelte linii
pe care, om al muncii, pui semnele
luminii ;
zorii binecuvînte, curați, acest pămînt —
opera mîinii tale și-a minții, de ne-nfrînt.

Să vezi tot ce se vede și tot ce n-are
moarte,
cum strălucește-ntregul din fiecare
parte —
în primăveri înalte ce nu de timp depînd,
cu mii de cai-putere în lung și-n lat
gonind.

Oláh István

In românește de Dim. RACHICI

Poemul bradului

O,
din-
tre
toți
pomii
cel mai drag
și mai drag
bradul cel falnic
îmi este,
bradul cu ácele lui
pururi verzi,
avîntat sub cupole celeste
ca un simbol al bărbăției,

al vieții,
cu trupul înalt,
ne-ncovoiat de furtună
care cu vîntul,
cu șoaptele codrului se îngîna
și pe care îl cîntă
ca pe-o eternă minune poeziei.

Bradule,
mîndrule,
tu, care stai
domn peste plai
cu munții la sfat,
de zări înfășat,
de ploii sărutat,
de păsări vrăjit,
de stele-n zenit,
de cerbi, căprioare,
de limpezi izvoare,
slăvită să-ți fie
ramura-n vecie...

Ion Segărceanu

Tulnicul doinei

Tulnicul doinei
Lumină-n vecie, lumină

Mereu vom spune cărărilor noastre-n
râscruce

De drumuri
Maică și Tată.

Și murmurul apei cunoaște
Eroii pe nume.
Și creanga
Și vîntul...

Cenușa străbună cuvîntă prin arborii
Drepti.
Vorbele strîmbe se scutură-n riuri.

Doină

Ci scapere ploi
Pe umerii-mi doi,
Că iară
Se buciună-n fire
De vară subțire
Pădurea.

Ci scapere ploii
Pe umerii vulturii
în doi.

Cu duhuri de mai,
Cu tropot de cai,
Pe-o gură de plai...

Miron Rusu Barian

culturală

omul este în întregime aservit criteriilor fetișizante ale eficienței, raționalității și profitului capitalist, în condițiile exploatarei în sfera producției și ale manipulării în sfera consumului, aceste drepturi sînt limitate, trunchiate. Chiar un autor ostil socialismului ca Raymond Aron se întreba ce poate semnifica libertatea pentru muncitorul înserat într-o organizație (întreprindere) sau pentru consumatorul asediat de mijloacele subtile de persuasiune, spectatorul de televiziune sau auditorul de radio. Într-o perspectivă umanistă și științifică, prioritățile au drepturile reale, adică libertățile constructive, angajante, care presupun participarea efectivă la activitatea de conducere a vieții economice, sociale, culturale, transformarea a ceea ce Montesquieu numea libertate-securitate în libertate-capacitate. Conflictul între drepturile formale și cele reale poate fi rezolvat prin construirea și armonizarea lor doar pe temeiul transformării socialiste a tuturor structurilor vieții sociale.

ÎN ACESTE condiții democrația culturală este cu totul altceva decît o societate de consum care atrofiază simțul axiologic; dimpotrivă, pentru o republică socialistă ca a noastră democrația în sfera culturii este din ce în ce mai mult o democrație a creației de masă. Oamenii muncii sînt beneficiarii celor mai de seamă valori spirituale din patrimoniul cultural național și universal, dar în socialism ei nu receptează pasiv valorile, ci cu o conștiință critică selectivă și participativă. Democrația difuziunii culturale a consumului de bunuri spirituale se asociază deci, din ce în ce mai mult cu o formă superioară a democrației culturale, care este democrația creației. Creația este într-adevăr o formă superioară de manifestare a libertății culturale pentru că ne dezvăluie maximum de autonomie posibilă a omului ca subiect al libertății, este o manifestare pleneră a eului creator, a potențialităților sale interne, deci un moment al libertății

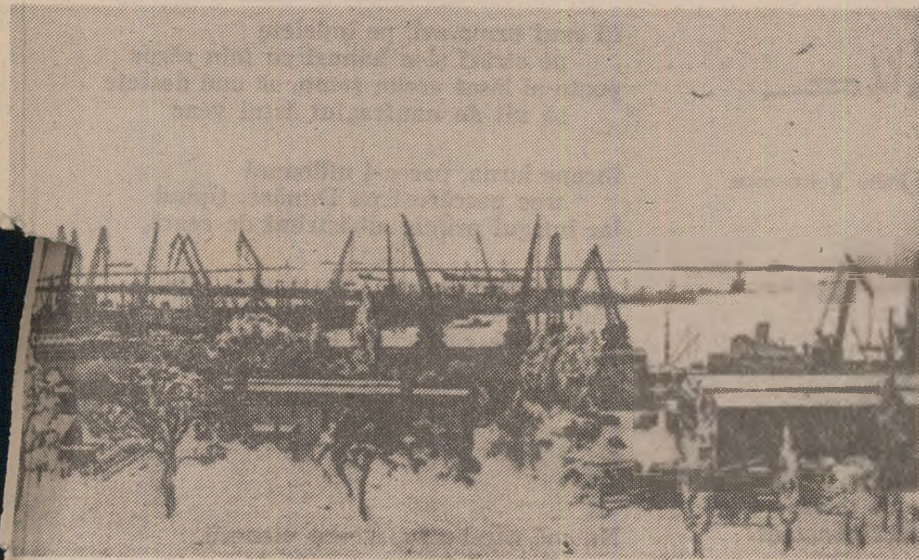
active. Creația culturală este prin definiție un act liber, întrucît implică întotdeauna nu numai înstăpînire asupra unei zone a realului natural sau uman dar și o disciplinare a facultăților subiective, o deschidere a spiritului asupra lumii, mărturie a puterilor sale asupra materiei. Creația este un act de ordonare, de structurare, de instituire valorică, iar structura ne apare ca un cadru, ca o premisă, dar și ca un rezultat al activității libere, structurante a omului.

CIVILIZAȚIA socialistă, pe care n-o putem concepe în afara unei republici de tip socialist, a adus o perspectivă nouă asupra acestei probleme prin socializarea actului creator, prin crearea condițiilor în care fiecare om al muncii să poată deveni o personalitate prin manifestarea liberă a aptitudinilor sale creatoare într-un domeniu sau altul. Festivalul național „Cîntarea României” este cea mai amplă expresie la scară de masă a democrației culturale și, în mod deosebit, a democrației creației. Ca atare, în cea de-a doua ediție a sa se pune un accent sporit pe participarea amplă a oamenilor muncii la dezbaterile problemelor economice și sociale, la creația tehnico-științifică și artistică.

Roadele Republicii socialiste se măsoară, în ultimă analiză, atît prin densificarea mediului tehnic-economic al civilizației cît și prin densificarea mediului axiologic al culturii spirituale, prin sporirea cuantumulului și calității valorilor de bine, de adevăr și frumos, de dreptate și echitate, de omenie comunistă și frățietate.

Partidul a pus în fața întregului popor obiective constructive de mare cutezanță și departevăzătoare, a căror realizare este menită să transforme întreaga societate într-un urias laborator de creație.

Al. Tănase

MIRCEA OLARIU : Portul Constanța (Anuala de grafică - Sala Dalles)

Cinstind timpul

MI PLACE să răsfoiesc calendare vechi și foarte vechi, mai cu seamă în preajma Anului nou, cînd însuși timpul se face mai simțit, devenind sărbătoritul principal. Dar nu trecutul păstrat între scoarțele străvechi mă fascinează, ci viitorul. Greu de înțeles, și totuși logic: cîndva și anul 1880 sau 1885 au fost (cel puțin la data apariției calendarului) viitor. Așa mi-a fost dat, să aflu cu uimire despre unele lucruri pe care le credeam cu mult mai recente, sau, din contră, despre pronosticuri atît de fantastice, încît m-au făcut să zîmbesc. Era zîmbetul superior al celui care a uitat, pentru cîteva clipe, că profită de avantajul „întîrziatului”.

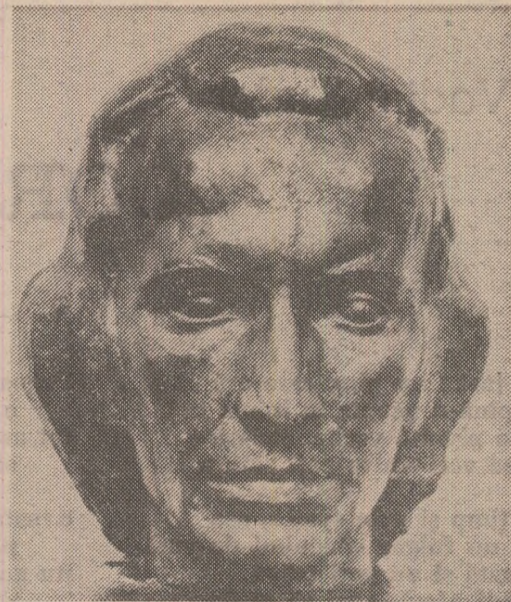
Viitorul care a început, dacă ne gîndim bine, cu mult înainte noastră, pentru că și prezentul asupra căruia acționăm, transformîndu-l în viitor, conține întotdeauna și frînturi ale trecutului; acest viitor, căruia noi îi adăugăm, în mersul nostru înainte, noi și

noi fațete, menținînd în felul acesta prospețimea idealurilor; acest viitor ne îmbogățește existența în măsura în care își înscrie primele contururi încă în prezent, confirmîndu-ne în limbajul faptelor justetea drumului ales.

Ce ar fi omul fără această viziune prealabilă, fără năzuințe concretizate în planuri, țeluri și idealuri? Cite odată o numim gîndire creatoare, altă dată faptă creatoare, ne referim însă întotdeauna la acel ceva ce se adaugă în plus față de repetare, deci implicit la viitor: viitorul colectivității din care facem parte și — în cea mai strînsă legătură cu ea — viitorul autorealizării fiecăruia ca personalitate umană.

Privite așa lucrurile, clinchetele paharelor în noaptea revelionului au și ceva din orologiul istoriei, iar o viață de om — însumînd circa cinci sute cincizeci de mii de ore — primește un sens pentru care merită să trăiești.

Franz Storch

Sculptură de Gh. Anghel

Scrisoarea cea din urmă a lui Bălcescu

La 29 noiembrie 1852, Nicolae Bălcescu se stinge la Palermo, departe de țară.

lancale,

Din ce în ce mai tristă e noaptea la Palermo și cenușiu e vîntul înveșmîntat în ploie. Mi-e inima o umbră și umbra i-o durere pe care-o cern prin sita de gînduri vechi și noi.

Azi noapte tot văzduhul a fost adînc și greu și miinile-mi slăbite se frîmîntau mereu, îmbrățișînd, nu pieptul cu focul lui nestîns, ci dorul către țară, de care-s veșnic prins.

Mă poartă valul vremii, al urii, al iubirii, mă cheamă glasul nopții, al miilor de frați; întreg pămîntul parcă mă duce spre adîncul în care zac voievozii sub cetină de brazi.

Eu văd cum dinspre creste coboară oastea dacă să-nfrunte scutul Romei și al legiunii pas, ciopînd apoi din piatră, din singe și din moarte, columna libertății ce-n veacuri a rămas.

Memorut și Gelu cu Glad, în poarta țării, s-au adunat sub trupul bătrînilor stejari, la sfatul veșniciei și-al vechilor hotare, în care se infipse al patriei altar.

Se implinește zvonul furtunilor din neguri cu Litovoi în frunte și Seneslav cel drept, Ioan cu Farcaș poartă a Oltului coroană, Dimitrie jupanul, al Dobrogei sipet.

Frunta de Maramureș pe umerii lui Dragoș se-apropie de soare, cu zimbrii drept pecefi, coboară dîmnul Ștefan cu paloșul Moldovei și Basarab viteazul cu-ntregul neam de cneji.

Mihai mi-a dat tăria să lupt pentru Unire și visul României la Alba I-am țesut, purtînd în jertfa albă a trupurilor frunte întregul strai de lacrimi cînd Horia a căzut.

Te-am întîlnit în plaiul chemărilor de buciom ce-n Apuseni răsună ca jalea pe la noi și-n ochi aveai scinteia aceleiași credințe că limba și cu neamul tot una-s la nevoi.

Sînt obosit de ceața atîtor ani de zbucium de care mă legară prea multe răzvrătiri pentru dreptatea noastră, mai pură ca lumina, într-o frăție celor uniți sub flamuri vii.

Pe pleoape-mi cade noaptea și noapte e în mine, respir cît pot din largul ce vine către țărîm și tot mai frig e parcă în camera pustie în care mă-înfașoară același gol etern.

Din ce în ce mai ștearsă văd lumea din afară și parcă-un basm mă poartă spre albia de zări în care șoapta vremii îmi pare o himeră de unde vine glasul deșartei așteptări.

Sub frunte parcă nouri se-adună vâl de vâl, de-mi intră prin timpane și mă afund mereu într-un noian de vise, cu fire tot mai lungi, ce-mi înfașoară timpla tăcutelor porunci.

Din zbor de idealuri și brazde milenare, eu văd cum totuși țara se-adună la un loc, jurînd ca România s-o înălțăm întreagă, sub steagul libertății cu aripa-i de foc.

Afară cade ploaia domol și monoton, Palermo-i trist și rece, ca ultimul fior ce brațul lui Bălcescu îl scutură ușor, făcînd să-i cadă pana din mină, pe covor.

Ionel Hozoc

DORUL DE ȚARĂ

*

Ah, dorul de țară ! un plug care ară
din zori pină-n noapte în inima ta
un vin dintr-o pivniță veche, stelară
de care pe veci nu te poți sătura

el trece prin timp și prin spațiu, așa
cum taie un fulger văzduhul de vară
te trage pe roată și nu poți scăpa
începe să-ți placă, apoi să te doară

îți bate sub pleoape icoane fierbinți
în cuie de aur trecute prin lavă
foșnindu-ți un psalm ce te scoate din
minți

iar tu te scufunzi într-o liniște gravă
învingi depărtarea, și tremuri, și simți
că fără de țară ai fi o epavă !...

*

Frumos e Apusul, bogat în odoare
bătut în vitralii și pietre de preț
din marmora-i albă și verde, spre soare
fintini de-ametist țes un veșnic
dezgheț

sînt pajiști de rai, și statui vorbitoare
mari orgi adumbrite de care te-mbeți
dar, singele meu nu se-nșeală, el are
ecou și-n aceste adinci frumuseți

el simte, în fastul de-aici, Bucovina
Ardealul cu munții în pintece gri
și zei lucrători mai curați ca albina

iar într-un tîrziu, pe statui și alei
eu scriu minios, sfredelind cu retina :
„aici e și vloga românilor mei !“

*

Iar la un prinz de toamnă, pre cînd iată
în cer plesnea un clavecin de ploi
eu am primit, pios, ca pe-o diată
epistola fierbinte de la voi

îmi scrieți bucuroși să nu mă-ndoi
de traiul vostru mamă, și tu, tată
punîndu-mi poze vechi și gînduri noi
încondeiate-n miere precurată

eu vă petrec, de-aici, dintre streini
închipuindu-mi jertfa voastră-n viață
drept ultimul miracol la creștini

și-n zori visez un înger cum vă-nhață
vă strig pe nume, și mă lupt, și vin
dar între noi e-un crucifix de gheață

*

Adevăr zic vouă : pare mult prea strîmtă
poarta Carniolă pentru-așa alai
tipă-n slavă vulturi, muzicile cîntă
cine n-auzit-a de-un viteaz Mihai ?

i se dau ospețe, meșterii fac roată
zugrăvindu-i chipul pe brocart și jad
este el, valahul, cel sortit să bată
zidurile negre de la Țarigrad

eu îl simt cum trece prin oraș călare
pohta ce-a pohtit-o scrisă-i pe hanger
potopind de raze România mare

il sărut, și încă tot îl plîng, și-i cer
spre Cimpia Turdei azi să nu pogoare
însă el se pierde flacăra în cer !...

*

Pogoară iarna, se-nnoiește anul
e timpul să mă trag mai spre Carpați
tot astfel, de cînd lumea vrea oșteanul
să-i ia năvodul morții dintre frați

e rostul meu acolo, nu l-aș vinde
pe nici un blid de aur și minciuni
nu geme țara, dreptu-i, de merinde
dar gustul lor e parcă mult mai bun

eu le doresc, acelor ce-și durară
sub alte streșini cuibul mai ușor
îndepărtați de maica noastră țară

să nu se mire dacă-n ochii lor
într-un tîrziu, pre cînd vor fi să moară
se vor topi imenși ghețari de dor

Desen de Mihu Vulcănescu

*

La tine, Ludwig van, în încăpere
e un miros de minz abia fătat
în turla toamnei, dangăte de miere
vestesc amurgul în Heiligenstadt

tavanul jos, o pivniță domnească
ferești de brad și clanțe pămîntii —
atît a mai rămas să povestească
de steaua ta în trecere pe-aci

în aer, însă, tremură spre seară
și astăzi testamentul arzător
prin care înviai întîia oară

de-aceea cei ce te iubesc nu mor
și fac din tine schimbul cel de seară
al soarelui, în universul lor

*

Îmbătrinesc, încep să se închege
inele noi pe trunchiul meu bogat
tu, tinerețea mea fără de lege
voi apuca să te mai văd vreodată ?

eram așa nebun ! un sclav și-un rege
în carne deslușeam cum mi se bat
plutea un gust de fragi și ploi pribege
prin universul meu înfiorat

și parcă veacuri lungi de frumusețe
se așterneau în fața mea, solemn
învăluite-n lauri și ospețe

...e timpul, dar, să caut, să-mi însemn
o odă-n metru antic, să mă-nvețe
prin vama morții cum să trec mai
demn

*

Și totuși, tinerețea-mi este spadă
această iarnă-mi dă puteri, vă jur
trec în calești de aur prin zăpadă
înveșmintat în blană de samur

îmi e privirea lacomă jivină
la danț mai nărui o ulcea de vin
copilul care-am fost și azi se-nclină
în fața unui pom de iarnă plin

îmbătrinesc ? să treacă de la mine
e un prilej mai mult să precucuvînt
izvorul magic ce ne dă lumine

frumoasă-i viața, omul este sfînt
și cît voi ști să fiu un om de bine
eu voi fi tînăr și de neînfrînt

*

Fii binecuvîntat pe veci, poete,
îngenunchez la steaua ta și tac
de-abia cutez, în nopți nemișcîte
în templul tău să urc, să-mi aflu leac

îți caut urma azi, pe îndelete
pe străzi și-n hanuri cu tain sărac
poate-ai lăsat vreun semn, să mai desfete
să uit de naufragiul ăstui veac

începe iarna, pacea-i milenară
trec pescăruși pe Dunăre, țipînd
iar burgul prinde albaștrimi de ceară,

eu calc evlavios, cu tine-n gînd
văd pietre arse care mă-nfioară
și știu că-i urma ta, Luceafăr blind

*

Nu mă-ntreba tu, floare vieneză,
de unde vin și cum e țara mea
în nici o limbă n-am să-ți pot reda
făptura ei de flăcări și asceză

beția firii, munții-n dimineață
palate verzi de aburi înălțînd
un cîmp sub rouă, clopotul cel blind
trezind un sat duminica la viață

și oamenii, frumoși, purtînd curată
făclia unui neam pogorîtor
din stirpea Romei binecuvîntată

să nu mă-ntrebi, prințesă, te implor
eu nu îți pot răspunde niciodată
și-apoi, mai mult, îmi face rău de
dor !...

(Din Epistole vieneze)

Între poezie și critică

VIAȚA LITERARĂ, ca și, în sensul mai larg, viața însăși, poate fi definită ca o luptă, o luptă în care fiecare, mic sau mare, înzestrat sau nu, încearcă să-și cucerească un loc în competiția generală. Constatarea este de ordinul evidenței și poate fi considerată valabilă pentru toate ramurile artelor frumoase. Ar trebui observat însă că așa-zisul succes nu este totdeauna condiționat de valoarea scriitorului sau a artistului. În orice epocă și în orice climat cultural, critic de plicnic ar fi croației artistice, ai văzut cuceritori de lauri care au înnebunit momentul lor, deși calitatea „creației” era inferioară, pentru că apoi să nu se mai vorbească de ei decât în subsolul istoriilor literare și artistice, ca de niște „cazuri”, demne de considerente sociologice. Este suficient să-l amintim pe cel mai ilustru stihiuitor francez din prima jumătate a secolului trecut: Pierre-Jean de Beranger, căruia răspinditul *Dictionnaire des littératures*, publicat sub conducerea lui Philippe van Tieghem și cu colaborarea lui Pierre Jossierand, îi consacră mai bine de o pagină, începând cu aceste cuvinte: „Poet și canțonist francez, ilustru în vremea lui”. Cântăreț al libertății și al celor dezmosteniți, — dar mai ales al epocii napoleoniene, după căderea titanului, — citat și recitat în ciuda autorităților, sub restaurația bourbonă, ridicat pe scut de mișcările populare din iulie 1830, s-a bucurat sub noul regim „de o glorie neînchipuită”, deși versurile lui cantabile erau de un desăvârșit prozaism. Celebritatea sa, ca și zicem așa, internă, este explicabilă. Mai curioasă este faima lui peste hotare. Goethe îl socotea cel mai mare poet al Franței, în momentul de vîrf al liricii romantice. Autorul rubricii respective din *Dictionnaire* nu se sfiește să dea ca tristă justificare a fenomenului „o tradiție de prozaism poetic cu totul conformă geniului național”. Fie, dar însuși Goethe să fi fost simțitor la o astfel de tradiție, total opusă celei germanice?

Un fenomen analog s-a petrecut și în literatura noastră, dar la o scară mai redusă. Cel mai popular poet, și el citit și recitat public, pus și el pe muzică, întocmai ca Beranger, dar fără a fi fost luptător pentru idealuri politice înalte, ci pur și simplu cântăreț „de inimă albastră”, a fost ofițerul Carol Scrob, astăzi definitiv dat uitării, iar postum nicodată reeditat. Acest „poet de baltă”, cum însuși a caracterizat cîndva pe autorul netalentat al unei culegeri de versuri, a fost ridicat în slăvi nu de către critică, ci de trei poeți de dimensiuni inegale, pe care-i citez în ordinea vîrstei: Vasile Alecsandri, George Sion și Alexandru Macedonski. Tustrei i-au patronat în 1882 volumul *Poesii complete*. Alecsandri îl felicita pentru „plăcută impresie” ce i-au făcut-o „acele poezii ușoare și elegante”. Mai categoric, George Sion îl situa în „pleiadă în care se disting alde Șerbanescu, Macedonski, Nețescu, Duiliu Zamfirescu, Pruncu” și îl îndemna să continue:

„Curagiu, iubite Scrob! Nu te lăsa să te abată (să te doboare, n.n.) spiritul fatal al materialismului. Fă-ți datoria pînă în ultimul moment. Luptă, căci în luptă vei găsi triumf; tu, mai ales, care ca oștas ai luat parte în războiul de la Plevna, o știi aceasta; și cînd în această luptă vei vedea că, citeodată-ți slăbesc puterile, nu te descuragea, ci alceargă la pană, scrie, scrie și iar scrie...”

Prieten mai ales cu Macedonski, căruia-i închina atât volumul, cit și patru poezii, Carol Scrob pretindea că scrie greu și că-l admiră pe cel de mai sus pentru facilitatea cu care scria, „pe noapte cinci-șase poezii” (*Lui Macedonski*). Era Macedonski încă poetul de inspirație socială, cum se credea, confundînd sentimentalismul de larg răsănit public, cu însușirea aspirațiilor de mai bine ale mulțimilor.

Să se observe însă că faima lui Scrob era patronată de trei poeți, unul mare, altul în nuce mare, cînd își va forma o conștiință estetică, iar celălalt, ultimul poet, alături de Alecsandri, reprezentant al pasoptismului.

Nici cazul Scrob, ca și acela al lui Beranger, nu putea fi imputat lipsei de „intuiție”, cum spun poeții, a fenomenului liric, din partea criticii profesionale. Ce e drept, Sainte-Beuve se lăsase și el tirat în entuziasmul general pentru „cîntecele” („les chansons”) lui Beranger, după ce deshumase și impuse pe marii poeți ai Pleiadei franceze din secolul al XVI-lea, îngropați de veacul lui Ludovic al XIV-lea și ignorați de secolul luminilor. Același critic însă, în prima lui fază, a militat pentru poezia romantică, ai cărei strămoși îl considera pe cei de mai sus repusi în drepturi.

La corul liric în cinstea lui Carol Scrob nu s-a aliniat însă nici critica *Junimei*, nici aceea a „Contemporanului”. După cum se știe, Negruzzi îl cucerise pe Alecsandri, care a dat „Convorbirilor literare” acele mărgăritare, *Pastelurile*, iar Maiorescu edictase condițiile de artă ale poeziei, impunînd criteriul estetic în evaluarea ei și totodată poezia lui Mihail Eminescu, format sub „noua direcție”, pe care acesta a

și apărat-o în scris. Ce este însă curios, genialul poet, care-l ridicase în slăvi pe Heliade, pentru considerente extraliterare, atât în poezia ce l-o dedicase, cit și în *Epi-gonii*, în fond îl desconsidera ca poet, crezîndu-l inferior, cul?, neînsemnatul Constantin Bălăcescu (1800—1880), prețuindu-i fabulele, precum și adevărul sentimentului și justetea judecării (calități de ordin psihologic, dar anestetic). În recenta lucrare despre *Eminescu, modele cosmologice și viziune poetică*, de Ioana Em. Petrescu (colecția „Universitas”, Editura Minerva, 1978), se reproduce verdictul comparativ, după care, „scriitor de mai puțin renume”, Bălăcescu i se pare „cu mai mult talent poetic decît Eliade”. Or, nimeni mai mult decît poetul *Lucașfăruului*, adică al marilor aspirații transcendente, nu era mai indicat să considere la justa lor valoare aceleași ambiții, desigur nu totdeauna realizate, ale înaintașului său. Stăruind în eroare, Eminescu contesta celui „fără a avea el însuși talent poetic”, să dea „cu toate acestea tonul unei direcții poetice...”

Indiferent de ereziile lui lingvistice, I. Heliade Rădulescu a fost unul dintre liricii noștri de mare vocație, în direcția sublimului și a misterului.

DUBLETULUI Maiorescu-Gherea, de pe poziții ideologice adverse, trebuie să i se recunoască mari merite în valorificarea fenomenului liric național. Ambii admirau literatura populară și poezia lui Eminescu, iar Gherea a dat studiul fundamental despre Coșbuc. În primul deceniu al secolului nostru Maiorescu l-a propus pe Goga pentru premiul academic și l-a pus la punct pe Duiliu Zamfirescu, cînd acesta, în discursul lui de recepție, a contestat valoarea literaturii noastre orale.

Mihail Dragomirescu, care s-a crezut succesorul lui Maiorescu și cel chemat să preia o altă „nouă direcție”, s-a înșelat atît crezîndu-l pe Cerna superior lui Goga și respingînd de plano poezia patriotică, cît și recomandînd, după primul război mondial, pe G. Gregorian și pe G. Talaz, ca pe cel mai bun poezii ai momentului literar.

Dacă, așadar, Mihail Dragomirescu, el însuși un excelent glosator al liricii eminesciene, s-a putut înșela asupra valorilor lirice contemporane, nu același a fost cazul lui E. Lovinescu, care a promovat în cercul „Sburătorului” o serie de poeți remarcabili, în frunte cu Ion Barbu, Camil Petrescu și Camil Baltazar (supraevaluat la început, pînă la apariția *Cuvintelor potrivite*, cînd marele critic a scris primul studiu sintetic despre genialul poet).

Mai puțin sensibil la inovațiile poetice decît Lovinescu, Ibrăileanu a primit însă să-l publice pe Ion Minulescu, la recomandarea lui C. Stere (alt admirator al lui Goga), iar mai tîrziu pe Al. A. Philippide, deși se arăta în corespondența speriat de „ultramodernistul” autor al viitoareii culegeri *Aur sterp*, pîrîndu-i-se că poetul „dă cu barda-n Dumnezeu”. Lovinescu era însuși surprins de faptul că, în ciuda formației sale clasiciste, s-a descoperit, în momentul *Sburătorului*, deschis caracterului muzical al noii poezii, ai cărei promotor s-a declarat, așteptînd cu emoție, timp de peste douăzeci de ani, să-i bată la ușă, marșle poet al generației tinere. Acesta a fost, de fapt, Ion Barbu, pretuit de generațiile următoare pentru ermetismul *Jocului secund* și pentru mecanismul ciclurilor *Nastratin Hogea* și *Domnișoara Hus*, iar nicidecum pentru vigoarea poemelor sale vitaliste, dionisiaco-nietzscheene. Generațiile noi admiră și *După melci*, poemul contratimpului, ca și mai tîrziu celebră *Balada lui Enigel* și *Riga Cripto*, pe care le-am găsit, sub acest raport, omoloage.

Recruți talentați ai Lirei, critici autorizați ca Perpessiciu și Vladimir Streinu s-au arătat foarte receptivi la lirica interbelică, nu însă și la poezia propriu-zisă de avangardă, corespunzătoare dinamitărilor dadaiste și suprarealiste. Lui Perpessiciu i s-a subliniat însă prea largă recepție, în timp ce Streinu, înainte de a promova, în seria a II-a a *Kalendelor*, poezia mai îndrăzneată, se arătase tot atît de rezervat față de acele explozibile ale verbului liric.

Nefiind elegant să vorbești despre tine însuși, mă voi limita a reproduce aprecierea lui E. Lovinescu, din finalul unei caracterizări reticente, în *Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937*:

„Acțiunea criticii lui Șerban Cioculescu este totuși pozitivă în exegeza poeziei arheziene — și în simpatia arătată tuturor încercărilor de diferențiere ale tinerilor scriitori...”

Nu mai vorbesc de comprehensiunea largă a lui Pompiliu Constantinescu, căruia nici una din slovele liricii noastre interbelice nu i-a rămas străină. Neînțelegerea latentă și patentă dintre poeți și critici (nu și reciproc!) rămîne însă deschisă. O vom urmări în articolul viitor.

Șerban Cioculescu

ALTOIURI

Nu știu ce fel de om aș fi fost și ce fire aș fi avut — ceva din Creangă revine în fiecare dintre noi ori de cîte ori ne întorcem asupra acestui moment al vieții — dacă n-aș fi copilărit la țară. Noaptea în care am dormit într-un car de fin, ce se legăna sub copleșitoarea rotire a constelațiilor, nopțile în care am dormit în căpițe de fin, sub aceeași copleșitoare rotire a constelațiilor, și nopțile petrecute pe prispa caselor, atît de albe sub lumina lunii, unde țărani povesteau în șoaptă, ascultau un timp foșnetul ploilor, și iar începeau să povestească, și-au pus pentru totdeauna pe mine pecetea. Lor le datorez deschiderea ființei mele — cu un fior pe care nu l-aș fi dobîndit la oraș, chiar dacă aș fi ajuns astronom — față de nemărginirea și misterul cosmosului.

Providențială a fost, îndată după ce am venit pe lume, așezarea familiei mele la țară. Dar nici prin Ploiești — orașul în care m-am născut și în care am revenit apoi, spre a învăța carte, întîlnind pe faimosul lui bulevard o întreagă lume de cucoane, care-și spuneau una alteia „soro” și-și trimeteau bezele din virful buzelor, iar în berării, pe ale căror scene se produceau mici trupe de revistă, tot felul de domni ce discutau, cu multă apăsare, politică națională și inter-națională, după care se suiau în trăsuri și strigau: Mină birje! — nici prin Ploiești nu cred să fi trecut impermeabil la o anume savoare, a cărei origină, mai mult sau mai puțin evidentă, era mahalaua românească.

La doisprezece ani, cu mult înainte de a fi ținut în mină, cutremurat, versurile lui Eminescu, mă cutremurasem de ris ori de cîte ori vreunul dintre frații mei pătrundea în camera în care învățam, ciocnînd la ușă și întrebînd actoricește: „— Mă rog, aici e frizeria domnului Nae Girimea?” Copii fiind, unul dintre jocurile noastre era de a nu ne scoate unul pe altul din „Onorabile”.

Cu toate că nu l-am iubit, de multe ori m-am întrebă ce melancolii iremediabile ar fi făcut din mine un altfel de om dacă, în loc de Ploiești, m-aș fi pomenit rătăcind pe ulițele cine știe cărui tirg moldovean, acele tirguri cărorora unul dintre marii sufletului nostru le-a spus locurile unde nu se întimplă nimic. Dintre toate spaimele pe care le-am trăit la începutul vieții, nu cea mai mică a fost spaima de neantul provinciei. Ploiești, clocotind de viață, m-a făcut să cloțesc eu însumi, împotriva lui, dar să cloțesc.

Și Caragiale cred că a cloțotit, dar pe el nu-și vor fi pus amprenta nopțile dormite în căpițe de fin, incit, întorcînd spatele naturii, și-a ținut ochii și a ciulit urechea numai spre ceea ce-i putea stîrni maliția. Cîndva, avînd mereu conștiința că pășesc în umbra lui uriașă, am încercat și eu această diabolică plăcere. Dar tot ceea ce avea să fie determinant în firea mea, iar pînă la urmă în scrisul meu — imi dau seama cu cea mai deplină claritate — s-a petrecut pînă la șapte ani. Totul s-a hotărît — totul a fost programat, aș spune cu un termen al zilelor de azi — atunci. Iar eu, spre a nu mă contraface, spre a nu mă chinui să-mi dau o structură care nu-mi fusese hărăzită, n-am avut de făcut altceva decît să mă supun. Astfel, ceea ce ar fi putut dăinui în mine din spiritul ploieștean a început să se vestejească, în schimb am fost invadat cu timpul de un nesfîrșit — și totuși îngrădit — lirism, a cărui sursă sînt stelele sub care prima oară m-am înfiorat de frumusețea și taina lumii.

Cred că o asemenea înfiorare s-a petrecut în păstoria din Carpați, de mult de tot, în clipa cînd am început să dobindească sufletul care i-a făcut român.

Urmas al lor, ca singe și ca spirit, rădăcinile mele sînt vechi și adînci. Dar, oricît de primordiale, rostul rădăcinilor este să trimită seva pămîntului în tulpini. Iar pe tulpini se pot face, cu consimțămîntul lor, tot felul de altoiuri.

Neavînd un loc de baștină, ca majoritatea celor ce trăiesc în această țară, un sat sau un oraș cu multe rude și cu mormintele strămoșilor, nepot al unui bunic fugit de acasă în urma unei revoluții înfrînte, fiu al unui tată fugit de acasă spre a cutreiera lumea, toate acestea n-au putut să nu-mi înriurească firea, făcîndu-mă să nu mă sperii de ceea ce — idei noi sau fapte neobișnuite — pe alții îi speria. Odată cu adolescența, desfăcînd prietenii trecătoare legate în mediile în care trăisem, a început să mă pasioneze tot ceea ce era îndrăzneț în lume. La Bușteni, un loc unic pe fața pămîntului prin convulsivitatea lui telurică, unde am trăit șapte ani, printre sonde incendiate și scrieri incendiate, mîntea mea a intrat într-o serie de explozii în lanț, în urma cărora, zi de zi, nu-l mai recunoșteam pe cel care fusesem în ajuns.

Astfel, am ajuns ca pe tulpina ființei mele, hrănită de atît de adînci rădăcini — altminteri, cînd lumea a început să se latine, cînd nu se știa cite țări și neamuri și valori morale vor mai rămîne pe pămînt, nu mi-aș fi lipsit sufletul de Ardeal ca de cea mai trainică și veche vatră — să fie practicate cele mai neobișnuite și chiar fantastice altoiuri.

Dacă bărbații și femeile din care mă trag n-ar fi părăsit locurile din care erau de fel, dacă n-ar fi rătăcit prin țară și prin lume, transmitîndu-mi tot ceea ce au adunat în ei, dacă nu m-aș fi născut în orașul petrolului și nu aș fi copilărit într-un sat, pe malul unui riu ce venea limpede din munte, poate nu aș fi fost cel care am fost, și eruptiv și visător, poate nu aș fi murmurat fericit: „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă”, și tot atît de fericit „Beau comme la rencontre fortuite d'une machine à coudre et d'un parapluie sur un table d'operation”.

Geo Bogza

GH. IVANCENCO: Sighișoara (Anuala de grafică — Sala Dalles)

„Corabia lui Sebastian“

IN TRIUNGHIUL celor trei cărți importante publicate de A. E. Baconsky în ultimul său deceniu de viață (*Cadavre în vid*, *Panorama poeziei universale contemporane* și *Corabia lui Sebastian*), se circumscrie prin ani o experiență literară radicală, care poate fi urmărită îndeaproape, din date multiple, ca o formidabilă demonstrație de consecvență interioară. Prima din ele a surprins la apariția ei pe toată lumea. Dacă bine ne amintim, tocmai se discuta mult în presă despre necesitatea primenirilor în universul unui poet, despre „evoluții” și „involuții”, despre riscurile manierei; opinii provocate în general de ritmul rapid al apariției cărților acelor tineri poeți din deceniul precedent, care începeau să escaladeze faza maturizării. Să încerce un poet tranșante modificări de la un volum la altul, sau o anumită fidelitate cu sine ar fi mai recomandabilă? În toată acea patimă teoretică, cu puține devieri de pedagogie școlastică, s-a vorbit poate prea puțin despre spectaculosul volum *Cadavre în vid*, o adevărată „evadare” a lui Baconsky din propria manieră care l-a consacrat, Pastelistul, gravorul delicat al unor stări efuzive, melancolicul de un modernism temperat, ieșeau atunci definitiv din ceea ce Baconsky însuși va defini mai târziu (scriind despre Brecht) „barocul rutinier și mecanic al unei poezii ce se sufocă în propria ei armură stilistică”. Dar inerția comentariilor nu putea fi învinsă așa de ușor; s-a vorbit atunci iar despre „stilul” noii faze expresioniste a poetului, s-a dedus noua alchimie din vechile teme. Era un nou Baconsky; da, însă modificările radicale veneau din însuși fondul ontologic al poetului, numind o experiență tragică ce răbufnea în tușe violente dintr-un fond anxios acumulat prin ani; o energie debordantă, poate chiar nefixată, căreia structura parabolică și scepticismul ocular al acelor negre poeme li se mula perfect.

Se definitiva treptat în universul afectiv și intelectual al scriitorului un sistem complex de raportări la structurile sociale și artistice ale momentului. Tot ce scria Baconsky în această perioadă: proză, eseu, traduceri, însemnări de călătorie, era destinat să lărgască și să adâncească ecuațiile unui examen lucid, un examen de conștiință, cu exclusivismul și intoleranța reclamate de acele foarte puține mari decizii care survin în viața unui scriitor. Alcătuirea *Panora-*

mei... dar îndeosebi succințele și consistentele prezentări ale poezilor incluși, vorbesc cu prisosință despre noile concepții artistice ale poetului, în înțelesul cel mai propriu al cuvintului. Nu va părea deci exagerat să spunem că *Panorama...* este testamentul artistic și de conștiință pe care *Corabia lui Sebastian* l-a rotunjit și l-a încheiat. Încă din *Panorama...* vor fi excluși „șamanii criptici”, poezii gratuite totale, teoreticienii și „profesorii de poezie”, pentru a rămâne doar poezii; nu Valery, ci Gottfried Benn cu luciditatea lui amară, nu Saint-John Perse, văzut ca un tabetist burghez de voiaje stilistice, ci dramaticul Vallejo. La fel: Brecht, Miłosz, Vladimir Holan, poezii ai faptului de existență. Cu ei se simțea solid dar Baconsky, subiectiv și obiectiv, în numele noii sale credințe, aceea că poezia trebuie să scape de „bovarismul metafizic și experimental” pentru a se afla liberă în fața gravelor fapte cu care o somează socialul și biografia fiecăruia din noi în parte; în media res.

IATĂ de ce *Corabia lui Sebastian* este biografică, sau de senzația de fapt biografic transcris în nuditatea lui, fără nici o disimulare a persoanei întii, fără „bovarisme” existențiale. Se înțelege că acest lucru nu are nimic de-a face cu „sinceritatea” sau cu autenticitatea unui „jurnal”; în sistemul de convenții al acestei cărți (de mare simplitate, dar și de înfinit rafinament) poemul este pus să-și comenteze „proza” cotidiană din care s-a extras; sau invers, tot așa de bine. Sub raport anecdotic, desigur, reținem în primul rând „carnavalul” sibiric al civilizației occidentale („de ce oare desăvârșirea ei dă un presentiment al morții?”), vituperată fără încetare de pe o poziție care azi îi poate surprinde, negreșit, pe atâția defăimători antumi ai poetului: „Dar eu nu mă simt solidar cu declinul vostru. Am două milenii dar nu mi-am trăit încă viața” (III). O toamnă și o iarnă trăite cu cinci ani în urmă în Westberlin, cu exerciții constante de scris, alimentând observația socială din date ce extrapolează „sordidul immanent” la gomosul *High Life* berlinez (îndeosebi cel de extracție artistică), grefind monologal toată această materie pe fondul unor constante întrebări neliniștite, prin care Baconsky s-a autodefini și s-a analizat pe sine în toți anii din urmă (raportându-se mai mult ca oricând la tot ce-l înconjură); iată fondul din care s-au născut aceste poeme, acest „jurnal” în derivă al unei conștiințe acute ce se ia în stăpânire și poate să-și ia în stăpânire sfârșitul de veac prin care trece. El, Baconsky, un latin ubicuu, flânșând pe străzi în preajma metecilor zilierii africani, plimbând un ochi rece prin acel „casino al pегrei”, observând „mascarada spectrală” a străzii, acostat de călugări laici care îi propun noua tehnică numită *Transcedentale Meditation*, vizitator ireverențios al cutărei insolite expoziții de colaje (va aghesmu cu spray-ul scos din buzunar ghețele scilicite dintr-un „tablou”), trăsind cu un grafit dur portrete de poeți, esești, pictori experimenteratori, baroni, măturătoare de stradă etc.; el, Baconsky, sfidând „faraonul occidental” care „disprețuiește oxigenul bastard al țărilor pe care geografia lui le exclude” (IX), va fi părut, cu siguranță, de neînțeles în disprețul lui magnific pentru toate variantele de „consumism” și de „experimentalism” dar și mai de neînțeles în cultul lui și în credința lui pentru valori.

Nu, nu mai sintem cu această lectură în stadiul relativismului extrem și, până la o limită, el însuși experimental, al *Cadavrelor în vid*; doar latura „descrip-

tivă”, carnavalizată, mai amintește pe alocuri începutul dar fără cea patimă, pe care o înlocuiește acum o disperare ai spune „liniștită”. Se aude o inocentă speranță, verbul încearcă solul unor minime certitudini în scara valorilor umaniste, iar iluzionarea din interior trebuie reținută: „...o, e tîrziu / și nu vom mai izbuti să creștem, îmbătrînim / adolescenți și copii, Doamne, mai dă-ne o lună, / măcar o lună de vară... hai să strigăm, să invadăm străzile, / hai să scriem un poem electronic, un poem Siemens, hai să ne stringem / laolaltă cu toții făcînd zid împotriva zidului, / să ucidem cu pietre primii copii cărunți, / să flambăm cuvintele ce potrezesc pe trotuare, / hai să asanăm ploaia... nu mai știu... / lăsați-mă-n pace, numărați-vă singuri vertebrele, / stingeți lumina, mi-e somn... / plouă și bătrînele litere europene / sint pline de apă...” (Toamnă berlineză).

Pe un ton acid de Tit Liviu se imaginează copios și fantast parabile de imperiu în declin, populat cu „cimbrieni din veacul al treilea” (tineri apatici reclamînd „adevărul despre sex”), care se înfruntă însă cu opulența din toate bunurile pămîntului, lăsînd să se vadă goliciunea de fond, lipsa de temelă a protestului social: „E atît de tristă lipsa oricărei tristeți adînci. Lipsa oricărei dureri care devine ea însăși o ciudată durere”. Iată un „bătrîn patrician” medîtînd (în manieră de Kavafis ușor parodiat) despre manifestațiile din stradă: „o spaimă umedă frisonază trupul bătrînului patrician... / nu ne-am gîndit niciodată că legile noastre / ar putea fi nedrepte, că bogăția și temelul cetății / nu vor fi de-a-juns — și iată copiii se-ntorc / împotriva destinului lor și pieile de animale / aduse de gloata barbarilor le dau o înfățișare străină / o febră necunoscută le scaldă privirile turburi, / neînțelese le e graiul și nebunia își caută armele / în casele noastre. E oare blestemul învinșilor / ce ne-a-ajunge sau nu e decît maldia / unui timp indecis?...” (Manifestație). Toate premonițiile de bătrîn arhonte ce asistă la spectacolul „isteric belșugului”, cit și numeroasele pasaje despre devalorizarea civilizațiilor („peșterii morți / le putrezește întii capul și civilizațiilor îmbătrînite / cuvintele”) converg mai degrabă spre ideea că civilizația noastră traversează o fază de tranziție în așteptarea reîntemeierii valorilor; „cel cu adevărat agitați și puternici se vor naște mult mai tîrziu / cel ce vor fi, cel ce vor mătura cenușa întrebîndu-se / de ce va fi fost nevoie de-atîtea gramezi de cuvinte / și de ce toată această desăvîrșire zadarnică înainte de moarte, / dorm încă la răspîntia ipotazelor într-o fericită inexistență”. (Vîrstă).

CA și la Gottfried Benn (mentorul cu care poetul colocviază intim mai adesea) ciudat este și la autorul *Corăbiei lui Sebastian* amestecul de nihilism („Dacă vrei totuși să spui ceva / învață să urli”) și suveran dispreț pentru atît de multe manifestări ale instabilității valorilor, pentru automatismul experimental în artă, pentru revoluția goală în cîmpul social. Ai spune că un incredibil conservator din gerontocrația Europei se defulează în satiră amară cu o neabănită, pentru el, anvergură. Și, totuși, este rafinatul și profund modernul Baconsky, cunosător de excepție al poeziei și poezilor mari de pretutindeni, un scriitor care, iată, de pe o vastă platformă de cunoaștere, cu un talent nu spectaculos, ci armonios, ridică din desuetudine probleme literare și sociale mult asediate de umanității veacului. Cine cunoaște tendințele mai re-

cente din poezia românească de azi și nu numai din acest spațiu de exprimare, nu poate evita judecata ce privește actualitatea acestei cărți. Baconsky nu este deloc poetul letrist care aruncă cu sapa după automobile, el nu distruge telefonul, nu batjocorește otelul sau nichelul, după cum nici nu-și permite acorduri de chorală optimistă asemeni poezilor facili care pretind a vedea cu ochi de Argus prin răspîntii. În zona unor teme ce se compromit atît de ușor, poetul găsește tonul meditației grave, tonul convingător. Nu nichelul, benzina, pletoșii, metecii, subnutriții, falșii profeti, falsele drame ale cuvintelor îl îngrijorează, ci tendința de a se înlocui cu această recuzită sistemul de valori umaniste spirituale. Un strigăt de supraviețuire vine de pe puntea babilonice corăbii a lui Sebastian Brant, o dorință vie de a se împotrivi derizivului și zeflemelei („Pe poduri suspendate stăm / scuihind în apă propria noastră imagine”) pe care el însuși a profesat-o și o alimentează prin cititate și sarcasm. Desigur, câteva imagini „luminoase” am putea, totuși, detașa; spre exemplu larga metaforă despre zborul goelanzilor, „păsări ale apelor pustii, ale libertății și ale vîntului”, păsări care „contaminează” cu libertate privirea, „transmit” o urmă: „Zboruri ample cu fulgerări de stilet. Beție a propriului meu spațiu interior. Totul rezidă într-o diferență de optică. Într-o mutație insolită a circumstanțelor. În neobișnuitul lor. Stările mele nu se pot transmite. Nu pot conta-mina” (XIV), dar imediat comparația: tinerii apatici, autocondamnați la o steapă captivitate („Lux sfidător pentru mine. Să fii obosit de zbor fără zbor”). Să nu încercăm deci echilibrări aproximative în balanța umorilor.

Toată această demonstrație nu se poate încheia altfel decît citînd un poem al iluziilor, (un „perpetuum mobile” cum scriese și Bacovia), o fabulă a dinamicii iluziilor pasate de la o generație la alta, de la un poet la altul, prin inutilele carnații, suportînd ridiculizarea ce vine din cadența mecanică a istoriei pe fondul unui iezeit „măcel demagogic”; un complot al idoloziilor, poate cel mai grav pentru iluzionarii dintotdeauna: „Nu, nu vom mai face războaie — / fără luptă vom cădea învinși, fără luptă / ne vom învinge unii pe alții în false carnații, / într-un imens măcel demagogic. Noul Jean Huss, / noul Savonarola, noul Luther vor apărea pe ecran / vor fi urmăriti, focurile vor fi întretinute cu zăre / și pe deasupra capetelor noastre umflate miini murdare / se vor strînge una pe alta pe-ascuns lăsîndu-ne / mereu între două, între două minciuni, între două culori / între două iluzii” (Perpetuum mobile). În tot, *Corabia lui Sebastian* talmăcește sub presante tensiuni o experiență ideatică de fervoare. Ea este un lung și rotund poem ce încheie o strălucită biografie literară, contagios, dacă este citit cu bunăcredință, sub întreaga paletă de nuanțe, să incite la reflecție. Preluînd o frumoasă frază a lui Hegel, citată de Gottfried Benn în celebra conferință *Probleme ale Iricii* („Nu viața ce se teme de moarte păstrîndu-se neîntinată de dezolare, ci aceea care suportă moartea și în ea se conservă, aceea e viața spiritului”), A. E. Baconsky caligrafia într-o filă a cărții una din profesiunile de credință pe care Moirele sale au citit-o cu multă atenție: „Nu moartea, ci viața pe care o purtăm în noi, necunoscută, mă tulbură. Dă-i fiecăruia, Doamne, nu moartea lui, ci viața lui proprie, pe măsura morții care-l așteaptă” (IX).

Dinu Flămînd

Amintiri de Anul Nou

(Urmare din pagina 1)

ca pe o pădure pe unde lăsam să rătașcă haiducii scoși din colecția lui G. Dem. Teodorescu și din poeziile populare ale lui Alecsandri, pe care începusem să le citesc și să mi le joc în închipuire. Dintre haiduci îmi stăruia în minte mai ales Mihai Copilul lui Alecsandri; acesta mă atrăgea cu porecla lui și îmi apărea ca un cirac aproape de-o seamă cu mine, intruchipat din nou de imaginația mea vie și neastîmpărată (care, de altfel, m-a însoțit toată viața, jucîndu-mi uneori renghiuri mai poznașe decît acela al transfigurării blajine a haiducului — dar aceasta este altă poveste). În dosul casei din dealul Sărării se prăvălea o ripă pe care creșteau bălării și cinepă înaltă, pe unde îmi făceam drum pînă la ulița de jos, care pe-atunci se chema strada Scăricică și ducea, prin mahalaua Tîcăului, la bojdeuca lui Creangă cu ale căruia povești mă delectam grozav, pe care tata îl cunoscuse la Junimea și despre care vorbea cu o mare admirație spunînd că era omul care știa cel mai bine româ-

ncește (Gramatica română a tatei este întocmită numai cu exemple din povestitorul lui Harap Alb), și pe care îl pomenea și în legătură cu interdicția păpușarilor.

Asadar, în seara aceea, tocmai eram la masă cînd, din vale, dinspre Scăricică, auzim strigînd „Păpuși, păpuși!” Tata s-a ridicat repede și a trimis să cheme pe păpușar. Era o surpriză. Interdicția păpușarilor fusese probabil ridicată, dar pentru scurt timp, pentru că în anii următori nu i-am mai auzit.

A intrat păpușarul, cu ajutorul lui, ducînd amîndoi pe o targă lada cu păpuși. Era o cutie mare de scînduri, cu doi pereți de sticlă, luminată pe dinăuntru de două luminări, care, după ce am micșorat flacăra lămpii cu petrol atîrnată de tavanul sufrageriei, dădeau o lumină slabă, un clar-obscur misterios. A început jocul. Nu țin bine minte decît pe Vasilache care făcea tumbă hazlii și era guraliv, nevoie mare, spunîndu-și glumele „cu perdea” (dar că se spuneau și fără perdea, asta am aflat-o mai tîrziu). Mai erau desigur toate personajele păpușărești tradiționale pe care păpușarul le minuia trîgîndu-le de sfori în timp ce vorbea schimbîndu-și mereu glasul. Avea un glas mlădios de ventricol și era în felul lui un îndemănatic artist. Am făcut mult haz de jocul păpușilor (ca și tata, dealtfel, care în ciuda

stimei sale severe pentru știință, avea o imaginație de poet și știa să se veselească); am făcut haz, așa cum nu aveam să mai fac la spectacole de păpuși pe scene ingenios amenajate pentru astfel de reprezentații. Am rămas cu o nestearsă și adîncă impresie, pe care acum aș numi-o mai degrabă o impresie a unor impresii. Amintirile de acest fel sint ca o haină frumoasă de pe vremuri, pe care o scoti din dulap, dar de fiecare dată tot mai zdrențuită, cu mătasea tăiată, cu stofa subțiată la coate, descusută și ponosită. Nu e nimeni s-o mai cîrpească și s-o mai repare fiindcă petece să i se potrivească nu mai găsești, așa că n-ai altceva de făcut decît s-o păstrezi cu cit mai mare grijă — cită vreme încă?

Lada cu păpuși din seara aceea a fost primul spectacol la care am asistat. A venit după aceea mai tîrziu o lanternă magică pe care am primit-o cadou; apoi prima reprezentație teatrală pe care am văzut-o, *Ocolul pămîntului în 80 de zile*. Toate acestea însă n-au înlăturat din minte lada luminată de două luminări slabe a păpușarului, acesta fiind, poate, cel din urmă care a mai colindat străzile Iasului.

Dar despre acestea și despre altele la fel, pe atîtădată, la anul — sau chiar mai devreme.

Alexandru Philippide

BARDOZ LAJOS: Blaga (Anuala de grafică - Sala Dalles)

Adevărul și viața

SUB un titlu (**Apărarea lui Galilei**) inspirat de primul dialog platonician, Octavian Paler scrie o operă pur literară, în care presupusele dileme sufletești ale exilatului de la Arcetri, după abjurarea în 1633, sînt folosite ca pretext pentru o mai generală discuție despre marginile umane ale consecvenței. Galilei înfățișează cazul invers față de Socrate. Filosoful atenian, cum se știe, a preferat să moară decât să renunțe la principiile lui și chiar decît să fugă din Atena, cu ajutorul discipolilor. Greutatea, azi, cînd citim **Apărarea lui Socrate și Criton**, constă în a înțelege corect justificările acestui Socrate decis să moară; căci, sub raport filosofic, cele două dialoguri ale lui Platon sînt destul de contradictorii și conțin, de nu greșesc, unele paradoxuri (cum se împacă bunăoară predicarea de către Socrate a necesității de a te supune legii, care reflectă o **doxă** — căci e făcută de acea majoritate care, spune Socrate, după ce te-a trimis la moarte din inconștiență, te-ar învia din nechibzuință — cu apologia omului capabil de înțelepciune, de **logos**, și care nu-și însușește niciodată părerea mulțimii — „indemnîndu-mă să țin seama de părerea mulțimii în privința a ceea ce este drept, frumos și bun, mă îndrumai pe o cale greșită”?). Din contra, chemat înaintea tribunalului Inchiziției, pentru a fi susținut în **Dialoguri despre cele mai mari sisteme ale lumii** teoria lui Copernic, Galilei, ca să-și salveze viața, admite că pămîntul stă pe loc, fiind totuși condamnat, mai întîi la închisoare, apoi la exil. I se atribuie și un fel de a doua abjurare, de data aceasta șoptită în barbă, în clipa în care era scos din sala tribunalului ecleslastic: „și totuși, se mișcă”. „Mai mult decît o problemă științifică — afirmă Octavian Paler — Galilei e o problemă umană. Ce se ascunde în spatele celebrului **epur, si muove?** Încercînd să-mi răspund, s-a născut acest dialog despre prudență și iubire”.

Iubire de viață, în primul rînd. Nu știm cu exactitate ce au fost ultimii nouă ani din viața bătrînelui savant, la Siena, ori la Arcetri, lângă Florența, ce a gîndit și simțit, după abdicarea de la principiile sale. Galilei a devenit pentru conștiința modernă simbolul unei dileme (vai, de cîte ori retrăită!): între a rosti adevărul, a nu-ți trăda convingerea, și a abjura ca să scapi cu viață. Autorul **Apărării lui Galilei** imaginează un dialog al lui Galilei cu sine însuși (utilizînd, probabil, unele lucruri din operele păstrate), în care, într-o primă parte, încearcă să-și justifice lașitatea prin iubirea de viață, iar într-o a doua, recunoaște în abjurare o eroare, plătită cu prețul unor nesfîrșite nopți de coșmar. În linii mari, dialogul acesta fictiv, compus din șaptezeci și trei de episoade, începe prin a căuta argumentele capabile să explice retratarea de la proces, și se încheie cu argumentele contrare, care învinovătesc pe Galilei. E la mijloc deci o evoluție a personajului. Întîi, Galilei își amintește de zilele însoțite și de frumusețea vieții; apoi, de nopțile bînuite de vise, de obsesia rugului. Ca Isus, din poezia lui Arghezi **Duhovnicească**, Galilei n-a rezistat suplicului și, fugind de pe cruce, și-a trădat în fond mînia. Îl chinuie remușcările. Apărarea închipuită de Octavian Paler nu e decît pe jumătate o apărare: care se transformă treptat în mărturisirea infernului moral în care abjurarea l-a aruncat pe Galilei. Ideea ar putea fi că, dacă nimic nu valorează cît o viață, cum ar fi zis Malraux, o viață trăită în falsitate nu valorează nimic. Meritul autorului psihologică felul cum rugul se instalează în conștiința lui Galilei. Cel ce ieșea din sala procesului nu știa că libertatea de a se bucura de chiparoși, de soare, de iarbă, îi va fi otrăvită de

rușine. Ca Midas, care transforma tot ce atingea în aur, lui Galilei îi va fi dat să transforme tot ce atinge în foc („Căci aceasta e forma ta de singurătate, Galilei, rugul. Mîinile cu care vrei să mîngii vor ucide. Va arde apa pe care vei vrea s-o duci la buze, va arde fructul din care vei vrea să muști, va arde iarba în care te vei culca”). Noaptea va visa șerpi și pe inchizitori venind și amenințîndu-l: „Galilei, dacă vei vorbi, vei trezi șerpil”. Și apoi: „Galilei, dacă vei gîndi, vei trezi șerpil”. În sfîrșit: „Galilei, dacă vei simți, vei trezi șerpil”. Pedepsă mai greu de suportat decît moartea: nimeni nu știe să se pedepsească atît de aspru cum ne pedepsim noi înșine. Cartea se încheie cu aceste cuvinte ale lui Galilei: „Nimic nu-l dezvinovățește pînă la capăt pe cel ce a abjurat. În cele din urmă, cineva va vorbi tare, iar șerpil se vor trezi. Cel puțin, prefer să fiu eu acela care vorbește și să spun cu toată convingerea de care sînt în stare că pămîntul se învîrtește. Cîtă vreme există un singur om care spune adevărul, nu există inchiziție perfectă. Și chiar dacă nopțile m-au învins acum nu mai pot să despart adevărul de iubire. Ele n-au dreptate decît împreună. Acuma știu”.

Știe și nu știe: ultimele trei fraze trebuie citite cu grijă ca să nu simplificăm problema, care nici nu e numai una psihologică. Termenul **iubire** mai mult eludează dificultățile. În cazul dat, în fața Inchiziției, Galilei trebuie neapărat să aleagă între viață, cu sacrificarea adevărului, sau adevăr, cu sacrificarea vieții. Nu i se oferă altă posibilitate. Iar dacă el alege întîi viața, și, în dialogul lui Octavian Paler, își dă pe urmă seama cît de groznică poate fi o asemenea viață clădită pe o abjurare, acest lucru înseamnă implicit că e gata, o dată experiența consumată, să proclame adevărul. Deci să moară. Acest Galilei, a cărui conștiință turmentată o descrie Octavian Paler, seamănă bine cu Giordano Bruno care, după ce, și el, a abjurat de cîteva ori, s-a hotărît să nu mai cedeze și a fost ars. Pe ultima pagină a cărții lui Octavian Paler, Galileo Galilei ar fi trebuit să fie, contrar istoriei, ars pe rug. Spuneam însă că problema e mai complexă. Să-i dezvăluim și alte laturi. **Eppur, si muove** are inițial acest sens: ce rost are să mor, devreme ce, cu sau fără sacrificiul meu, pămîntul continuă să se învîrtească. O idee științifică nu e dovedită sau infirmată prin martiraj. Și un savant care, trăind, poate descoperi noi adevăruri valorează, desigur, mai mult decît unul ars pe rug, în măsura în care o idee nouă face să progreseze

știința mai mult decît exemplul personal. Dar Bruno n-a mai vrut să abjure în clipa în care nu mai erau în joc teoriile lui, ci însăși persoana lui morală, după o întreagă serie de compromisuri care-i permisese să scape din lanțul Inchiziției: și, cînd e vorba de persoana morală, fermitatea absolută, pînă la riscul fatal, devine o probă de neevitat. Acesta e punctul în care, mi se pare, Octavian Paler îl aduce pe Galilei în cartea sa: cînd exemplul demnității devine necesar pentru ca știința să înainteze. În acest special înțeles, nu se poate adevăr fără onestitate, curaj, sacrificiu. Iubirea se scutură de prudență. Și nu mai e iubirea de natură, în genere, de chiparoși sau de căldura verii, ci iubirea de oameni. Așa putem înlătura ușoara ambiguitate introdusă de cuvîntul **iubire** în acest context. Ca să ajungă la oameni, adevărul trebuie uneori să aibă alături frumusețea morală. Adevărul lui Galilei era oricum mai durabil decît dogma bisericească de care se lovea: dar nu numai în sine, ca „știință”, ci și ca forță socială concretă, adică atunci cînd era rostit public. Nu pentru a face pămîntul să se miște este necesar supremul sacrificiu al unui Bruno: ci pentru a face pe oameni să se miște. Și atunci a striga **eppur, si muove** devine indispensabil.

SCRIS foarte frumos, dialogul conține numeroase lucruri citabile pentru pregnanța lor artistică. Unele au caracterul unor maxime sau reflecții morale (vor fi provenind citeva din opera însăși a lui Galilei?): „Tot ce exaltă viața mă îndepărtează de rug”; „Intrucît singura problemă filosofică serioasă este viața, accept să abjur părerile mele despre sistemul solar”; „N-ai observat că inchizitorii urăsc ceea ce nu înțeleg?”; „Adevărurile simple aparțin vieții”; „Dacă o idee are nevoie de ruguri, ca s-o exalte, nu merită să fie trăită”; „Cînd un călău îmi cere să fiu vesel, atunci frîstețea rămîne singura mea formă de adevăr”; „O inimă care desparte adevărul de fericire e o inimă în care a ars un rug”; „Ce importantă poate avea un adevăr care nu are de partea lui decît moartea?” Altele sînt mai dezvoltate (și au chiar un mic aer paradoxal): „Dumnezeu are chipul pe care sîntem în stare să i-l dăm. Un călău va face totdeauna din Dumnezeu o idee singeroasă și dintr-o credință un rug. Gîndește-te, cine a aprins rugurile, nebunia distrugerii sau fanatismul? Poate cele mai multe crime s-au comis în numele lui Dumnezeu. E ciudat, Galilei, dar lipsa de idei e vinovată de mai puțin sînge decît ideile”. Am putea desprinde din dialog cîteva parabole etice,

dîndu-le titlurile corespunzătoare: **Rătăcitul** („Nu e ciudat? Să strigi după ajutor și tocmai de aceea să vină lupii?”, p. 66), **Șerpil** (p. 13), **Inchiziția și cuvintele** („Inchiziția și-a inchipuit totdeauna că singurul scop al cuvintelor e să reducă pe alții la tăcere și singurul scop al vieții, să-i vadă pe alții murind”, p. 90), **Rugul și ploaia** (p. 164), **Cenușa înflorită** (p. 206) și altele. Iată un pasaj din aceasta din urmă:

„Cenușa rugurilor a început să înflorească. Și atunci inchizitorii au construit o închisoare pentru ea, să n-o vadă nimeni. Au ridicat ziduri înalte și sumbre și au pus să fie cărată înlăuntrul lor, împărțită pe celule, cenușa de la fiecare rug. Însă după cîtva timp aceste ziduri au început să se clatine și să se surpe. Ce se întîmpla? Cenușa înflorea mai departe, iar floarea ei ieșea prin ziduri. Inchizitorii au hotărît să ridice o închisoare și mai largă, una care să cuprindă și ruinele vechii închisori, și să oprească revărsarea cenușii înflorite. Zadarnic. Înflorind, cenușa nu mai putea fi stăpînită. Era ca lava unui vulcan. Au început să crape și aceste ziduri, și printre crăpături își făcea loc floarea cenușii; o floare albă și delicată”.

Octavian Paler este un scriitor remarcabil, cultivat, inteligent, care are și un evident dar al expresiei. Toate cărțile sale (însemnări despre călătorii interioare, printr-o geografie ori istorie subiectivă) sînt foarte frumoase. Pericolul acestei literaturi, de frontieră (între eseu și proză), este o anumită saturație poetică (în **Mitologii subiective**, mai evidentă decît aici) care o împinge spre manierismul stilistic. Atenția cititorului lunecă atunci pe deasupra cuvintelor. În **Apărarea lui Galilei** efectul poetizării lesnicioase este insuficientă încordare a ideii generale. În loc să vibreze, coarda e laxă. Nu-i vorba de pagini prisositoare, pe care să le putem înlătura (destul de puține), ci de o oarecare lipsă de tonus a prozei. Punînd în centrul dialogului o idee atît de dramatică, autorul trebuie să-și reprime plăcerea, mai mult evocatoare și lirică, a stilului, dramatizînd fraza și tăind respirația lecturii. E prea multă armonie în expresivitatea acestei cărți, pe care demonul nostru interior ne ispîtește pe alocuri s-o stricăm. Simțim nevoia de disonanță. Acest atît de fin stilist care e Octavian Paler trebuie, măcar din cînd în cînd, să-și învingă sfiala clasicistă și să ia cite o notă falsă.

Nicolae Manolescu

Ion Țugui Inițiere și elogiu

(Ed. Cartea Românească, 1978)

● **ÎN TOATE** volumele de versuri pe care le-a publicat pînă acum Ion Țugui (**Versuri**, 1967; **Lava intermediară**, 1970; **Cinturule marelui pod**, 1972; **Ochii fastului**, 1973, inclusiv recentele poeme în proză din **Inițiere și elogiu**), el a încercat să experimenteze cite un nou chip de a produce poezie. De la limpezimea clasică a expresiei, pînă la răsucirea ei expresionistă, de la abolirea punctuației pînă la poemul în proză, în fine de la versul cu aer aforistic la cel dezarticulat supraréalist și chiar mai nou etc., tot ce i s-a părut demn de verificat, de încercat, de mimat, uneori, sau pur și simplu apt a șoca imaginația cititorului și, citeodată, a-i forța limitele înțelegerii și ale răbdării, poetul a întreprins. Sigur, el nu-i singur pe acest drum. Au participat la asemenea „aventuri lirice” mulți alții, obsedați de prezența vitregitoare a clișeeilor, de ideea altor feluri de expresie, de aceea a unei materii poetice noi, ce trebuie captată cu orice preț.

Ultima carte a lui Ion Țugui evidențiază și ea această tenace voință de înnoire, deopotrivă în expresie și în substanță, fapt cu totul laudabil, chiar dincolo de calitatea rezultatelor. Imaginînd, oricum pe urmele lui Eugen Ionescu din **Surîsul Hiroshimei**, un șir de monologuri ale unor umbre, de după un „apocalips postatomic”, poetul avertizează cutremurat asupra nebuniei războiului, asupra incalculabililor sale urmări pentru existența pe Terra, înălțînd în același timp în fața noastră speranța că, deși „pentru fiecare locuitor al planetei există astăzi cincisprezece tone de exploziv”, acesta nu va fi utilizat în scopuri destructive.

Distribuită pe capitole ample, dedicate unor personaje simbolice și oarecum esențiale, în viziunea lui, pentru viața pămînteană (**Pomenirea Morarului**; **Pomenirea Păstorului**; **Pomenirea Femeii**; **Pomenirea Înțeleptului și Epilog**), materia cărții se structurează în ample versete incantatorii, uneori exasperante prin aceeași și aceeași cadență. Pe dedesubtul acestui supra-realist drapat în haina limbajului biblic (pînă la urmă cam impropriu poetului, care este în fond un suflet senin și jubilant în fața miracolelor existenței) țîșnește o poezie ce neagă asupririle vieții, „ploie

de porțelan”, „treccarea lucrurilor în anapoda”, „laureații bombelor cu hidrogen” etc., clamînd, totodată, „lumea celor vii, superbă în mirare și nu ostenită”.

Acest mod (dezarticulat cu bună știință, în nădejdea, relativ înșelătoare, a unei mai ferme individualizări) de a constrînge poezia să se retravestească în haine prozastice, în formule aforistice, în imagini întrerupte etc., ajungînd la destinatarul ei printr-un sistem de trape constant nedumeritor, creează în cele din urmă o stare de neliniște și o îngîndurare, o spaimă de vid și o încrîncenare pe care probabil că autorul a mizat din capul locului. Uneori el recurge la tifa gratuită, amintind de Sasa Pană: „Izvoarele imperiului se întorc la pietrele lor. Din loc în loc se înalță prelungi catedralele neantului. Sub o stea călăuză friabilă, vînturile cu polen nu sînt ale acestui vaccum. Dar ocrotese cu făptura-mi de plasmă laurii minții pe care nu-i port...”. Dincolo de astfel de forlări fără efect poetic, autorul scrie într-o manieră cu care cititorii de poezie mai nouă sînt relativ familiarizați. E o cale pe care scrisul lui Ion Țugui și-ar consolida încă mai ferm individualitatea.

George Muntean

„Lectura devorantă“

CA ȘI CUM volumul anterior, **Uneori, plutirea**, integral erotic, ar fi epuizat, cu premedita-re, tema, nici o poezie de dra-goste nu mai e de aflat în această **Res-pirație artificială** de azi în care izbește de la început accentul sarcastic. Ne-surprinzător, desigur, la un poet cere-bral, ironic, lucid, cum este Dorin Tu-doran, dar apăsător, de data aceasta, ca o pecete asupra întregului volum. Im-presia generală e a unor cicluri autono-me, geometric rotunjite, programate ca-endaristic, pe etape. Ai zice că poetul se extrage complet dintr-o ipostază pentru a se instala, cu totul, în alta. În noua sa carte de versuri, de pildă, ero-sul este abandonat printr-o bruscă în-toarcere spre aspectele și problemele lumii contemporane, examinate, în linia **Hanibal**-ului lui Eugen Jebeleanu, din-tr-o perspectivă planetară, fără menaja-mente. Pentru a vedea ceea ce e de vă-zut, poetul „își asmută dioptriile / pină la câteva mii“, aplică evenimentelor, al cărui sens încearcă să-l descifreze, **lec-tura devorantă** („asta e lectura devoran-tă / pe care o faci tu lumii / astăzi“). Personajul volumului e „veacul nos-tru“, alintat sarcastic de autor: „La o-rizont — veacul nostru / purtând pe frunte coroană / de **Nu mă uita** / flă-căul nostru iubit / Cu gura plină de urechelnite; / bătrînul nostru ilustru / cu buzunarele căptușite / de scarabei poficioși“. Pot fi constatate și alte deo-sebiri între **Uneori, plutirea** și **Respira-ția artificială**, începând cu factura ver-sului (disciplinat, tradițional într-un caz, alb, de cele mai multe ori, în celălalt), cu modalitatea poetică de ansam-blu. Elaborată cu o minuție aproape ar-tizanală, ușor calofilă pe alocuri, în primul volum, expresia poetului devine directă, liberă, îndrăzneată, de o anume brutalitate reportericăscă sugerată de altfel și de câteva titluri precum **Stop-cadru**, **Blitz**, **Bloc-notes**, în al doilea. Cu toate aceste diferențe ce par a pro-voaca o ruptură în evoluția poetului, ex-plicația atitudinii agresive din **Respira-ție artificială** trebuie căutată în tremu-rul de „lujer transparent, subțire“ al versurilor din precedentul volum. În-fățișind atâtea note deosebitoare, cele

*) Dorin Tudoran, **Respirație artificială**, Editura Dacia, 1978.

două cărți de poezie ale lui Dorin Tu-doran nu comunică, se poate spune, **decît** prin același leit-motiv.

O sensibilitate jignită de prezența violenței în lume protestează mereu în lirica lui Dorin Tudoran. Cu o melan-colică discreție în poezia de dragoste, cu un fel de tupeu juvenil, de largă (uneori excesivă) gesticulație în poezia de meditație morală asupra istoriei, de acum. Sub acuzație se află „vîrsta fe-roce“, în care însăși efigia clasică a cruzimii, lupul, ajuns „un biet animal, acolo“, se tocește, se devalorizează, iese din circulație: „Doamne, / Rău îi stă lupului ăstuia: / nici prea bătrîn, / nici prea tînăr; // un biet animal, acolo, / disprețuit de vîrsta feroce!“.

Violența, surprinsă și în „marile trădări ale natu-rului“, prin cite o „năprasnică revelație“ (e titlul unei poezii în care un „fulger / visa / să devină / topor!“), îl obsedează pe poet în toate formele ei, ipocrit naivă, ca în acest refren alegoric: „Vine o carabină / și-mi spune: «**So-cot / că sint o piculină**». // Numai că din bot / Îi curgeau otrăvite bale / în rafale“, sau intrată în firea lucrurilor, acceptată ca o realitate prozică, aproa-pe intimă, ca în acest **Stop-cadru**: „Rîul. // Pe malul cellalt / Șenilele unui tanc / ondulează / pletele Isoldei“; so-fisticată, ca în poemul **Abatoarele ima-ginației**, în care „cuvintele trec prin controalele / Röntgen, sonic și infra-roșu“: „fiecare cuvînt își ia prima li-teră / în mîini / și după această tandră decapitare / pătrunde într-o sală imen-să / și strălucitoare / ca un ocean / luminat de-un astru subacvatic“, sau directă, brutală, ca în poemul ce își îm-prumută titlul întregului volum, **Res-pirație artificială**. O împăcare nesince-ră, interesată dintre două grupuri de oameni se încheie aici prin aplicarea tradiționalului drept al celui mai tare: „În vremea aceasta, / cei ce ceruseră împăcarea / au tras — cu o sabie — o linie / pe malul mării. / După fiecare val ce se retrăgea, / Pe albia săpată cu virful armei / rămînea un fir de apă. / Unul din cei / care ceruseră împăca-rea / Ridica sabia asupra unuia / din cei care o acceptaseră. / Pină ca omul acesta să moară, / nu mai avea timp decît să întrebe: «**De ce mă ucizi**!» / Cellalt n-avea răbdare / decît să-i răs-pundă: / «**Bine, dar nu locuiești / de partea cealaltă a apei?**» / și-i arăta linia săpată de virful sabiei / în nisip“.

Asemenea omului „care-și risipește / încă un rînd de dinți / mușcind în ne-știre / din fructele de fier / ale aminti-rii“, poetul scrutează, într-un prim testament, viitorul cu tema de a nu

întrezări repetindu-se în el toate ero-rile trecutului: „i.e.n. abia va să vie; / luptele cu gladiatori / vor avea mare succes de public; / războiul de-o sută de ani / nici nu poate fi încă imaginat; / **Invincibila Armada** e numai / o bia-tă pădure de puieți neingrijii; / Cezar nu l-a întîlnit încă pe Brutus...“. Există și o violență a obtuzității, a prejudecă-ților, arată poetul, care pledează ca viața fiecăruia dintre noi să nu mai fie nici-odată tratată ca un „biet fenomen indi-vidual“. Cascada falselor precepte, a prescripțiilor-sablon creează, într-un excelent poem de factură ironică, ima-ginea unui soi de erou pozitiv robot programat să-și îndeplinească, pe ore și minute, cu o precizie de mecanism, toate obligațiile (de om, pieton, fami-list, cetățean etc.): „să ai bani potriviți pentru tramvai / să-ți petreci orele de servicii muncind / să nu disprețuiești pauza de masă / să răspunzi ca la car-te la gumele colegilor pe seama ta /... / Să nu te plictisești la ședințele de lu-cru / să pleci de la slujbă cu sentimen-tul datoriei împlinite / să ajungi acasă tocmai cînd ești așteptat / să-ți săruți nevasta și copiii / să le spuți cît de dor-ți-era de ei / să-i ascuți cît de dor le era de tine / să mînci cu poftă dar ponderat / să speli vasele / să te odih-nești o jumătate de ceas / să te plimbi prin parc cu copiii / să le cumperi ba-loane și vată de zahăr / să-ți cumperi ziarul de seară / să ascuți la radio **Cronica spațială**...“

Violența poate fi însă și în noi. Sen-sibilitatea poetului, îngrozit de propria sa dualitate, o înregistreză cu aceeași promptitudine: „Peste coastele mele de aer / Carnea crește — animal furios...“

P. S. — Cum era de așteptat, „Săptămîna“ a refuzat să-mi publice răspunsul trimis pe data de 13 dec. a.c. în replica la serialul „polemic și antologic“ (de fapt mai mult an-tologic decît polemic) pe care mi-l dedică Eugen Barbu. Se vede că scriitorul iubește polemica numai în formă de monolog. În-tr-un curier semnat **asterisc** (v. nr. din 22 dec. a.c. al publicației) mi se dă însă urmă-toarea explicație: „Răspunsul dv. este lung, îninteligibil și nu este la obiect.“ În primul rînd deci, răspunsul meu i se pare revistei „Săptămîna“ — care publică în același nu-măr al optulea foieton consecutiv din actua-la serie polemică a lui Eugen Barbu — in-terabil de lung. Să precizez prin urmare că acest răspuns cuprinde un text dactilografiat la 2 rînduri, de cinci pagini și jumătate, fiind adică, aproximativ, de mărimea unui singur foieton din serialul lui Eugen Barbu. Răspunsul meu i s-a părut însă lui **asterisc** nu numai lung, ci și îninteligibil. Citez din textul trimis revistei „Săptămîna“: „Maniera în care Eugen Barbu a condus osilitățile (cel puțin pînă în momentul de față) am pu-tea-o numi a minimumului efort. Scriitorul practică pamfletul comod, polemica leneșă. Se pare că a obosit. Comentariul, de scurtă respirație, redus de obicei la o zeflemea ief-tină, e tras cu greu pînă la țărîmul, salvator, al citatului scotit fără excepție dezastruos pentru autorul din care este extras. [...] Pam-fletul de azi, suferind, am spune, de trîndă-vie orientală, al lui Eugen Barbu își pune

Dorin Tudoran

Respirație artificială

Dacia

Volumul precedent, din care am citat aceste versuri, evocă în special ipostaza suavă a poetului, „prinț de fum“, trans-parent și fragil ca sticla (material consti-tutiv de bază într-o carte care vibrea-ză și scoate clinchete ca un candelabr, încercat de sticlărie fină). Pentru ace-„eu“ delicat al său o amenințare poate fi chiar apropierea iubitei: „Atît de sfînt mi se arată totul, / Atîta liniște mi se așează-n sînge, / încît îmi pari o fiară care plînge / și tandru căutîndu-mă cu botul“. Sentimentul acut al vulnerabilității nu-l face însă pe poet retractil. Dimpotrivă, el pornește hotărît la luptă în numele purității simbo-lizate de **inima de diamant a pămîntu-lui** (pe care și această „respirație arti-ficială“ o face să bată) și de **pasărea Emanuelle**, migrînd de la un volum la altul. În poezia lui Dorin Tudoran, în care sensibilitatea vibrează ca sticla, li-cențiatul Vidriera apucă temerar lancea lui Don Quijote, prin excelență ofen-sivă.

Valeriu Cristea

prea multe speranțe în textul adversarului, tălat în blocuri mari, aproape la întîmplare, fără o examinare cît de cît atentă a lui. Ci-tatul împrumutat «victimei» e scotit aprio-ric hazliu. Recunoaștem metoda: e chiar «metoda» lui **gigă**. Îninteligibil? În nici un caz. Poate prea clar... În sfîrșit, **asterisc** mai spune că răspunsul meu nu este la obiect. Un răspuns polemic, în care cineva se apără împotriva acuzațiilor ce l s-au adus, poate fi rău scris, sau nu destul de inspirat în alegerea argumentelor, poate fi inoportun sau poate îndispune, dar nu poate să nu fie la obiect. Un răspuns de acest gen este la obiect chiar prin natura lui, prin faptul că e servit adversarului care l-a provocat. În ge-neral, **asterisc** face confuzia de a pune pe același plan un articol (pe o temă oarecare) trimis unei publicații — și care într-adevăr poate și trebuie a fi supus unei aprecieri redacționale, și un răspuns, care (în virtutea unor elementare principii de etică profesio-nală) trebuie publicat fără discuție, așa cum este. Dacă răspunsul e siab, cu atît mai bine! Revista nu va avea decît de cîștigat publicîndu-l.

În ce privește întrebarea „de ce vidul este gol“, se pare că **asterisc**, ocupat pînă peste cap cu pregătirea „curierului“ său, nu a luat cunoștință de nota mea din „România Lite-rară“ (nr. 46 a.c.). Cîtînd-o, va vedea însă că problema nu e dacă vidul este (sau nu) gol, ci dacă acesta este (sau nu) tot una cu aceasta.

țipă stingher, ca paonii, / Nume belati de orașe / Tehnica este un sofisticat mij-loc de înțelegere / Al cîrurilor migra-toare / O, ce s-ar face ele fără „atenție, decolăm“. / „Vizibilitatea perfectă“, „luați direcția o sută și un grad“ / Și alte mărci de pastă de dinți asemănătoare? / Cum ar mai putea porni în cîrduri, / Înțepînd punctele cardinale cu ciocurile, / Păsările micului nostru Eden? / Ciudați oameni, aviatorii! / Se ridică la cer, înviind o veche poveste / Și nici măcar nu au timp să se gîndească la asta / Mulți dintre ei mestecă chewing-gum“.

În toată această diversitate tehnică există însă ceva care asigură uni-tatea plathetici: starea lăuntrică. A poetici, aceeași în mai toate poemele, firește cu nuanțe: neliniște, indo-ială, nesigurantă, umilintă, izvorite din-tr-un sentiment general de nepotrivire între potențialul și actualul existenței in-time. Resemnarea în a recunoaște înfrin-gerea, cu melancolie feminină dar fără patetisme („Umilintă, lume a treia a tru-pului meu, / Capitulare lipsită de glorie / După care oasele s grele de praf / Și-ncearcă să uite / Nepriceperea de-a cîștiga o victorie... / Și dorința de-a in-tinde către dragoste sufletul orb. / A-ceastă pastişă de aripă pe care risul o-nfringe...“) este parțial iluminată de credința în religia cuvîntului poetic, re-simțită ca o consolare („Așa mi-e desti-nul, să cînt și să strîg, / Să nu fiu iubită, / Înășurată într-o haină de frig / Doar din cuvinte să-mi fac, noaptea, lumină, / Și doar la focul cuvintelor să tresar...“). Tal-entul poetic favorizează confesiunea Piei Olaru și, probabil, tot el o va ajuta să găsească acel cîntec de două ori personal: ca trăire exprimată dar și ca exprimare trăită, pe care, deocamdată, încă îl caută.

Laurențiu Ulici

Calendar

- Se împlinesc, în 1979, 100 de ani de la premiera (18/30.I.1879) la Bucu-rești, a piesei „O noapte furtunoasă“ de I. L. Caragiale.
- Ianuarie 1928 — a apărut la Cim-pina, pînă în iulie 1928 — revista „Ur-muz“, director Geo Bogza.
- Ianuarie 1934 — a apărut, pînă în iunie 1947 — „Revista Fundațiilor“, sub conducerea unui comitet, redactor șef fiind Paul Zărețopol, iar în august 1945, director Al. Rosetti, redactor șef Camil Petrescu.
- Ianuarie 1964 — a apărut, la Timi-șoara, revista „Orizont“.
- 1.I.1894 — a apărut la București, pînă în august 1896 — „Vatra“ sub redacția lui Ioan Slavici, I.L. Cara-giale și George Coșbuc.
- 1.I.1939 — a apărut, la Iași, pînă la 31 decembrie 1939 — „Jurnalul Lite-rar“, sub direcția lui G. Călinescu (seria a II-a a apărut în 1947).
- 1.I.1923 — s-a născut Mihail Crama.
- 1.I.1928 — s-a născut Teodor Pică (m. 1978).
- 1.I.1934 — s-a născut Jiva Po-povici.
- 1.I.1939 — s-a născut Emil Bru-maru.
- 1.I.1944 — s-a născut Mircea Muthu.
- 2.I.1844 — a apărut la Iași, pînă la 29.X.1844 — revista „Propășirea“.
- 2.I.1920 — s-a născut Francisc Pă-curariu.
- 2.I.1933 — s-a născut Ion Băieșu.
- 3.I.1909 — s-a născut Dan Smin-tinescu.
- 4.I.1894 — s-a născut Ion Dongo-rolz (m. 1975).
- 4.I.1899 — s-a născut Emil Petro-vici (m. 1968).
- 4.I.1931 — s-a născut Nora Iuga.
- 4.I.1942 — s-a născut Ovidiu Ho-tinceanu (m. 1973).
- 4.I.1954 — a murit Elena Farago (m. 1878).
- 4.I.1977 — a murit Horváth Istvan (n. 1909).
- 5.I.1909 — s-a născut Bazil Gruiă.
- 5.I.1914 — s-a născut Ion Șugariu (m. 1945).
- 5.I.1924 — a apărut, la București, pînă la 25.I.1924, — „Săptămîna mun-cii intelectuale și artistice“ sub con-ducerea lui Camil Petrescu.

Prima verba

Poeti (III)

● O ANTOLOGIE sui-generis de mo-duri lirice propune Pia Olaru (**Grele cuvinte**, Ed. Eminescu). Lucrul nu e nou, am mai constatat la poeții din recentul val această tendință de asumare eclectică a direcțiilor și limbajelor lirice, dintr-o nevoie, la unii, de emancipare a perso-nalității de obsesia, devenită teroare, a originalității, dintr-un surplus, la alții, de „cantitate de existență“, refractar la orice cantonament într-un singur tare stilistic, indiferent de cit ar fi acesta de fertil și de cită autoritate cultural-istorică ar avea. Tot așa, unii practică „game“ lirice diverse după „ureche“, alții după „note“, cazul din urmă pîrîndu-mi-se a fi al au-toarei de acum. Lecturile de poezie i-au determinat, se vede limpede, discursul propriu, în plan formal se înțelege, dar nu-i vorba de imitațiuni ci de adaptări personale, în bună dispoziție lingvistică poeta își pune subiectivitatea în felurite modalități expresive, cu egală ușurință și egale consecințe. Undeva întîlnim sirul de impresii vagi și de viziuni duioase, propriu romanțiosului simbolist („Un cer ca de Suedie bolnavă, / De-albastru leucemic și de gri, / Și-o mină blondă, dulceă mea dovadă / Că-n veghea spinilor mai pot muri... // Arareori cad fluturii din gene /

Și-atunci, împurpurați, obraji dor / De dinții nepăsării și de lene, / Doar carnea urcă-n fulger de cocor // Vuiesc de tine, cum în pesteri taine, / Dar mă afund în plete ca-ntr-un zid, / Iar tu te-mbraci, paiata mea, cu haine / De împărat plu-tînd în cuști de vid...“); în altă parte dăm de expansiunea întîmîității în lumea fe-nomenală după modelul dicțiunii expres-ioniste receptată livresc și canonic („Luați carnea mea de tristețe, / Doar o dungă de răsărit, un apus, / Doar o ploaie, / Luați puțină tristețe din sufletul meu, / Plîngeți o dată la cealul de seară / La dulcele, aromatul ceai de seară / Și tăiați obrazul somnului / Cu un semn roșu, / Și somnul lîncez să singereze / Ca un mac singuratic într-un lan de se-cară...“); iar altunde va ne întîmpină o narațiune ostentativ ne-lirică, ironică pe dedesubt, amestec de banalitate și violen-ță imagistică, variantă de ultimă oră (pe cale de a deveni modă) a unor vechi „modernisme“, revăzute și adăugite („Pă-mîntul este ras din loc în loc de salcimi și narcise / Și plantat cu aeroporturi / Ele se înșiră, luitoare ca niște jucării de Crăciun / Scoase din cutii căptușite cu vată / Înălțînd gîtul, turnurile de control se rușinează / Că sint atît de golașe / Și

PAMFLET PAȘOPTIST

Mergi, o tirane, du-te în smircuri, / Tot între bice și între sfircuri. / Piază-se-n iaduri sămința ta.

DAR dacă a doua oară promisă de autor împotriva lui Știrbei, complementară celei din „Culegătorul român”, o cunoaștem prin intermediul lui C.D. Aricescu, în schimb nu o cunoaștem, în acest punct al demonstrației noastre, pe aceea din „Culegătorul român” (prima în ordine cronologică), poezie care să ne lămurească definitiv asupra tendințelor politice ale „Culegătorului român”, să ne dovedească deci, că acest conținut era antimonarhic.

Intimplarea însă face că, parcurgând **Catalogul manuscriselor românești**, editat recent de Gabriel Ștrempel, să întilnim manuscrisul anonim înedit nr. 1218 intitulat **Cintare rostită din partea obștii la neteda plecarea din Principat a prințului Barbu Știrbei**, urmată la 16 octombrie, zi a binecuvântării, iar anul mintuirii, de la Hristos 1853. (Satiră la adresa domnitorului Barbu Știrbei, notează autorul, provenită din colecția Gaster). El este alcătuit din două capitole. Primul este redactat în proză, într-un limbaj incendiar, fără precedent în literatura satirică: „Poți oare, tilharule, jura că n-ai furat peste șalzeici mii galbeni, păgubind statul în articolul cișmelelor în vremea domniei fratelui tău Bibescu, pe cind te aflai vornic al trebilor dinăuntru?”. Al doilea capitol este alcătuit din **Oda I-a și Oda a II-a**, intitulat **Insușirile și caracterul lui Barbu Știrbei și respectiv, La depărtarea prințului Barbu Știrbei din Principat urmată la 16 octombrie anul 1853**. Titlul general al pamfletului amintește de finalul pamfletului **Știr-Vod**: „In urma cărei ode (e vorba de prima, aceea reproducută de „Culegătorul român”, n.n.) îți mai adăugăm și noi popoul capitalei o alta nouă acum compusă în momentele acestei știind că-ți plac poeziile pe care-ți o aducem din partea a toată obștea României pentru buna și neteda plecarea a Măriei tale de astăzi”, „Scrisă aceasta la 16 octombrie, zi a binecuvântării, iar Anul mintuirii 1856”. Deci, reserisă.

Confruntarea celor două manuscrise, a celui de la Academie cu cel aflat în posesia noastră, este edificatoare în sensul paternității atribuite de noi. Alți caligrafii, hirtia și cerneala sînt cele ale lui Dimitrie Ciocirdia Matila, cu deosebirea că manuscrisul Academiei cuprinde alături de **Oda întâia**, adică poezia satirică la adresa lui Știrbei, publicată de „Culegătorul român”, cit și **Oda a doua**, promisă de autor în **Știr-Vod**.

Astfel, este în afara oricărui dubiu că, pamfletul **Cintare rostită din partea obștii la neteda plecarea din Principat a prințului Barbu Știrbei urmată la 16 octombrie, zi a binecuvântării**, iar anul mintuirii, de la Hristos 1853 (aflat la Academie) reprezintă varianta primară a pamfletului **Știr-Vod**. Adresă recunoaștoare la plecarea prințului Știrbei din Principat, București, 16 okt. 1853, reluat și perfecționat de autor în 23 iulie 1856, cu amendamentul că, acestuia din urmă — cum spuneam — îi lipsește anexa cu cele două Ode satirice, probabil pierdută (dar păstrate în manuscrisul de la Academie.) Într-aceste două variante se situează traducerea plachetei **O aruncătură de ochi asupra administrației Valachiei**, Praga, 1854, traducere care a determinat pe autor să reserice, în 1856, pamfletul din 1853 (**Cintare rostită...**) dintr-un punct de vedere generalizator și cu un mai pronunțat efect literar.

Așadar, ajunși în acest punct al reconstituirii textului publicat de „Culegătorul român”, care a dus la suprimarea ziarului de către cenzura lui Știrbei, reproducem citeva fragmente pentru a ilustra motivele care au dus la transformarea publicației, dintr-un „jurnal politic, literar și comercial”, într-un ziar profund militant, din perioada premergătoare Unirii principatelor române, scoțin-

du-l din anonimatul bibliografiei lui Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu. Textul face dovada de conținut, atitudine și ideologie că, deși acesta a apărut „Cu înaltă aprobare”, el este un ziar cu vederi înaintate, un ziar care combătea politica antidemocratică a lui Barbu Știrbei, de îngădire a libertății cuvintului, de aservire a țării unor puteri străine, de rezistență tacită în fața curentului neunionist. În paginile acestuia, se întilnesc (în secret) reprezentanții primei generații pașoptiste cu reprezentanții generației post-pașoptiste, ambele avînd un ideal comun: pregătirea propagandei pentru Unirea Principatelor, înlăturarea domnitorului dacă se opune acesteia. Din prima categorie făcea parte Dimitrie Ciocirdia Matila, în vîrstă de 55 de ani, din a doua, redactorul responsabil al jurnalului, tînărul C. I. Bădulescu, cum îl caracterizează o gazetă a timpului. Astfel se explică de ce opiniile lui Bădulescu, exprimate în programul „România viitoare” (1851) pot fi regăsite în pamfletul lui Dimitrie Ciocirdia Matila, din 1853.

Iată conținutul **Odei** respective, publicată de „Culegătorul român”, text al cărui ton violent și limbaj direct, adjectival, anunță imprecizia de peste decenii ale publicisticii noastre antimonarhice reprezentate de N. D. Cocea sau de Argezi, din **Baroane**. El se deschide cu un portret al domnitorului care vizează în special latura morală a caracterului său, după ce în partea de proză a pamfletului îi enumerase fărădelegile financiare săvîrșite. Știrbei este văzut ca un personaj lipsit de scrupule: „Te arătași, pe teră, ființă infernală! / Spre deonoarea lumii în care te-ai născut: / Infernul nu-ți promise ție vr-o altă hrană, / Decit cind tu vei zice: pe toți azi i-am vindut! // O ră mult fatală m-ăsocie cu tine... / Speram că poate odată te voi numi amic; / Dar nu aflai, vipero, că-ți circula prin vine, / Decit un singe negru de demon nu amic! // Credeam și cu ca alții, că ai sinceritate, / Onoare și caracter de nobil cetățean; / Dar Eflant și Iuda nu merită să poarte / Un nume de complice, în fața-ți de tilhar! /... / Pedant fără credință, și plin de vanitate! / Tu crezi a fi un geniu născut a critica! / Pușina ta idee de cunoștinți înalte, / Te amestecă cu vulgului, mai jos poți rămînea. // Un amalgam din toate-n inghesuit în capu-ți; / Nu ți-a rămas nimica din cite ai trecut! // Decit fumul esenții; și astfel ai știința-ți / Nu e decit idee în capu-ți bolnăvit. // Tu nu răspunzi, onoarea, sau cel puțin virtutea; / Toate îți par ție un nume neștiut! / Barbara-ți manică-ți insultă chiar etatea / Ce are acum anii celui ce te-a născut. /... / Voi blestema eu gînta-ți atît d-afurisită! / Ce o născu infernul întru turbarea sa! / Și vocea mi-o va face la urmă cunoscută / Ca ș-alții să se teamă despre trădarea ta! // Acum în loc de arma ce dreapta-mi răzbanare, / Să cu-venea în sinu-ți de Iudă a descărca; / Ascultă, fiu de demon, la marea indignare, / A unui om ce știe de a te merriza! // Să nu mai vezi tu soare, în fața-ți de rusine! / Trăind să ți se pară cu morții-a vieții! / Să nu mai simți plăcerea, să nu mai guști vr-un bine! / Pe cind lumea întreagă te va nesocoli!!! // Să urli de durere!... / Și nimeni să nu știe, / Turbarea ce infernul în sinu-ți va lăsa! / Să stai fără speranță, și-n greoa-ți agonie / Să vezi numai schelete ofînd d-asupra ta! // Copii-ți să te ulte, silii de desperare! / Și să rămiu tu singur pe patu-ți infernal! / Un om să nu alerge la vocea-ți de turbare! / Și astfel tu în chinuri să ți pi abandonat. // Acele individe ce-ți jur acum credință, / Atunce să privească la tine cu dispreț, / Să riză de durerea-ți și-amara-ți suferință! / Și cine o mări-o, s-o puc ei la preț! // Așa cum faci acuma, ființă abominată! / Cînd poți să vezi durerea acului inocent, / Și-n neagra-ți răutate, de tenă inviersunată, / Alergi să rizi de dînsa cu alții un minut. // Să vezi cum mori cu zile, și nu mai are cine / Să-nținză benevolă mina asupra ta! / Familia-ți

întreagă să moară pînă în fine, / Iar tu ca un schelete să nu poți respira! // Să vrei a-ți rupe carnea cu unghii de viperă, / Văzînd că toți cu totul în preamă-ți a murit! / Iar demonii să-ți pue și-acilea barieră, / Pînă să se termine ce ai de suferit! // Să nu rămiu pe patu-ți decit ca o fantomă! / Și infernul primește-l să poată a te nutri, / Și turmentat tu astfel d-o patimă estremă, / Să nu mai poți o vinde, abia să poți muri!!! // Atunci să se deschiză abisuri de-ntuneric / Și lumea să te vază acolo dispărînd! / Iar demonii-n grămadă cu zgomot mult puternic / De trei ori să-ți repete un nume de perfid! // Și cealaltă parte de lumi necunoscute, / La sunetul acesta grozav cutremurînd, / Al lor țării profunde iarăși să mai repete / C-o voce de turbare: / Perfid! Perfid! Perfid!!! // Bucură-te de trădare-ți, bucură-te mîrșavio! / Asta este răsplătirea la ciți de cer nu se tem! / Niçi o inimă-i cu tine! / Și la falnicu-ți adio, / Numai un glas îți răspunde... și acela e... Blesstem!!! // Deoarece **Oda a doua**, subintitulată **La depărtarea prințului Barbu Știrbei din Principat urmată la 16 octombrie anul 1853**, aflată în manuscrisul de la Academie, nu se detașează prea mult de varianta publicată de C.D. Aricescu în **Satire politice**, nu o mai reproducem.

O dovadă că ziarul „Culegătorul român” era o publicație importantă și așteptată în Țara Românească, o găsim în faptul că apariția ei a fost salutată de „Vestitorul românesc” (VIII, p. 50) al lui Zaharia Carcalechi de „Bukarester Deutsche Zeitung” (IX, p. 41) al lui Karl Schweder, de „Gazeta Transilvaniei” (XVI, p. 82) a lui Barițiu, și de „Gazeta de Moldavia” (XXV, p. 61) a lui Asachi, la rubricile **Novitate din năuntru și Țara Românească**. Așadar, nu numai că primele numere ale „Culegătorului român” sînt consemnate de principalele reviste și ziare din cele trei principate românești, dar ele aveau liberă circulație spre acestea; ceea ce denotă din partea redacției o foarte bună organizare a procesului său de tipărire și difuzare. Redactorul „Culegătorului român” este, cum îl numește „Vestitorul românesc”, „tînărul C.I. Bădulescu”, probabil, de formație avocat, dacă ținem seama de subiectul primului său articol publicat în presă, foarte la zi în chestiunea Dunării și care necesită, desigur, cunoștințe de drept internațional (**Cursul Dunării**, „Vestitorul românesc”, 1853, p. 269-271, 273-275, 277). Redacția își avea localul în Hanul Filipescu de pe Podul Mogoșoaiei. (Mai înainte fusese ocupat de „Vestitorul românesc”, care s-a mutat în Casa Bossel. Hanul Filipescu se afla vis-a-vis de actualul magazin „Victoria” de pe Calea Victoriei — vezi George Potra, **Hanurile bucureștene**, 1943). Ca și înaintașul său dirijat de Poenaru și Bădulescu, „Culegătorul român” era tipărit numai în limba română, în caractere semi-cirilice, lipsit de obișnuitul text paralel în limba franceză, înlesnindu-i astfel popularitatea. Dar redactorul său cunoștea limba franceză din moment ce după suprimarea celui de al patrulea număr (din 12 febr. 1853) îl reîntilnim în paginile „Anunțatorului român” care apărea bilingv, condus de Ștefan Andronic, traducătorul în românește al lui George Sand. Perioada domniei lui Barbu Știrbei a fost o perioadă neagră pentru presa română; în 1852 este refuzată apariția numărului I din „România literară” a lui Vasile Alecsandri pentru că studiul **Răzvan-Vodă** semnat de Konrad Albrecht (N. Bădulescu), ar face aluzii la originea domnitorului contemporan. Știrbei vedea pamflete peste tot, chiar și într-o benignă dedicație pe care C. D. Aricescu o punea în 1855 pe **Istoria Cîmpului**, către fostul domnitor Alexandru Dimitrie Ghica, (citim în **Correspondența lui Știrbei-Vodă** de N. Iorga, 1904). Să ne mai mirăm atunci că apariția pamfletului în versuri, **Insușirile și caracterul lui Barbu Știrbei, Oda I**

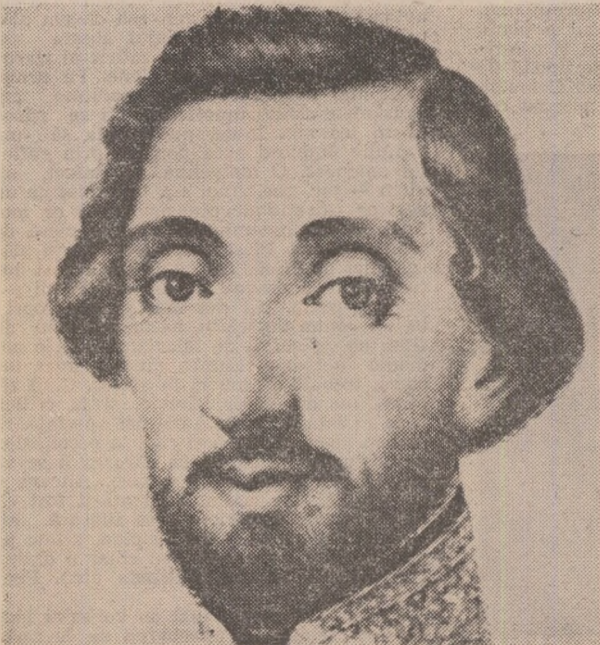
în „Culegătorul român”, a dus la confiscarea ziarului și închiderea redacției de pe Podul Mogoșoaiei în vîzul „publicului Capitalei”?

DAR dacă „România literară” a lui Vasile Alecsandri, „Zimbru” lui V. A. Urechia, sau „Steaua Dunării” a lui Mihail Kogălniceanu au fost doar suspendate temporar, „Culegătorul român”, în jurul cărui s-au strîns parte din foștii revoluționari de la 1848, rămăși fidele devizel „Dreptate și frăție”, a fost pur și simplu suprimat. Măsura radicală a domnitorului, grav atins de „Culegătorul român” în punctele sale nevralgice, a fost pe măsura atitudinii politice radicale arborată de redactorul ei responsabil. Ce consecințe a avut aceasta asupra lui C. I. Bădulescu care își asuma într-un anume fel și responsabilitatea pamfletului, putem bănuși după faptul că numele său nu mai apare în presă timp de trei ani de zile. Ultimul său articol este un foileton din „Vestitorul românesc” (1853) despre **Plăcerile lecturii**, în care pledează pentru citirea „cu glas tare” a descrierilor de călătorie, a povestirilor și a pocziei lirice. Abia în 1856, în aceeași gazetă, numele său reapare sub semnătură la o **Orașe funebre la înmormintarea junelui Atanasie Picleanu**, cunoscut ca traducător (**Ienicerii**, din limba elenă, 2 vol., Buc., 1848, ed. I, și 1850, ed. a II-a, **Ierusalimul liberat** de Torquato Tasso, din limba franceză, 2 vol. Buc., 1852, traducere care a provocat discuții în presă) și publicist politic (**Documente atîngătoare de Chestiunea Orientului**, scrisori confidentiale, Buc. 1854, în tipografia lui Ferdinand Om și **Expunerea chestiei locurilor sfinte, după Ubicini**, în tipografia Sf. Mitropolii, Buc. 1855).

Sustine rubrica „Revista politică” la aceeași publicație, militînd pentru Unire. În numărul 44 din 28 iunie salută „cu bucurie” reîntoarcerea în țară a expatriatilor Ștefan și Nicolae Goleșcu, C. A. Rosetti și Dimitrie Brătianu, anunțînd și pe aceea iminentă a lui Cezar Bolliac. Iar în 1857, deci după căderea definitivă a domnitorului Barbu Știrbei, îl întilnim ca redactor responsabil al ziarului „Anunțatorul”, înființat în ianuarie 1853, sub titlul de „Anunțatorul român”, odată cu „Culegătorul român”, inițiu rezistînd însă pînă la împlinirea actului Unirii Principatelor.

Dar dacă între 1853-1857 numele lui C. I. Bădulescu, autorul ziarului care a avut curajul să-l atace direct pe domnitor, nu mai apare prin gazete, el apare, în schimb, în calitatea de traducător al unor piese de teatru din limba franceză. Astfel, în aceeași tipografie a lui Ferdinand Om, care îi tipărise „Culegătorul român”, el scoate volumul **Drakul sau oarba din Paris, dramă în 5 acte, Tradusă din franțuzește de K.I. Bădulescu, București, 1853**, jucată de Teatrul Național, la 3 august 1853, cu actori de prima mîna ca M. Pascali, C. Caragiale, Fanny Tardini, ș.a. Avea în manuscris traducerea piesei **Indiana**, dramă în 5 părți de D. D. J. Sályvy și Francis. Pe una din filele ei se găsește următoarea mențiune: „Cenzurată, 1854, februar 10. Siobodă Gr. Alexandrescu”, semnătura fiind a fabulistului nostru cu același nume, ajuns cenzor domnesc, pentru cunîntire. Iar Matei Milo realizează o adaptare intitulată **Fata deputatului sau Tatăl debutantei**, după traducerea realizată de C.I. Bădulescu, a vovedilului **Le concert à la cour, ou la debutante** de Scribe și Melesville, ori poate a piesei **Le pere de la debutante** de Boyard (1853-1857). Sînt fapte literare în spatele cărora întrezărim că responsabilul cenzuratului „Culegător român” era un familiar al cercurilor artistice și culturale din Capitală, persoană căreia, atît timp cît a domnit Știrbei, nu-i mai rămăsese accesibilă decît lumea teatrului.

M. N. Rusu

Barbu Știrbei — portret de C. Lecca

Imagine de epocă a Palatului Știrbei de pe Podul Mogoșoaiei

De ce scrieți comedie?

Spațiul problematic

CARE e starea actuală a comediei, ne-am întrebat, artiștii, specialiștii și spectatorii reuniți în Colocviul despre arta comediei? Doctorii ar zice că e o stare de atonie, lipsă de putere comică, scădere a vitalității satirice, moleșea artistică, slăbire a elasticității țesuturilor dramatice. Ce-i drept au apărut mai multe scrieri vesele ca în alți ani; e neîndoielnic că acest spor se datorește și Colocviului gălățean anual, care, iată, a ajuns la a treia ediție. Dar numărul celor remarcabile e foarte mic. Au îmbobocit și câțiva autori tineri, însă puțini, pășind sfidător pe poteci bătute.

Evident, comedia teatrală se cere scrutată în context. Literatura satirică nu e, acum, înfloritoare. Ies de sub teacă cărți puține și subțirele, mai ales de schițe. În spațiul restrins oferit de presă, radio și televiziune se produc cantități de umor culinar, pilulizat, aseptice. Continuă să existe o singură publicație specializată, mensuală. Curios, într-o vreme când critica socială e îndemnată să se exercite plener și incisiv, forma ei radicală și atât de eficientă, care e satira, răspunde e-vaziv.

Există, totuși, un reper încurajator: oamenii cu înzestrare. Ei scriu și așteaptă,

scriu și stăruie, scriu și bat la porțile editurilor, teatrelor, caselor de filme, scriu și rabdă, scriu infierbîtați de ideal, neînduplecați și neabătuți, fiindcă acesta e rostul lor pe lume. Din cînd în cînd li se face dreptate. Trei dintre comediografii noștri actuali de talie europeană s-au aflat decodată și împreună pe cea dintîi scenă a țării, după cincisprezece ani de la debut. S-au produs câteva bune spectacole de comedie românească. Și un număr crescut de spectacole rele. Dar, oricum, preocuparea e înverdată.

Cum ridem azi la teatru? În felurile chipuri. Să remarcăm însă o anumită orientare spre comedia substanțială, în care ideea majoră e grefată pe un fond serios, expresivitatea comică fiind emanația unei concentrări a mijloacelor vechi și noi asupra felului. Avem parte de mai multe giumbușlucării evanescente și de mai mult sarcasm memorabil. Ironia inteligentă și furtivă biruie zeflemeaua plată. E mai clară, uneori netă, adresa socială. E mai pronunțat curajul negatoriu care, în esență și implicit, afirmă constructiv. Se propun interesante reevaluări ale fondului românesc de aur, conspice novatoare asupra imaginilor de lume revolută, cu racursiuni persiflorii la

sechelile morale de azi ale aceluși lumi. Se joacă, pe alocuri, comedia mai elegant și mai subtil. Mai percutant.

Desigur, majoritatea reprezentațiilor nu sînt încă astfel. Domină tevatura scenică, sub pretextul imbroglionului, dezorganizarea, provocată de tendința ancestrală a actorilor de-a face numere personale din fiecare apariție. Se mai practică grosolanii de comportare și limbaj, poantele sărace, simbolurile seci. Multe spectacole, pe măsură ce se desfășoară, vădesc un fel de degenerescență artistică, își decolorază tipurile, pierd ritmul, rățăsece sensul, gîfite, agonizează, mor înainte de ultima cortină.

Colocviul despre arta comediei de la Galați și-a asumat, printre altele, și rostul de a depista atari fenomene și a le sancționa, în numele publicului și criticii valide, cu responsabilitate culturală și autocritică. Folosind — de ce nu? — chiar și satira, căci s-a descoperit că ea e și aici un leac eficient. Participanții au convenit astfel că arta comediei e o hrană spirituală prea necesară ca să nu veghem îndecaproat, împreună, la prepararea ei cu gust și la excelența servirii, spre bunăstarea intelectuală a populației consumatoare.

Poate că de asta, la urma urmelor, și scriu stimații noștri autori, după cum reiese, dealtfel, din răspunsurile ce le-au dat la întrebarea din titlul paginii.

Valentin Silvestru

Un „om de teatru”

PENTRU CA totuși îl cunosc „de dincolo”, de dincolo de rampă, de dincolo de aplauze, de dincolo de lustrul premierelor, pentru că totuși îl cunosc nu din cronici, ci din bucuriile și furiile pe care aceste „judecăți de valoare” le provoacă omului de teatru, pentru că totuși îl cunosc nu din interviuri ci din vorbele, din frînturile de cuvinte, aruncate în culise, între două intrări în scenă, cele care spun mai mult, mult mai mult, decît zeci de articole, ar fi trebuit, simplu, direct și fără poleiala de stil festiv, să-i scriu doar lui, acum, cînd are 60 de ani, începînd cu banalul, dar atît de adevăratul: Dragă Radule.

Nu i-aș fi amintit nici de telegrama prin care Victor Ion Popa îl chema pe juncle moldovene pe o scenă modestă, dar, totuși, ce scenă! Nu i-aș fi pomenit de întîlnirea cu Iancovescu și bruscul salt mortal de la starea de debutant la cea de „copil minune” al teatrului românesc. Nici de Nora Piacentini, Nineta Gusti, Mircea Șeptilici, Marcel Angheliescu și „aventura” Stelei fără nume. Nici de Clasa a 8-a B. Nici de cel de-al doilea debut: pe scena Naționalului. (Și ce greu trebuie să fie să începi, din nou și din nou, totul de la zero). Nici de Sică Alexandrescu de Caragiale sau Revizorul lui Gogol. De cel de-al treilea debut: ca regizor. Sau de al patrulea, cînd în iarna lui 60-61 întorcîndu-se la Alhambra, acolo unde îl jucase pe interzisul Mihail Sebastian, „inventase” Teatrul de Comedie.

Poate l-aș fi întrebat dacă nu regretă, așa, din cînd în cînd, plecarea dintre noi, cei de la Comedie. Dacă își mai amintește de aterizarea în primul oraș străin, cînd în locul „personalităților”, ne aștepta un „delegat”. (Dar pînă la urmă, auzind de spectacolele noastre, au venit și „personalități” și le-a părut rău că nu veniseră mai devreme). De Rinocerii jucați la Paris și plimbați, mai apoi, la Praga și Bonn, Pilsen și Ierusalim. De „rățoiul” lui Ciprian, de barba, cît un covor, a lui Albulescu, și festivalul venețian, unde se mai „plimbăse” și cu „bădăranii” din Pasajul Majestic. De Beranger al II-lea, cel care nu putea rezista ucigașului fără simbric, dar s-a apărut, cu brîo, la Helsinki, Varșovia și Belgrad. De Svejik, Troilus și Platonov, oferiți colegilor. De plecarea lui Ciubotărașu și venirea lui Dinică. De premii la București și Paris. Și... de ce nu? De cel mai frumos dar ce ni l-a făcut nouă: atmosfera de adevărată colegialitate din teatrul pe care îl crease, atmosfera ce l-a deosebit de multe ansambluri, la fel de talentate, poate chiar mai norocoase în notele primite cîteodată.

Se vor găsi destui care îi vor vorbi de Național, de Robespierre, de Richard și Romulus, de Albee și jocul vacanțelor lui Sebastian, de I.T.I. și de multe altele. De data aceasta, doar ca spectator, nu vreau să mă substituiesc teoreticienilor, istoricilor, noilor săi colegi. Am privit, M-am bucurat. Am aplaudat. Cortina! O cortină ce se va mai ridica de multe ori, pentru că, așa cum scriam cu ani în urmă despre Barrault, Belgau, „OMUL DE TEATRU”, va continua în același fel, montînd clasici și moderni, într-o alternanță aparent eclectică, dar care nu face decît să demonstreze lipsa lui de prejudecăți, neapartenența la curentele ce se confundă cu moda. Pentru că el a înțeles că singura modă pe care o poate accepta un artist este (în pofida balansării pe multiplele scrinioabe ale criticilor snobi sau interesați, a așa-zisilor cunoscători ce țixesc avanpremierele) moda calității, moda devotamentului total, moda propriei tale concepții despre teatru, moda angajării unui continuu și dificil dialog cu spectatorul; spectator pe care trebuie să-l influențezi și care trebuie să te influențeze, spectator ce nu și-a pierdut încă bucuria copilărească a doritorului de povești reprezentate. Pentru că omul de teatru, și Radu Beligan este un adevărat „om de teatru”, este doar acel actor, regizor sau scenograf a cărui luciditate nu a devenit secătuire, a cărui dorință de cunoaștere nu e bucherism, a cărui cultură izvorăște din nevoia de-a se autoanaliza, căruia nu-i e teamă să ridice sau să plîngă, știînd că lacrimile și hohotul vesel însoțesc dintotdeauna gîndul, știînd că omul nu e numai spirit, ci un complex mult mai subtil amalgamat, demn de-a fi iubit deopotrivă pentru calități și defecte, pentru biruințe și înfrîngeri, pentru flacăra entuziasmului juvenil, ce nu cunoaște bătrînețea anilor, închistarea cînimului de paradă, da-ul molii și necoavins.

Lucian Giurchescu

Dumitru Solomon

■ **DACA** fiecare scriitor ar putea, ar ști și ar vrea să explice de ce scrie ceva și nu altceva, de ce scrie într-un fel și nu într-alt fel, ar apărea probabil mai multe cărți de teorie literară decît cărți de literatură. Dar fiindcă experiența, nu atît literară cît extra-literară, ne-a obligat să explicăm unuia sau altuia, într-o împrejurare sau alta, de ce am scris ceea ce am scris și de ce nu am scris ceea ce nu am scris, de ce am scris cum am scris și de ce nu am scris cum nu am scris, de ce personajul y și nu spune da, de ce personajul x, dimpotrivă, spune da și nu spune nu (sau măcar să vedem...), de ce personajul z merge în două picioare și nu în douăzeci și două, am dobîndit frumoasa deprindere de a răspunde, și treziri din somn, la orice întrebare ni s-ar pune, fie ea oricît de năstrușnică, de perfidă sau de literară. Cu atît mai ușor am răspunde (nu-i așa?) la o întrebare cumsecade și inocentă ca aceasta: de ce scrieți comedie?

Dacă aș fi spontan și sincer, aș răspunde simplu: nu știu. Dar pentru că sînt sincer, dar nu pot fi și spontan (nu avem toate calitățile pe care ni le-am dori!), am să dau un răspuns elaborat, care să pară spontan, încercînd să nu emit nici o minciună și să nu comit nici o gafă.

Scriu comedie, în primul rînd, fiindcă eu însumi sînt un bun cititor și spectator de comedie: rid cu lacrimi la Molière, la Cehov, la Twain, la Șalom Alehem, mă cutremur de ris la Gogol, la Hašek, la Caragiale, la Ilf și Petrov, la Ionescu. Scriu comedie fiindcă îmi place să-i văd pe oameni rîzînd, fiindcă mă bucură lumina de pe chipul omului care zîmbește, așa cum mă înspăimîntă întinericul de pe chipul celui care nu poate sau nu știe să zîmbească.

Scriu comedie și pentru că mă gîndesc la efectele ei pozitive. Nu asupra celor vi-

ciați în esența lor morală (aceștia nu pot fi îndreptați decît prin acțiuni directe și concrete), ci asupra oamenilor buni, cinstiți, frumoși, cărora comedia le poate întări sentimentul că sînt cu adevărat buni, cinstiți, frumoși.

Și totuși, dacă aș fi spontan și sincer, la întrebarea „de ce scrieți comedie?”, ar trebui să răspund simplu: nu știu.

Teodor Mazilu

■ **SCRIU** comedii fiindcă datorită unor împrejurări nici acum elucidate sînt un om simplu și complexitatea existenței umane mai mult mă bucură decît mă tulbură. De cînd am aflat că sînt muritor am devenit un om liber și am putut să văd cu ochiul deschis tot ce se întîmplă în jurul meu.

De ce scriu comedie? Am să vă explic și mai științific. Totdeauna am fost tulburat de contradicția dintre frumusețea lumii și prostia anumitor persoane din localități diferite. Ce zăpezi minunate, ce dimineți glorioase și cită prostie inutilă și arogantă! Am scris comedii și am să scriu cît îmi va sta în firavele mele puteri, fiindcă iubesc frumusețea lumii și disprețuiesc tot ce o poate întuneca. Inteligența este o obligație pe care mi-am asumat-o în cunoștință de cauză și îmi asum toate răspunderile care decurg din ea.

Ce viitor are comedia?

După părerea mea, fie ea și personală, comedia trece printr-o dramă. Să te fercească Dumnezeu de suferințele comediei! Care este nenorocirea în care s-a infundat din proprie inițiativă comedia?

Ea? A început să se autodisprețuiască, să creadă că numai tragicul o poate salva de la faliment. Au apărut și esteticieni care credeau că o comedie lipsită de un abur tragic nu are valoare. Comedia s-a trădat pe ea însăși și și-a pierdut co-

pilăria. Comedia în mod sigur înseamnă copilăria omului, acca lude inefabilă, miraculoasă văzută cu ochii inocenței.

Se știe că bolile și problemele psihologice apar mult mai tirziu. Oboseala comediei se naște din acest dispreț față de copilărie. Eu înțeleg prin copilărie o stare de spirit; am văzut hodogori de 17 ani și prunci academicieni. Eu înțeleg prin copilărie un fel simplu și fundamental de a vedea și înțelege lumea. Comedia mai are și meritul de a demonstra multicolora bucurie a vieții.

Ion Băieșu

■ **DE CE** scriu comedie? Iată o întrebare grea, aproape de nepătruns.

Intr-o zi mi s-a năzărit pur și simplu că aș putea glumi cu lumea. Nu știu de ce, dar așa mi s-a părut. Nu exista nici un motiv la bază, mai ales că pînă atunci nu mă dovedisem un tip hazliu și glumeț. Dimpotrivă. Dar se pare că harul comic e ceva cu totul special printre toate celelalte vocații care i s-au dăruit omului (de către cine?). Talente și genii cît munții de mari n-au fost în stare să spună o vorbă de duh. Scoteau din ei gînduri de o înțelepciune care te încrementea, dar niciodată nu erau în stare să stîrnească un zîmbet.

Pe vremea cînd eram foarte tînr gazetar în secția agrară a unui ziar bucureștean, șeful meu (de profesie dentist) mi-a pus în față o alternativă: să plec în inima Bărăganului pentru un reportaj despre răspîndirea bălegarului de grajd sau să scriu un foileton satiric imaginar despre acei țărani leneși care stau la gura sobei și spun palavre, lăsînd cîmpul neîngrășat. Afară era ger, așa că am ales ultima variantă. Cu prilejul acesta am fost numit oficial reporter satiric al ziarului. Un talent născut din lene. Pe urmă, mult mai tirziu, tot din comoditate, am scris niște schițe umoristice. Mi se părea că-mi les mai lesne, nu trebuia să mă complic umbind prea departe prin sufletul omenesc. O meteuhă, un defect, un viciu — țac, pac. Apoi s-a întîmplat ca un regizor (nu știu nici pînă astăzi din ce motive) să mă îndemne să scriu o piesă de teatru comică. Piesa respectivă nu-mi plăcea nici de frică, dar, culmea, a fost jucată. Trai, nenecao! mi-am zis. Și mi s-a deschis pofta. Nu mă mai puteam opri: ba un volum de schițe, ba un scenariu de film, ba un serial de televiziune, ba o comedie de teatru. Lumea nu mai avea încotro, trebuia să mă ia în serios. Cînd zic lume, nu mă refer, firește, și la critici, care au față de umor o politică specială. Ei sînt în stare chiar să și ridice la o comedie, dar asta nu înseamnă că părerea li se va clinti: genul e minor, subțire. Altceva e cu tragicul. De aceea, dacă ați fi fost cît de cît atenți la cariera mea literară, ați fi observat că, din cînd în cînd, arunc pe piață și cite o tragedie sau chiar o dramă (Tertara, Vinovatul, Chișimia etc.). Pentru derută.

Dar iată că m-am luat cu vorba și încă nu am răspuns la întrebarea de ce scriu comedie. Ei bine, deocamdată nici eu nu m-am dumirit. Lăsați-mă să mai scriu cîteva și. Între timp, mai vedem, ne mai gîndim... O explicație trebuie să existe.

Somnoroasa aventură de Teodor Mazilu, pusă în scenă la Piatra Neamț de Nicolae Scarlat, în scenografia lui Vasile Jurje, comedia care a obținut Marele premiu la Colocviul de la Galați, ediția a III-a

„Totul pentru fotbal“

AVIND în vedere că mulți cinefili nu prea dau pe la stadioanele de fotbal și că în schimb amatorii de fotbal nu prea se duc la cinematograful, scriitorul Mircea Radu Iacoban și regizorul Andrei Blaier au compus un film care împacă aceste două categorii omenești. Și unii și alții vor asista la episoade de joc, indiferent de rezultatul, de scorul obținut. De altfel, scorul e într-un fel anticipat. Cele două echipe s-au aranjat între ele ca în meciul pe care-l re-joacă să facă 2 la 2, prin aranjamentele din culise. Și, totuși, vom avea și plăcerea neprevăzută. Căci deși greseliile erau planificate, totuși se pot și ele... înlătura. Și asta face ca scorul final să fie altul decât cel scontat.

Problema filmului **Totul pentru fotbal** e rejucarea, căci Federația hotărâse să mai dea încă o șansă celor două jalnice echipe B: să aibă voie să re-joace meciul care îi retrogradase. Acum, prin rejucare, se va vedea care din echipe va cădea și mai rău, adică va cădea în C. În fața pericolului, beligeranții se unesc și găsesc soluția genială a scorului de egalitate: 2 la 2. Dar, cum am văzut, greseliile ticluite pot fi răsturnate, și atunci socoteala de acasă nu se mai potrivește... Iar echipa „Gloria“ va cădea amarnic; dar cu o consolare. Ori de câte ori pierzi, ai dreptul să spui, mindru: „da, am pierdut, dar cinstit!“.

Pe lângă plăcerea de „show“, plăcerea spectacolului comic dar și a meciului, precum și a vastei figurații din tribune, filmul are și valoare lingvistică. Mai întâi prin savuroasa păsărească în care se exprimă antrenorul. Antrenor cu studii. Cu doctorat. De pildă: „Apărați cu acuratețe. Atacați cu pregnanță“. După care doctul antrenor precizează: „și vice-versa“. Sau: „Nu ratați ocaziile“. Sau: „Cinci minute plimbare de voie. Cinci minute fix. Timpul e puncte, tovarăși. O jumătate de ceas odihnă cu însușirea pla-

nului. Nu se mai joacă azi meșteșugărește; e nevoie de linii directoare, de concepții prioritare; de cap, iubirii mei. Zece minute, creare de relații prietenești între jucători, Conversații despre filme. Mărturișiți-vă reciproc hobiurile...“.

Tot în ordinea lingvistică, grupul de acțiune are o savantă ședință în care analizează, filologic, una din propozițiile directorului: „Fotbal ne trebuie nouă“. Oare accentul a fost pus pe **trebuie**, pe **fotbal**, pe **nouă**? Dacă propoziția se încheie cu punct, cu întrebare, sau cu exclamație, ea are alt sens. Unul din acești responsabili cu fotbalul atrage mereu atenția, cu disperare ridicolă, că „ar fi prea simplu dacă ar fi așa simplu!“.

Echipa gazdă are un mijloc sigur de a sabota, bruiia, anula entuziasmul echipei adverse. Cind suporterii le strigă din tribune încurajări, cuvintele lor vor fi acoperite de fanfara locală. Dar meșterii groteștilor combinații mai au și o altă înaltă misiune. În timpul nopții să-i țină în permanență treji pe dușmanii care pretind să doarmă. Dar, vai! Inamicii s-au obișnuit repede cu gălăgia. Nu se mai deșteaptă speriați decât în scurtele momente de liniște și readorm buștean deindată ce vacarmul reîncepe.

De altfel, la gălăgia generală se adaugă și cea speculară a... nunții. O nunță de argint! Căci din motelul unde trebuiau găzduiți — în cantonament — jucătorii orașului, sint țipați afară doi bătrâni, soț și soție, care veniseră să-și serbeze nunta de argint în orașelul unde se cunoscuseră. Bătrâni se împotrivesc, pe baza faptului că „el au plătit!“ Atunci, ciudatul comitet al „organizării“ meciului are o idee genială. Le promite că la Hotel Central unde vor fi cazați se va organiza o sărbătorire folclorică a nunții lor de argint.

În ordinea gagurilor, multe și savuroase — uneori chiar de profundă obser-

vație socială — semnalăm acca cunoscută slăbiciune a jucătorilor, în fața superștii noastre să fie terorizați de ideea că o pisică neagră le va tăia calea. De aceea, unul dintre credincioșii suporteri imobilizează singura pisică neagră a urbei, o ține în brațe 24 de ore din 24 și-i șoptește, — dulce-amar: „acum, fetițe, mai poștește să ne mai tai calea“. După care vede, îngrozit, apărind trei pisoi mici și foarte negri. Progeniturile recente ale pisicii titulare.

Dar gagul cel mai neașteptat este cind se descoperă că mult-temutul, fiorosul, misteriosul observator federal era chiar pașnicul nostru bătrânel, care realmente venise să sărbătorească nunta de argint acolo unde el cunoscuse pe scumpa ulterioară a sa nevastă.

Acesta este filmul: harababură, șmecherie, lingvistică, umoristică, interpretare comică de ținută, gălăgie, forfotă și spectaculoase secvențe de fotbal. O mare echipă de actori care-și trăiesc mereu cu har și haz partiturile: Petre Gheorghiu, Aurel Giurumia, Paul Lavric, Ovidiu Schumacher sau Gheorghie Dinică, Jean Constantin, Mihai Mereuță, Nicolae Prăda, Sebastian Papaiani, Emil Hosu, Monica Ghiuță ori Nicu Constantin. Expri-mări originale (atit prin imagine, cit și prin dialog), artistic nostime. Ca de pildă, pentru a exprima indoiala: „ideea dumitale se clatină“. Sau, pentru a exprima o negare categorică: „Este, dar s-a isprăvit“, evocind binecunoscuta bună organizare a comerțului. Cum bine spune colega mea Ecaterina Oproiu, vedeți în acest film un amabil cadou pentru sărbătorile de iarnă oferit cinefililor care nu se prea duc la cinematograful.

D.I. Suchianu

Alături de actorii Monica Ghiuță și Emil Hossu, apare în noul film românesc și portarul Rică Răducanu

FLASH-BACK

Foamea de claritate

■ **DEBUTUL** lui Claude Chabrol se în-timplă într-unul din acele sate franțuzești cu aspect de oraș, în care s-a consumat o întreagă epocă de cinematografie națională: străzi pustii, ciini vagabonzi deveniți de-a dreptul personaje, locuitori care se cunosc toți unii cu alții și se ciocnesc nas în nas cind vor și cind nu vor, intelectuali uitați de lume și de Dumnezeu, alcoolici, babe birfitoare și nelipsitul poștaș aducind prin veștile sale cite o boare din cosmos. Numai că la Chabrol, ca la orice om al „noului val“, lucrurile nu pot sta atit de simplu. Dacă în comediele precedesorilor, viața era o continuă zi de sărbătoare, cu intrigi benigne ce se rezolvau totdeauna frumos, cu voci microase, glume nevinovate și surisuri duminicale, provincia lui reintră în cursul cenușiu al zilelor de lucru. După oblonge zac mistere grele. Oamenii poartă costumul aspru al muncii, chipul lor este întunecat de taine, existența lor se agață în monotonie ca într-o tundră mărunță cu care nu poți lupta pentru că este infinită.

Un oaspete (vesnicul nou venit din dramele convenționale) zgîndăre această existență intrată în inerție. Este Francois, fostul prieten de joacă al lui Serge, devenit între timp orășan pedant și reintors, după o boală grea, în căutarea înștii. Tocmai de aici apare și conflictul: Serge este acum un om decăzut, mistuit de nemulțumire, de disperarea în care s-a scufundat. Vechiul amic îi apare ca un reper a ceea ce poate fi el însuși, de unde ura — complicată epic — pe care i-o poartă. Satul întreg intră pe nesimțite în fierbere, toți doresc plecarea intrusului, ușurarea sufletelor, vindecarea vanităților, căci tuturor li s-au deschis, prin simpla lui anarhie, răni vechi pe care nu le știu rezolva, decât alungându-l. Numai că omul slab de pină aici se încapăținează să rămână: zădărnicia îl face pe el însuși să sufere. Compensația poate fi găsită numai în acțiune. Punându-și viața în pericol, eroul se aruncă fără ezitare în luptă (e un moment cam artificial, cu o naștere grea, un doctor adus de departe, un tată inconștient ținut și el prin nămeți) și aduce în final pacea într-o lume pe care o tulburase.

E un final forțat care tulbură la rindul său armonia exact proporționată a analizei. Chabrol — cel mai revoltat dintre componentii „noului val“ — se simtea poate dator să soună mai răspicat decât alții că numai prin acțiune se poate ajunge la un rezultat, bun sau rău. În ce-l privește pe el, foamea de claritate l-a ajutat numai pină în momentul cind a început s-o teoretizeze...

Romulus Rusan

Radio Televiziune

La ora bilanțului

● **Intrecerea socialistă la orele bilanțului** a prezentat săptămîna aceasta, zilnic, după **Televizorul de seară** emisiuni dedicate industriei, agriculturii, creației tehnico-stiințifice, consiliilor populare, comitetelor județene de partid. În acest semnificativ bilanț și-ar fi găsit un merit loc și frumoasele realizări din domeniile artei și culturii. Dar ele — sintem siguri — vor veni spre armonioasă completare.

● **La Posta teatrului radiofonic** de luni seară scrisorile evidențiază, din nou, interesul constant al spectatorilor pentru repertoriul național, clasic și contemporan. Promptă în a-și îndeplini datorile față de publicul său, redacția de teatru radiofonic programează, chiar în aceste zile, **Săptămîna dramaturgiei românești**; patru premiere (**Corabia de**

uscăt de Valentin Munteanu, **Pădurea aprinsă** de Nicolae Jianu, **Uneori liliacul infloreste spre toamnă** de Tudor Popescu și **Profilul teatral Gheorghe Nușescu** de George Antofi și Mihai Ionescu, înregistrare la Studioul de radio Cluj), și trei reluări (piese de Horia Lovinescu, Paul Everac și Corneliu Vadim Tudor). Iar nu peste mult timp, între 28 ianuarie — 2 februarie 1979, va fi difuzată integrala operei dramatice a lui I.L. Caragiale, adevărat eveniment al vieții noastre teatrale actuale.

● În **Țara de sus** a Moldovei, între acei munți pe care tinărul Labiș îl vedea ca pe niște „bătrîni aristocrați“, acolo unde văzduhul este brăzdat de cîntecul „tuturor păsărilor cerului“ iar pămîntul cutreierat de „cărări sunătoare“, lumea nu poate fi înțeleasă în afara

eternului murmur al apelor ce acoperă steelele, brazii și sufețele cu un străveziu vâl de armonii. Într-o seară a acestui sfîrșit de decembrie, lună a nașterii și a morții lui Nicolae Labiș, vedem la televiziune, în reportajul **La Mălini — lingă apa Moldovei** (de Grigore Ilișei), năvalnica alunecare de ape printre maluri prea frumos împodobite și versurile poetului ne reveneau în minte: „Dar mai presus de toate curge Suha / Vuiește în vâi ca într-o cutie de vioare. / Melodia ei, din alte vremi, răsună / Din sară pină-n zori și din zori pină-n sară. / M-a hipnotizat trecerea ei înșorită pe prunduri / Și murmurul ei, înțărît de ecoul mereu euristic. / Suha cea repede, de o monotonie măreață / Curge în fiecare vină a versului meu.“

● La radio, în această săptămîna, **Integrala** lucrărilor concertante pentru pian și orchestră de Beethoven (programul II, ora 15, zilnic).

● Astăzi seară, **Moștenire pentru viitor**, pe canalul II, anunță tema **Timpul patriei, timpul literaturii**, emisiune de Mihaela Macovei, cu participarea lui Pompiliu Marcea.

Ioana Mălin

TELECINEMA

Puiul la sfîrșit de an

● **PERMITEȚI** prea supusului dumncavoastră cronicar să aibă la acest sfîrșit de an și de serial, triumful modest și înțelept. Conform spuselor lui (vezi „România literară“ din 22.9.78) — și rareori cronicarii de telecinema, specie de cronicari diplomați, își văd confirmate spusele, — **Onedin** s-a încheiat pe imaginea noului născutului, consacînd împerecherea și înmulțirea prin pui ca mecanism de bază al tuturor seriilor omenesti, al tuturor liniilor maritime, aeriene și uscate, ca saleurile. Pentru o dată, am nimerit-o, și, văzîndu-l pe mult încercatul și mult încercatul James alintîndu-și urmașul într-un noi și noi acumulari ale capitalului și ale epicii, i-am dat încă o dată dreptate lui Lampedusa care spunea că nu există voluptate mai mare la om decât aceea de a se putea mindri cu: „ei, ce țiam spus eu?“ Stînd puil la temelia vieții ca și a literaturii — nu voi uita nici o dată că prin **Puiul de Brătescu-Voinesti** am ajuns la Hamlet, Lache, Mache și Bezuhov — nu e mai puțin cutremurătoare cecalaltă sugestie a ultimului episod din infinita

poveste: grija demiurgilor ei de a menaja și apăra viața eroilor. James și căpitanul său erau cit pe-aci să moară pe-un țărîm blestemat unde cranii sebeau la vedere, mari cit cepele și simbolurile. Un aiurit le spusese că acolo se găsesc comori, diamante și aur. Cei doi își lasă corabia, — cum făceam noi, în stadiul de pui, cind lăsam masa, lăsam casa să vedem „Cenușăreasa“. Vine o furtună de nisip, aiuritul moare lingă o comoară de bani cum nici Slavici nu visase, corabia dispare din fața ochilor și cei doi rămîn singuri pe lume. Muri-vor? Chiar în ultimul episod? Rareori am stat cu inima mai ușoară și mai liniștită la chinul unor semeni de-ai mei — închipuiește-ți, puicisorule, 12 zile într-o barcă, pe mare, fără lopeți, bătuți de soare, de vînt, cu fețele tot mai negre și mai descompuse — deși o clipă, morbid cum mă aflu din atitea lecturi deprimate (cum zice o mătușă în judecățile ei de valoare), m-a gîdit imaginea „alimentarelor“, a cofetărilor „Lămița“ și chiar „Athénée“, a spălătorilor „Nufărul“ și a in-

seși magazinelor universale, în cazul cind James și Baines ar fi murit în această lună a cadourilor... Haida-de! Cu un înalt simț al vieții, cu o perfecție stăpînire de sine, a Das Sein-ului dar și a design-ului, Onedin intră pe ușă sufragerici sale în clipa cind soția sa nu mai deținea nici cea mai „sale espoir“. Nu e vremea eroicidului. Nu e vremea să răsucești gîtul neoretoricilor, dar-mi-te să omori eroii valabili ajunși la episodul 70. Unde-i mai găsești? De unde puterea să inventezi sfîșii, pe criza asta de energie mondială?

E o vreme grea pe glob și-o măsură fantastică a ei e trecerea conceptului de nemurire, de la om — unde-i clar că nu se mai poate face nimic — la povestile lui, la seriilele acesteia fără de sfîșit, care ne însoțesc, fidele, creșterea dinților, a bărbii, a unghiilor, extracția măselelor și căderea frunzelor anuale. Ce ne mai rămîne, într-o aprigă sfidare, dacă nu să ne urăm, nouă și puilor noștri, o viață mai lungă în ani decât numărul episoadelor din **Onedin**?

Radu Cosașu

Grafica și reușitele ei

OBIȘNUIȚI cu etalarea protocolară pe care o reprezintă orice manifestare colectivă periodică, nu totdeauna simptomatică pentru stadiul real al tensiunilor prospective și nu o dată confortabilă, va trebui să recunoaștem că actuația **Anuală de grafică** se dovedește mult mai interesantă, în primul rând pentru că afirmă explicit criteriul valorilor plastice intrinseci, la nivel cu adevărat național. Fenomenul ni se pare important și demn de relevat pentru că reprezintă confirmarea **maturității conceptuale și expresive** la care a ajuns genul în ultimul deceniu, și el se produce în strânsă conexiune cu acuitatea problematicii contemporane, dintr-o perspectivă specifică și modernă, în sensul deschiderii către teme grave și generale.

Iată deci că efortul constant pentru definirea ideilor prin imagine, în afara anecdoticului comod dar inexpressiv, pentru o restituire activă și plurivocă, angajând conștiința în straturile ei raționale și afective a reușit să provoace o ecloziune ce se cere judecată în sensul propriei devenirii. Sint grupate în această **Anuală** de la sala „Dalles“ concluziile unor confruntări și acțiuni grafice datorate celor mai diferite personalități, iar tonul general, destul de evident la o parcurgere atentă și selectivă, impune realitatea **profundității preocupărilor**, dar și constatări ce ar putea constitui premise fertile pentru evoluția genului. S-ar putea discuta, și nu fără implicații de esență, decurgând din condiția creației ca act conștient, deliberat și cu finalitate, despre evidentul caracter viu, sincer, implicat, al majorității lucrărilor expuse, apropiat de atmosfera francă, pozitiv deconspirativă a prospecțiilor de autor ce conduc la certitudinea afirmației imagistice. Artiștii par să se fi prezentat cu segmente paradigmatiche extrase din serii mai largi, ceea ce ar sugera tot mai decisa acceptare a necesității programului „de atelier“, deplin sau doar sumar schițat sub aspect teoretic. Tendința se conturează clar la generațiile mature și tinere, parcă mai puțin sensibile față de tradiționalele „pretexte“ și „motive“ impresioniste, și mai receptive la analiza, selecția și compunerea conceptelor semnificative și incitante. Fără îndoială, nu se refuză valorile afective explicate, nici delicia unei restituirii emoționale sau ale facilității texturii materiale. Dar accentul principal, așa cum este și firesc atunci când problemele de tehnică și limbaj nu mai reprezintă un obstacol rigid și inhibant ci doar un stimulent în plus, cade pe găsirea unor situații interesante, originale și evocatoare din unghiul mesajului polisemantic emis cu o **gravă și responsabilă conștiință** a sensului ontologic pe care trebuie să-l aibă gestul creației. Iar din această perspectivă, de reală actualitate și cu implicații definitorii, trebuie să apreciem deschiderea clară și decisă către un larg univers de propuneri conținute în realitatea materială și spirituală, recompunând acea calcidoscopică imagine a lumii concrete, cu superioara investitură a metaforei și simbolului.

În aceste condiții se conturează și câteva cimpuri magnetice cu atracție prioritară, frecvența **prezenței omului** și a parabolei existențiale indicând polul interesului ineluctabil pentru acest subiect, ipostazele variind între eroismul cotidian sau istoric și sensul alegoric al personajului devenit sursă, măsură și scop pentru proiecția artistică. Găsim în această orientare explicația pentru **sensul artei** ca formă de conștiință cu șansa perenității, dar și pentru succesul său superior, de esență, în relația cu oamenii, receptori sensibili la mesajul emis din perspectiva propriilor

ION PETROVICI : De la fereastra mea

realități și idealuri. Trebuie să apreciem libertatea responsabilă cu care artiștii operează în cimpul ideilor și al soluțiilor expresive, avansând propuneri inedite sau dând contur decis unor deja afirmate, cu evidentă coerență logică și structurală. Dar, paralel, printr-un fenomen de mimetism sau de afinități nu prea electice și nici selective apar flagrante serii de imagini gata „obosite“ prin utilizare excesivă, prototipuri lansate onorabil cândva și reluate în variante minimalizante. Cercul cu aplomb unele teme care „prind“ prin tradiție, festivitate și fals retorice, ca și numeroase ticuri, amical împrumutate și cultivate. Se compune de mult și se va mai compune, probabil, după o axă verticală sau orizontală — chiar amindouă — materializate, oprindu-se incizii sau decupaje în teluricul materiei terestre, se disiminează semne, x-uri, puncte, cifre, scriituri lizibile sau nu, mici vibrioni puși în libertate, o recuzită cândva inedită, astăzi banală și inexpressivă. Desigur, acestea pot părea cazuri, dar recurența lor ridică semne de întrebare legate de capacitatea de invenție și de autenticitatea personalității, generând senzația unor voioase și acceptate soluții de circumstanță. Dar, trecind peste aceste accidente, până la urmă explicabile și inerente, dacă nu sintem prea riguroși, trebuie să reținem argumentul **valorii de conținut și expresivitate autonomă**, pentru a circumscrie corect realitatea tinutei generale a selecției de la „Dalles“. Se poate spune că, în acest caz, am putea mai curind consemna absența unor nume,

IULIA HĂLĂUCESCU : Spre oraș

cu ceea ce înscamnă ele, decît prezența flagrantă a cuiva, tocmai pentru că nivelul general al ansamblului atinge o colă de echilibru în care și lucrările mai palide nu ating, ca în alți ani, nivelul penibilului.

Ar mai trebui remarcată, așa cum am făcut și în alte ocazii, relansarea spectaculoasă și recuperatoare a **desenului**, în sensul total al termenului, care implică atitudinea față de imagine, interpretarea ei plastică și soluțiile concrete. Poate și consecință a unor firești reacții față de tutela gravurii, inhibantă și limitativă, desenul s-a afirmat în ultimul timp prin simpatia și nu accidentală acțiune a unor măștri și a tinerei generații, propunând libertatea scriiturii și autonomia consecutivă, fără a se renunța la structura figurativă. Desigur, această noțiune nu trebuie interpretată în sensul ei ilustrativ — cum se mai întâmplă din păcate — ci în accepțiunea largă, polisemantică și plurivocă, presupunând sinteza, abstragerea, poetizarea, invenția și fantasticalul, toate cu sursă și finalitate ontologică. De aceea categoria desenatorilor, deschisă prin chiar realitatea soluțiilor expuse, pare capabilă să provoace și o mutație de atitudine, deci de conținut, propunând sintagme interesante și atractive în relația cu publicul. Și, merită de asemenea reținută, cu toate accidentele de panotare, prezența **afișului**, specie cu incidență socială al cărei nivel este menținut prin entuziasmul nu o dată gratuit al citorva profesioniști, capabili să gă-

sească și să propună soluții chiar și în afara unor solicitări concrete. Adevăr valabil și pentru **ilustrația de carte**, paradoxal ajunsă la un raport de proportionalitate inversă între calitatea remarcabilă și diminuarea cantitativă.

Nu putem încheia înainte de a face o precizare la care ne obligă realitatea expunerii cu toate consecințele ei: constatarea și concluziile sint urmarea unei operații dificile de selecție, alăturare și revenire, la care vizitatorul este obligat fără a fi ajutat absolut deloc de panotare, ci mai curind derutat. Nu am reușit să depistăm un minimum de criteriu muzeistic, oricât de stereotip sau fantezist, care ar fi reclamat o compunere asociativă și elocventă, utilă ansamblului și artiștilor, sensului general al manifestării, în raport cu criteriul conceptual, stilistic și mai ales valoric, în afara unor prejudecăți sau obiceiuri, astfel încât opțiunea organizatorilor și, mai ales, a celor din juriu, să acorde un minimum de protecționism profesional expozanților. Și ar fi păcat ca asemenea „scăpări“, nu primele de altfel, să creeze false impresii și ierarhii, în afara celor impuse de realitatea creației artistice.

Pentru că, în ansamblul ei, **Anuală de grafică** reprezintă un cert câștig valoric, transformându-se în reflexul explicit și logic al **realității noastre contemporane**, dintr-o perspectivă umanistă, actuală, militantă, în sensul larg al noțiunilor.

Virgil Mocanu

Oaspeți

● **ULTIMELE** săptămâni ale anului au adus în vizorul publicului muzical românesc o serie de prezențe de remarcabil interes ale unor oaspeți care au marcat, atât prin personalitatea lor interpretativă cit și prin repertoriul vehiculat, autentice evenimente artistice. Am asistat astfel la un concert de cameră din „Decada muzicii portugheze“, manifestare organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste ca un răspuns la concertele de muzică românească ce avuseseră loc anterior în Portugalia. Se poate afirma că s-au realizat progrese îmbucurătoare pe calea unei mai bune cunoașteri reciproce a valorilor culturale ale celor două țări și popoare. Am apreciat cum se cuvenea faptul că portughezii ne-au trimis artiști de elită, dintre care unii ne-au deșteptat amintiri și asocieri enesciene cu deosebire emoționante. Violonistul Vasco Barbosa, de pildă, în a cărui biografie artistică figurează detaliul că a studiat la Paris cu George Enescu, are în cîntul său instrumental o vibrație emoțională, un colorit sonor rafinat diferentiat, arătînd limpede filiații cu violonistica maestrului român; în plus, el ne-a prezentat **Sonata pentru vioară și pian** de Frederico de Freitas (cu participarea surorii sale Grazi Barbosa), lucrare care, deși compusă în 1946, are o înrădăcinare atmosferă cu **Sonata a II-a pentru vioară**

și **pian** de Enescu, poate din cauza unei comune sensibilități față de lumea interioară a compozitorilor francezi, printre care Faure. De asemenea, ascultîndu-l pe extrem de muzicalul tenor Fernando Serafim interpretînd mai multe mărgăritare ale liricii vocale de cameră portugheze — aparținînd lui Luis de Freitas Branco, Croner de Vasconcelos și (de departe cele mai personale dintre toate) Fernando Lopez Graça, ne-am gîndit că are o voce și un fel de a simți ideale pentru fîlmăcirea **Cîntecelor pe versuri de Clement Marot** ale lui Enescu. Poate că va primi sugestia noastră și o va valorifica: ar fi o frumoasă trăsătură de unire între muzica românească și cea portugheză. În fine, să nu uităm pe virtuoză pianistă Nela Maisa, care revitalizează unele trăsături ale viziunii interpretative romantice, mai ales cînd cîntă **Sonate** ale colegului portughez al lui Clementi, Joao Domingos Bontempo.

Cunoscînd mai de mult remarcabila versiune discografică, fidelă idealurilor interpretării baroce de epocă, a **Sonatelor pentru vioară și clavicin** de Bach, redată de către Eduard Melkus, ne-am bucurat să ascultăm formația camerală de elită „Capella Academica din Viena“, animată de înzestratul și egal de doctul muzician austriac, unul din cei, puțini, ce unesc știința stilurilor vechi cu dururile

fermecătoare ale virtuozului. Cei citiva instrumentiști care compun formația, dintre care cei mai tineri au fost crescuți la școala lui Melkus însuși, ne-au oferit o incântătoare seară de muzică de epocă (Schmelzer, Leopold I, Biber, Fux, culminînd cu creații mai puțin cîntate ale lui Haydn și Mozart). A fost o adevărată incîntare, generată de prospețimea unor pagini rareori cercetate, de finisarea, rafinată pînă în cele mai subtile amănunte, a redării textelor, de flacăra comunicativă a viorii lui Eduard Melkus.

După ce cunoscusem anterior pe Zoltán Kocsis și pe Dezső Ránki, iată că ni s-a înfățișat și ultimul membru al excelenței triplete a tinerei pianistici ungare, András Schiff. După o mult discutată versiune a **Concertului în re minor** de Brahms, în care nu se stabilise un echilibru ideal între izbucnirile de forță teperamentală și pasajele de cantilenă, cumva mai apropiate de simțirea chopiniană decît de consistența sonoră brahmsiană, el ne-a oferit un recital de mare clasă. De astă dată, rafinamentul frazării, calitatea sonorității, caracterul viu al înțelegerii estetice clasicismului, ne-au făcut să admirăm fără rezerve, viziunea lui Schiff asupra paginilor lui Bach și Mozart. Iată un fel autentic și în același timp modern de a valorifica tot interesul actual al genialelor creații fundamentale din literatura pianului. Foarte bune și **Preludiile** de Chopin!

În fine, ne-am bucurat să reascultăm, după mulți ani, pe cel mai muzician dintre violoniștii cehoslovaci, pe Josef Suk, care ne-a dăruit, alături de partenerul și prietenul său Valentin Gheorghiu, o memorabilă seară de sonate. Dacă Beethoven și Brahms și-au primit o versiune de calitate, redarea sonatelor naționale, de Janáček și Dvořák, rămîne de neuitat.

Alfred Hoffman

GEORGETA BORUZ : Tinerețe

Întâlnire cu SAUL BELLOW

Fotografie de Ion Cucu

„Ore petrecute în tovărășia lui Saul Bellow, încercând „să-l ghicesc“! Poate că în mod inconștient încercăm un diagnostic al firii lui care să nu aibă o asemănare prea fotografică cu imaginea căpătată după ce-l citești și chiar după ce-l traduci. Poate că vorbele poetului Eugen Jebeleanu, cind a ridicat un pahar în onoarea scriitorului american la o masă de „colegi“, rezumă cel mai bine omul: „un poet cald face mult mai mult decât zece războaie reci“. Așa a spus Eugen Jebeleanu. Așa e Saul Bellow: Un poet cald. Inteligența nu se asociază des cu bunătatea, și cind se asociază, totuși, rezultatul e un om de excepție. Saul Bellow a fost cindva un copil necăjit. Nu a uitat-o niciodată. Dar această amintire are la el un aspect pozitiv: o nesfârșită înțelegere a omului necăjit, cu toate variantele mai simple sau mai complexe. De fapt, la marile talente aceste tipuri de amintiri se transfigurează și devin artă. Saul Bellow combină tristetea cu umorul. Și cu un mare simț al dreptății. „Indignarea e atît de obositoare, — spune Herzog, unul dintre eroii lui, — încît trebuie s-o păstrezi întotdeauna pentru nedreptățile majore“. Odată, într-un interviu, Bellow a spus că prețuiește foarte puțin succesul. Ceea ce prețuiește el mai presus de orice e demnitatea, respectarea demnității. Un poet cald, îndrăgostit de demnitate! Cele două premii ale Academiei Americane a Cărții, alte premii mai mici și Premiul Nobel — înecunarea — par să-l stingherească. Sint ca o invazie în „eu“ lui intim. Îi e teamă de ele. Nu vrea să-i schimbe personalitatea. Dar, despre toate acestea a vorbit într-o dimineață la București, la o întîlnire cu scriitori români.

— „Sint încetnat să mă aflu printre dvs. — au fost primele lui cuvinte. — Primele mele impresii sint că România și românii sint foarte agreabili. N-am avut prea mult timp, din păcate, pentru a-mi forma impresii definite. Și, trebuie, de asemenea, să-mi cer scuze că nu am o idee de literatură română decît foarte generală, pentru că nu e foarte bine cunoscută în Statele Unite. Din păcate, sint puțini, foarte puțini scriitori români traduși acolo. Cred că ar fi foarte util dacă s-ar putea găsi o cale oficială pentru subvenționarea unor traduceri de cărți românești. Pentru că, sint sigur, din cite am putut eu să-mi dau seama, că aveți o literatură foarte bogată. Și acum, îmi dau seama că fiind aici, ca un fel de „pasare exotica“, așteptai răspunsul la întrebări pe care, eventual, ați vrea să mi le puneți. Mă voi strădui să vă răspund la toate în limitele ignoranței mele.“

— Există mulți scriitori în Statele Unite, acum, care sint și profesori universitari. Care este legătura între latura scriitorului și cea a profesorului? Se ajută, oare cele două laturi între ele?

— „Eu însumi sint întotdeauna în ambele tabere: atît în cea a scriitorilor, cit și în cea a profesorilor. Dar, sint multe lucruri de spus aici. Eu, ca tînăr scriitor, am părăsit orașul Chicago, așa cum face tot provincialul. Și m-am dus la New York, pentru a lua capitala literară cu asalt. Am locuit „mulți ani“ la New York, ca să spun așa, de azi pe mine, am scris articole, am făcut recenzii de cărți pentru reviste new-york-eze și am făcut și oarecare muncă editorială inferioară. Dar, eram fericit în acei ani, trăind în binecunoscutul cartier al boemiei sărace și artistice, numit Greenwich Village. Pe vremea aceea circula o butadă care suna că te costă doar 1 000 de dolari pe an ca să fii sărac în Statele Unite. Dar, după al doilea război mondial, cind universitățile s-au bucurat de foarte mulți bani, și se aflau într-o stare de dezvoltare, au început să recruteze tot felul de artiști pentru a le oferi posturi universitare. Nu e vorba aici numai de poeți, ci și de dansatori, muzicieni, actori și pictori. Era prima oară în experiența noastră de artiști, cind ne dorea o instituție. Și deci, încetul cu încetul, viața literară independentă în Statele Unite, într-un fel, s-a dis-

trus. Pentru că, pe de o parte, puterea universităților carcaveau bani, și, pe de altă parte, puterea mijloacelor de comunicare în masă au absorbit tot talentul existent în țară, fie în industria reclamei, fie în revistele „Time“, „Newsweek“, „Fortune“ etc., fie în universități. Și deci, viața țării a devenit instituționalizată. Asta a făcut ca scriitorii, în instituții, să devină, însă, și mai rebeli față de ele, decît erau înainte. Și, în mare măsură, agitația, supărarea din timpul războiului în Vietnam a reprezentat sentimentele unor asemenea oameni. Iată o rațiune, deci, pentru care literatura în sine nu a prosperat în cadrul universităților. În cazul lui T. S. Elliot s-a intîmplat, însă, un lucru mai complicat. Nu se poate ști dacă trebuie clasificat drept universitar sau nu, pentru că el a creat nu numai un stil în poezie, ci și un stil în predarea universitară. Pe urmă, o serie de scriitori în Statele Unite au fost la bază ziaristi. Dar, și aici situația s-a schimbat, pentru că industria de ziare s-a raționalizat, iar tipul de ziarist de modă veche nu mai corespundea cererilor, avind în vedere că ziaarele începuseră să se specializeze strict în informație. Și astfel, posibilitatea unui scriitor de a duce o viață independentă, după părerea mea, s-a pierdut. Există încă, totuși, un grup considerabil de scriitori independenți în Statele Unite, care, deși au legături cu universitățile, țin sporadic cursuri etc., nu sint necesarmente universitari. Pe de altă parte, ar trebui subliniat că și universitățile au suferit o transformare radicală. În loc să fie acel turn de filde academic, inaccesibil majorității, cum se intîmpla în trecut, universitățile, sau mai bine zis universitarii au început să joace un rol foarte activ în viața publică a țării, atît de mult încît aproape în fiecare dintre ultimele administrații de la Washington, profesorii, universitățile au dat conducători importanți într-un număr de domenii. Universitatea nu mai este, deci, o „rezervație“ așa cum aveam noi pentru indieni. Ci este un loc de efervescență intelectuală considerabilă. Aș putea spune chiar, că viața boemă a Statelor Unite s-a mutat în apropierea universităților. Și, în locul boemiei din Greenwich Village, avem azi centrele universitare și în cele din urmă, tendințele de boemă au început să pătrundă în suburbiile respectabile ale țării. Iată de ce, dacă un scriitor vrea să-și păstreze sănătatea morală, e mai bine să nu aparțină cu totul vreunui asemenea grup.“

— În cărțile dvs. eroii, după succes, se găsesc în fața eșecului. Considerați că este o condiție generală a vieții scriitorului sau intelectualului în S.U.A.?

— „Poate că răspunsul ar fi că oricît de mult succes ar exista în viața intelectuală, el nu ar putea satisface în Statele Unite un om cu temperament, cu fire artistică. Pentru că succesul de acel fel înseamnă doar un statut legal, privilegiu și în ultimă instanță, un fel de imobilizare. Și oamenii așchi la minte nu pot accepta o asemenea soartă. Pentru că succesul în Statele Unite întotdeauna implică un fel de presiune care te face să-ți pierzi forma, conturul, înseamnă o formă de imobilizare și, în ultimă instanță, de dare la o parte. Aș dori să vă explic mai bine această chestiune a pierderii sufletului, ca să spun așa. Ceea ce spuncam înainte, nu se aplică numai la gradele universitare, ci și la acei americani care, reușind foarte bine ca scriitori în primii ani ai tinereții, sint cuprinși de un fel de lenie de a scrie în continuare. Doresc să fie scriitori fără să mai scrie. Sigur, scrisul nu-i un lucru ușor. Aș spune chiar mai mult, e un chin pentru spirit. Și, deci, e mult mai comod să fii un scriitor monden, un scriitor public. E mult mai tentant să joci rolul, decît să fii scriitor cu adevărat.“

— Ce efect are primirea Premiului Nobel asupra unui scriitor?

— „Pentru mine e încă un mister cum de l-am obținut. De altfel, eu nu am devenit scriitor pentru a obține premiul. Aș fi fost mult mai fericit, dacă aș fi fost mai puțin celebru. Acum, ceea ce încerc să fac e să văd la ce-mi poate servi celebritatea. Și cind spun asta mă refer la un folos artistic, pentru că dacă ar fi să acord foarte multă atenție poziției mele înalte,

aș fi un suflet pierdut. De aceea, scriitorul trebuie să se lupte, în mijlocul unei mari cantități de atenție care i se acordă, să se lupte, decît, să rămînă credincios propriilor sale imbolduri, propriului său spirit. Și, trebuie să vă spun că modestia mea se bucură de mult sprijin prin faptul că sint atît de mulți scriitori mari ai secolului XX, care nu au luat, totuși, Premiul Nobel.“

Vorbind despre raportul dintre publicitatea care se face unui scriitor în Statele Unite și talentul său, Saul Bellow a spus:

— „Există două tipuri de talent aici. Unul este talentul individului ca atare, celălalt este talentul de care dispune „mass media“. Comparați cu puterea acestor mijloace de comunicare în masă, noi, scriitorii, ca indivizi, sintem liliputanți. Nu facem altceva decît să furnizăm material pentru marile campanii publicitare. Și astfel, nu le putem lua în serios, fiindcă, e din nou vorba de vesnica luptă dintre David și Goliat și, știm foarte bine că această, imensă mașinărie de publicitate e infometată de material și că dacă vrei să-i ții pasul, ești pierdut. Iată de ce, cred, că este foarte important să poți să-ți apreciezi corect posibilitățile, precum și să apreciezi exact puterea acestor mijloace. Ei pot face ce vor cu mine, fiindcă eu n-am puterea să rezist. Dar nu le cad pradă. Eu nu apar în programe de televiziune în țara mea. Locuiesc la Chicago, unde puțini oameni știu dacă sint scriitor sau sergent de stradă. Și cind mă întîlnesc cu un vechi coleg, mă întrebă ce profesie am. Asta e pentru mine un anonim ideal.“

O întrebare s-a referit la locul intelectualului în viața Statelor Unite.

— „Cred că ceea ce știe americanul obișnuit și ceea ce știe Europa aproape exclusiv despre literatura americană este literatura comercială. Pînă la un anumit punct, deși această literatură a produs capodopere, imaginea Americii, după ce citești asemenea lucrări, chiar cele bune, te induce cumva în eroare. Există, întotdeauna, un fel de curente subterane de intelectualitate în viața americană, în pofta puternicei tradiții antiintelectuale a Statelor Unite. În ultimii 20—30 de ani a existat o revoluție invizibilă în viața țării, eu fiind unul dintre primii cronicari ai acestei revoluții. Cind spun asta, vreau să spun că mascele, viața în Statele Unite au început acum să fie pătrunsă de anumite forțe intelectuale. Chiar dacă aceste forțe intelectuale nu sint întotdeauna pozitive, ci au chiar manifestări barbare. Dacă ne gindim la recenta tragedie din Guyana, de exemplu, vezi rezultatul unei forțe puternice, reprezentată de nevoia intelectuală și spirituală a unui public care, el însuși, nu este încă demn de evoluat, ba așa spune chiar subdezvoltat. Și asta duce la o izbucnire de idei sub forme nemature și, chiar, barbare. Și, de fapt, oriunde te duci într-o țară ca Statele Unite, vezi chiar și printre intelectuali un fel de profesionalism îngust care este un fel de amestec de viață intelectuală și viață a masei largi de oameni, care nu au întotdeauna nivelul de înțelegere necesar. Și, de aceea, oamenii încep să se poarte foarte ciudat. Ei simt o nevoie de eliberare, eliberare de prejudecăți care impart sexele, rasele, eliberare prin filosofia orientată sau psihanaliză. Și ce să faci cu toate aceste fenomene? Să le ignori?“

— Ați menționat o serie de tendințe către eliberare. Puteți să ne spuneți ceva mai mult despre aceasta?

— „Da. M-am bazat, spunindu-vă toate acestea, pe ceea ce s-a intîmplat în anii '60 și mai tîrziu, în Statele Unite. Aceste mișcări inflăcărute, care se simțeau capabile să zdruncine întreaga structură politică și socială, să întorcă universitățile pe dos, să facă președinții Statelor Unite să-și dea demisia în momentul cind au avut oarecare putere, s-au retras. După ce și-au spus cuvîntul, s-au dizolvat. De ce? E greu de spus. Dar, asta pare să fie tendința în Statele Unite. Există o manifestare puternică de protest, oamenii se organizează, eficient, dar nu pe baze permanente. Și, ce se intîmplă imediat după aceea, e că mișcările dispar, liderii devin figuri publice, fac carieră, dar în alte domenii de viață. Nu au o bază solidă în

activitatea lor socială. Activitățile lor sint activități dramatice de moment, sau de modă, prin care imită mișcări revoluționare, apoi, dovedesc că nu au nici un fel de permanență. În afară de asta, guvernul american a făcut o mare descoperire înțeleaptă în timpul „New Deal-ului“, din perioada lui Roosevelt, și anume, că orice mișcare disidentă poate fi pacificată, făcîndu-i-se viața foarte confortabilă. De fapt, aceasta este în mare parte și cheia politicii externe americane în anii de după cel de-al doilea război mondial. Sentimentul fiind că bunurile, banii, slujbele au o putere mult mai mare decît o ideologie opusă. Uneori, acest lucru are succes. Alteori, însă, nu. Nu a avut succes în Vietnam, dar a avut succes într-o anumită măsură în Europa occidentală. Dar, vreau să subliniez că acestea sint punctele mele de vedere strict personale.“

— Literatura dvs. răspunde unei așteptări obiective și unei mari nevoi — anularea graniței între viață și cultură. În viața dvs. aceasta este o manifestare de vitalitate. Încercați ca romanele dvs. să fie intelectuale prin vitalitate și nu printr-un intelectualism excesiv, ceea ce ar putea suna ca un paradox. E așa?

— „Încerc să mă gîndesc, îmi face bine să aud ce spuneți pentru că, cred, este în parte adevărat. Acum cîțiva ani mă aflam în Munții Stincoși. Am vizitat un lac, unde erau castori. În jurul lacului erau panouri cu explicații despre viața castorilor. Deci, oamenii care stăteau pe mal știau precis ce fac castorii, dar castorii nu știau nimic. Găsesc, totuși, întrebarea foarte interesantă și cred că răspunsul meu ar fi următorul: am impresia că un scriitor ca Joyce și întregul grup de simbolști ca Proust și alții amestecă în mod conștient toate noțiunile cele mai avansate ale vieții intelectuale, într-un fel în care americanii nu ar putea s-o facă niciodată. Pentru că aceștia erau oameni cu o veche experiență de cultură, pe cind noi sintem niște copii ai străzii. Și, deși știm aceste lucruri, le știm, cum s-ar spune, „după ureche“. De asemenea, aveam și un fel de scepticism american nativ: refuzam să ne lăsăm prea impresionati de greutatea acestei întregi culturi. Cred că pînă la urmă a fost un scepticism sănătos. Pentru că, dacă ne uităm la țările din vestul Europei, unde intelectualii sint atît de solemn și serioși și obsedați de intelectualitate, vedem că n-o duc chiar așa de bine cu aceste obsesii. Și, adesea, un exces de intelectualitate păstrat cu simț de puristi de către scriitorii europeni duce la o secăuire, la o pierdere a impulsului vital.“

— Ce se intîmplă cu romanul? Mal trăiește, sau a devenit o formă artificială?

— „După părerea mea, oamenii suferă de o prea mare cantitate de cărți și puncte de vedere. Conștiința omului a devenit un fel de cîmp de luptă. Și, un cîmp de luptă unde oamenii care folosesc metodele incorecte, sint cei care au cel mai mult succes pentru moment. În America, mintea și conștiința oamenilor au devenit un cîmp de bătălie, unde se luptă tot felul de interese politice, comerciale, de modă, pentru a obține hegemonia. Iar oamenii, suferă asemenea ultragii, încît au devenit foarte neîncredători. De cite ori nu se intîmplă să se publice o carte, în care oamenii să fie asigurați în mod universal că în această carte vor găsi, în sfîrșit, adevărul. Și deschid cartea. Și din nou văd că e un simulacru. Cu toate că foamea de autentic și de adevăr e foarte mare. Oamenii se duc la universități serale, femei cu copii în brațe vin să asculte cursuri în speranța că vor auzi ceva adevărat, în speranța că vor învăța ceva, și nu vesnicile emisiuni de televiziune. Așa că există o tendință foarte adevărată în Statele Unite a unei minorități de oameni care doresc să rămînă legați de adevăr, de intelect, care doresc să fie ei înșiși. Și dacă un scriitor nu se îndreaptă către aceste lucruri și nu vorbește despre ele în cărțile lui, cred că el își pierde pur și simplu timpul.“

Catinca Ralea

Cartea
străină

Patosul lui D.H. Lawrence

P RINTRE vitaliștii primei jumătăți a secolului nostru, D. H. Lawrence, artistul și gânditorul vizionar, joacă rolul profetului eretic, al înșinguratului Totuși poți găsi în predicăția sa (subiacentă sau manifestă în toate ficțiunile sale) o temă care-l unește cu cei mai de seamă reprezentanți ai unei filosofii neoromantice, vitaliste: tema rupturii, a conflictului dintre spirit și organic, înțelegând prin „organic” trupul, singele sau chiar „sufletul”. Știm că Ludwig Klages își întemeia concepția pe teza „spiritului ca adversar al sufletului”. În același sens, Lawrence eroticul vedea în spirit, în conștiința umană dușmanul care „urăște puterea întunecată a singelui”. Tot astfel după cum Klages pleda pentru puterile, jugulate în civilizația occidentală, ale „sufletului” arhaic, „pelasgic”, tot astfel Lawrence propovăduia evanghelia aceluia fluviu întunecat al singelui care tinde să oblitereze urmele spiritului, cărările sale în desișul acestei lumi.

Un spirit viu căruia i se va lerta mult, pentru că mult a iubit. El însuși nu era, însă, prea lesne iertător. Discursul său se îndreaptă împotriva unor vrăjmași pe care, ca un Don Quijote al cărnil și al drepturilor sale, și-i alesese printre cei mai puternici. Dețesta ceea ce considera el că este dezumanizarea omului prin religia care promite un paradis imaginar după moarte dacă este respectată o anume moralitate prescrisă, după cum protesta împotriva dezumanizării omului prin știință și tehnică. O anume revoltă romantică cu îndepărtată sorgine în Rousseau își are în Lawrence un paladin e-locvent. Dacă-l citim, însă, cu atenție — și recent au apărut, în versiune românească, două din romanele sale: **Femei îndrăgostite** și **Fata pierdută** — remarcăm, în clamoarea profetului mînios, un lamento, care sună ca un bas continuu, tînguirea unui mare solitar. Într-o carte a sa Lawrence scria o dată că toată nefericirea oamenilor provine din faptul de a nu putea fi singuri. Acel lamento pe care-l desprindem din toate ficțiunile sale ne amintește teribil boncănitul cerbului, strigătul înșinguratului după ciuta sa pierdută ori niciodată întîlnită. Dacă D. H. Lawrence este un crucificat al sexului, aceasta nu e doar o obsesie erotică obișnuită, ci asumarea unui destin, a unei alegeri. Lawrence este sfîșiat între două iubiri de sens contrar dar egal imperioase. O iubire a vieții, în rădăcinile ei, și o iubire-aspirație a morții. Iubește înfinit de mult formele cele mai tenebroase, mai ascunse ale unei vitalități aorgice și se îndepărtează, totodată, înfinit de mult de ele. Bizară coincidență a antinomiilor în această crucificare care a însemnat viața și arta sa. Dacă mai adăugăm aspirația sa proclamată spre realizarea unei totalități umane vom înțelege cât de imposibile, de dincolo de orice limite erau năzuințele sale. De aici starea eruptivă a spiritului său, stare înscrisă în imaginarul din ficțiunile sale. O experiență erotic-tanatică constituie centrul sau centrele epice ale acestor ficțiuni.

I MAGINEA care corespunde mai de aproape acestei experiențe este aceea a **întunericii**. Întuneric al purei animalități concepută și experimentată de un om de o intensă spiritualitate. Un întuneric al ororii atrăgătoare radical diferit — după Lawrence — de întunericul non-spiritual al feminității autentice. Pentru femeie întunericul e cald și natural. Ființă nedivizată — cum e bărbatul — femeia lui Lawrence își are condiția ei firească într-un „întuneric” paradiziac. Încercarea bărbatului de a o

extrage de acolo, sau de a-i impune propriul său „întuneric” înseamnă violentarea unei inocențe originare, depravarea ei. Femeia adevărată în această viziune este de o sensibilitate firească pe care bărbatul nu o mai poate împărtăși. Toată această „concepție” a vizionarului este desigur plină de grave simplificări. Ideologia vitalistă, declarată în apocalipsa erotică lawrence-iană, este precară ca ideologie, dar se dovedește de o febrilă iventivitate ca discurs însoțitor al fabulei din romanele scriitorului. Cu o știință evidentă a mișcărilor celor mai intime el descrie o adevărată fenomenologie nepsihologică a erosului. În **Femei îndrăgostite**, cele două cupluri pe care surorile Ursula și Gudrun Brangwen le realizează cu Rupert Birkin și Gerald Crich sînt urmăriți în ipostazele diverse ale legăturii amoroase, carnale, intelectuale, emoționale. O adevărată geometrie a pasiunilor se desenează, în care corpurile (în sensul lor geometric) sînt puse în situații care le demonstrează relațiile posibile. ~ Cuplul Gudrun-Gerald este atins mai mult decît cuplul Ursula-Rupert de acel virus thanatic, dizolvant, distructiv. Lawrence posedă arta surprinderii momentelor de **împlinire** sau de **neantizare** în experiențele umane. El observă cu o unică subtilitate acumulările de energie ce se pot întoarce asupra celor care le degajă. Iată, un moment din **Femei îndrăgostite**: „În oameni se acumula treptat o mare energie, puternică și distructivă. Păreau că aruncă totul într-un recipient de topire și Ursulei i se părea că toți erau ca niște vrăjitori care ajută mixtura să dea în clopot. Există o mare exaltare și satisfacție în toată această atmosferă, dar pentru noile venite, nemiloasa presiune mintală, teribilul joc mintal, devorator și distructiv întreținut de Joshua, Hermione și Birkin, joc care domina orice altceva, era epuizant pînă la cruzime”.

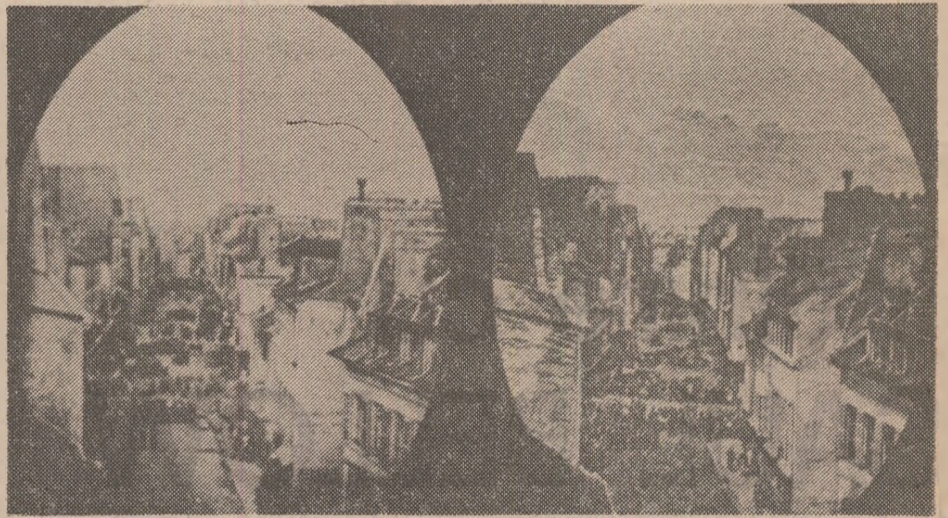
Asemenea relații între puteri, jocuri de forțe oculte (de dincolo sau de dincoace de raporturile psihice) sînt domeniul predilect al explorărilor lui Lawrence. Un mare artist ce nu recurge la obișnuitele analize psihologice ale romancierilor începutului de secol ne apare în surprinderea acestor alianțe quasi-mistice sau conflicte de putere. Obsesia esențială a imaginareului lawrence-ian este aceea pe care ne-o închipuie celebrul mit din **Symposion**-ul lui Platon, al omului întreg, rotund, scindat apoi în bărbat și femeie. Figura androginului originar, a unui mitic **homo bulla** total, tulbură și magnetizează fibrele toate ale epicii sale. Sexul nu este, după Lawrence, decît un rest al separației originare. Dar acest rest poate să constituie puntea prin care părțile se vor reintegra în totalitate.

Vis himeric al unui suflet patetic. Un patos al nordului visînd imaginarele împliniri într-un paradis meridional în-formează scrierile lui Lawrence. Un paradis al naturii în care omul a intrat prin efracțiune, pe care l-a pierdut, pe care speră să-l redobîndească. „Universul este non-uman, slavă Domnului” — spune un erou al lui Lawrence din **Femei îndrăgostite**. Excluderea antropomorfismului ! Ce vis ciudat al unui om care s-a căutat pe sine cu ardoare, și care a fugit de sine — trebuie să adăugăm — cu aceeași pasiune.

Nicolae Balotă

D. H. Lawrence — **Femei îndrăgostite**, traducere de Al. Dima, prefată de Dan Grigorescu, Editura Univers; **Fata pierdută**, traducere de Antoaneta Ralian, Editura Eminescu, 1978.

PRIMII

Baricadă în timpul Comunei din Paris (daguerrotip și gravură în lemn, februarie 1848)

FOTOGRAFIA are ceva din natura proprie miracolului, fixînd și ducînd mai departe o clipă a viziunii omului, oprind viața, dar păstrîndu-i fidelul reflex. Cu această calitate, ea va fi întotdeauna mărturie. Acoperișurile a căror imagine a fost realizată, de la fereastra sa, de Nicéphore Niepce, în 1826, au o putere documentară, indiferent de valoarea istorică a acestei realizări — decît de vîrstă a fotografiilor. Comentariul și fotografiile pe care le reproducem în aceste pagini fac parte dintr-un excelent album editat în foarte bune condiții grafice, la sfîrșitul anului trecut, la Paris, realizat de André Barret în ideea de a prezenta o sugestivă sinteză a documentelor fotografice semnificative ale perioadei 1848—1914. În anul 1889, „**British Journal of Photography**” lansează un apel pentru constituirea unor vaste arhive fotografice „conținînd o descriere cît de complet posibilă a lumii actuale”, subliniind că aceste fotografii „vor fi elementele de extremă importanță documentară în mal puțin de un secol”.

Reporter este un termen provenit din limba engleză care, la începutul sec. XIX, desemna ziaristul ce culegeau la fața locului informații despre un eveniment. Ceea ce i se cerea unui bun reporter era să ajungă primul, să vadă repede și să reușească să comunice repede informația ziarului său. A fi concis era o necesitate. Între 1850 și 1900, telegrama Morse era singurul mijloc de legătură rapidă. Inventat de americanul G. Bell în 1876, telefonul va fi înlocuitorul mult mai elocvent de-abia la începutul secolului nostru. A fi concis obliga la obiectivitate. Reporterul nu dispunea decît de informații sumare — ceea ce vedea era fragmentar dar sincer —, telegramele devenind într-un anume fel o imagine alcătuită din cuvinte. Desigur, directorii și redactorii dădeau acestor „telegrame-fotografii” tenta care convenea ziarului și publicului căruia se adresau. Marile ziare nu au simțit nevoia de a-și afilia fotografi la redacții decît doar în ultimele decenii ale secolului XIX, vîzînd adesea în aceasta un mijloc de a ușura munca desenatorilor. Căci, la debuturile sale, tehnica fotografiei, pînă la apariția plăcii uscate între 1860 și 1880, era delicată și complexă, necesitînd un material greu: camera neagră, băl de dezvoltare, aparate pentru diferite formate de clisee. Astăzi ne imaginăm cu mare greutate ce peripeții presupunea fotografierea în aer liber în epoca plăcii umede. Mai întîi, trebuia să înalți un cort negru și acolo, în picioare, să verși colodion pe o placă de sticlă, înclinînd-o în toate sensurile pentru a repartiza în mod egal lichidul, operație care cerea experiență și îndemnare. Placa de colodion era introdusă într-o baie de nitrat și montată în suport, apoi expusă foarte repede căci, odată cu

evaporarea eterului, își pierde și sensibilitatea...

Pentru mulți fotografi, în viața lor de studio ritmată de defilarea monotonă a clienților, reportajul însemna neprevăzutul. A face un reportaj însemna cel puțin a face o plimbare și citeodată aventura marilor călătorii. Astfel, în 1860, frații Bisson își lasă studioul de la Paris pentru a pleca în călătorie cu Napoleon al III-lea și împărăteasa Eugenia. În vara următoare, Auguste Bisson organizează o expediție pe Mont Blanc. Materialul este transportat la 4 000 metri altitudine; acolo trebuie, fără să țină seama nici de oboseală, nici de frig, să prepare cu mîna plăcile de colodion. Paul Nadar, chiar dacă nu este tot atît de inventiv ca și tatăl său, face reportaj de actualitate cu ocazia vizitei la Paris a țarului Nicolae al II-lea sau marele reportaj: un lung drum în Caucaz și Turkestan.

Atunci cînd Roger Fenton, avocat, fondator al renumitei **Royal Photographic Society**, se imbarca la 20 februarie 1855 cu destinația Crimeea, însoțit de două ajutoare, cinci aparate, șapte sute de plăci, o mașină ce-i va servi drept laborator, sală de mese și dormitor, nu-și imagina ce încercări grele vor aștepta trupele engleze și franceze: un frig glacial căruia îi va urma o căldură toridă, o înspălmîntătoare epidemie de holeră ce va provoca ravagi în rîndul armatei. Se va reîmbarca, bolnav, la 20 iunie, aducînd 360 de plăci impresionate. Considerat drept primul reporter de război, Fenton va avea în continuare o viață liniștită și plină de onoruri.

Matthew B. Brady era proprietarul bogat al principalelor studouri fotografice de la New York și Washington cînd a croat, la începutul războiului de Secesiune, un adevărat departament fotografic, angajînd mai multe ajutoare pentru a străbate cîmpurile de luptă. Pericolele la care au fost supuși acești oameni au fost foarte mari — Brady însuși a fost rănit și a cunoscut foamea, frica și înșingurarea. La sfîrșitul războiului va fi ruinat, căci guvernul nu va acorda nici o importanță celor 8 000 de plăci fotografice realizate, și, în plus, se va certa și cu cei mai buni fotografi ai săi, Gardner și O'Sullivan.

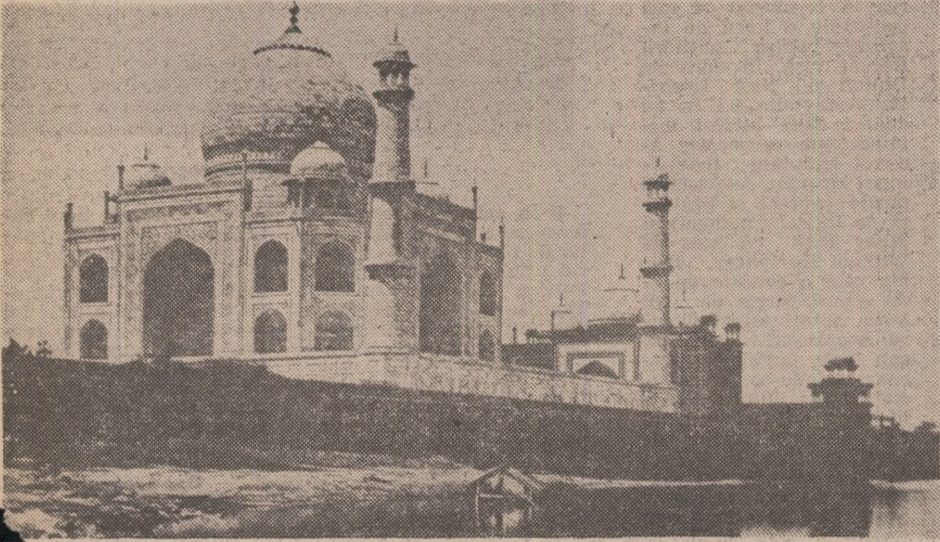
O AMENI animați de pasiunea de a cunoaște și înțelege, vor deveni fotografi amatori pentru a reda mai bine ceea ce au văzut. Charles Lummis, mare ziarist de la „**Los Angeles Times**” și mai tîrziu fondatorul lui **Southwest Museum**, a parcurs pe jos, timp de treizeci de ani, sud-vestul Statelor Unite, Mexicul și America Centrală. Om de o vastă cultură și de o nepotolită curiozitate, va aduna o documentație considerabilă asupra credințelor, obiceiurilor, dialectelor, folclorului civilizațiilor indiene și coloniale. Același entuziasm va

Herbert Ponting (1870—1933) în timp ce fotografia crocodili la Calcutta

REPORTERII FOTOGRAFI

F. Beato : Taj Mahal (1865)

John Thomson : Viața străzii londoneze (1887)

anima pe scriitorul și ziaristul Warton James. Geograf, sociolog, etnolog, prieten al indienilor, va face numeroase călătorii în California, Arizona și va fi primul care va fotografia dansurile sacre ale indienilor Hopi. Adam Clark Vroman, un obscur librar din Los Angeles, dar un mare fotograf, va realiza, între 1895 și 1904, surprinzătoare reportaje asupra indienilor din sud-vest. Cetățenii Statelor Unite au simțit deodată interes și simpatie pentru acești indieni alungați de pe pământurile lor, decimați, subminați în însăși baza civilizației lor. „Vanishing Race”, cum o va numi mai târziu Curtis, interesează acum din ce în ce mai mulți fotografi. Mulți nu vedeau în aceasta decât o atracție, o curiozitate ușor comercializabilă; alții, mai sensibili, realizau imagini ce surprindeau, dincolo de pitoresc, tristețea sufletului.

Înainte de a realiza celebrul său reportaj asupra cartierelor populare ale Londrei, *Street life in London* (1877), fotograful scoțian John Thomson călătorise timp de zece ani în Extremul Orient. Pentru a arăta diversele aspecte ale vieții de fiecare zi în China, imperatiile timpului de expunere îl obligau la compoziții a căror calitate și pitoresc nu făceau să le trecem cu vederea caracterul artificial. *Illustration of China and its people*, apărut în patru volume în 1873, reproducă două sute din fotografiile sale, documentate de valoare cu totul excepțională prin calitatea imaginii și puterea de surprindere a trăsăturilor specifice.

James Robertson, gravorul șef al monetației Imperiului Otoman, personalitate originală și de o nestăpinită curiozitate, a plecat la rindul său în Crimeea, pe urmele lui Fenton. Era asistat de venetianul Felice a Beato, devenit englez prin naturalizare. Numiți fotografi ai armatei engleze, cei doi urmează un traseu care cuprindea Constantinopole, Atena, Malta, Cairo, Ierusalim, ajungând în India unde izbucnise revolta Cipailor. Robertson avea să rămână mai departe în India, dar Beato, mai tânăr și cu un spirit mult mai aventuros, continuă descoperirea lumii: pleacă în China unde este martor la semnarea tratatului care pune capăt războiului Opiului, apoi ajunge în Japonia, pentru prima oară deschisă europenilor, și rămâne acolo. Publică în 1871 volumul *Photographic views and costumes in Japan*.

Un alt fenomen de vitalitate: Eadward Muybridge. Existența sa este un roman care aparține istoriei fotografiei. Descoperă relativ târziu farmecul existenței de reporter fotograf, dar realizările lui sînt într-adevăr impresionante. Realizări ce-l vor face celebru, cum sînt tehnicile de analiză fotografică ce le stabilește pentru pozarea unui cal de curse considerat a fi la acea vreme cel mai rapid trăpaș din lume. În 1877 va realiza o panoramă a

orașului San Francisco folosind 16 plăci 50/60 cm, dînd, după dezvoltare, o imagine de peste 8 metri lungime, adevărată performanță tehnică...

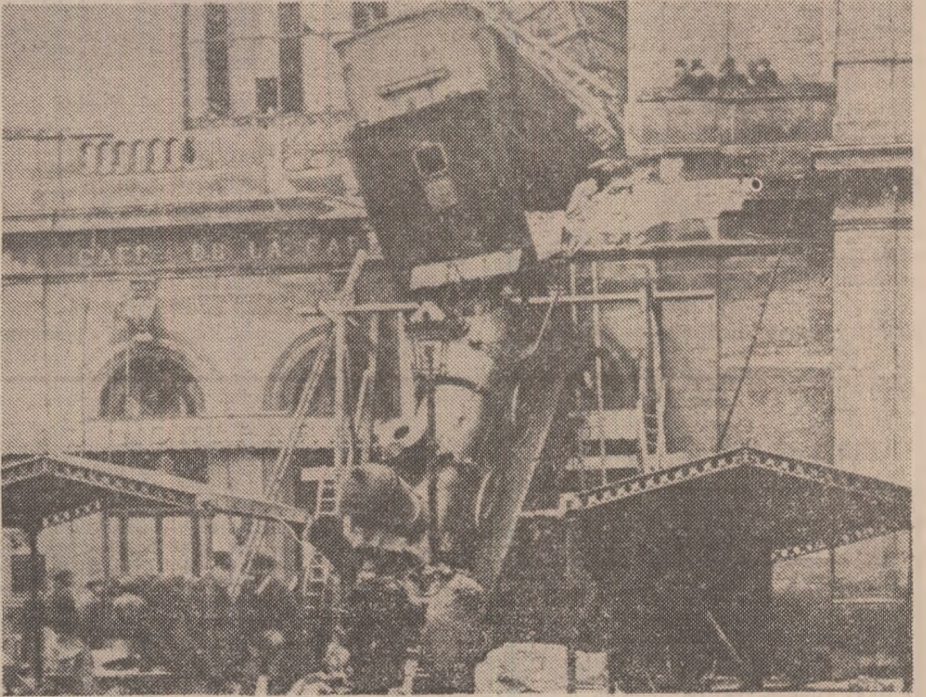
DAR, contemplînd fotografiile realizate cu un secol în urmă, dincolo de considerațiile tehnice sau biografice, ne surprinde aceeași mare admirație pentru pionierii unei arte fără de care gazetăria contemporană ar fi fost de neimaginat. Și este adeseori senzațională maniera de a fotografia, de a înțelege realitatea pe care o aveau acești mari fotografi și reporteri, modul lor atît de specific de a se apropia de oameni, de a ne face să înțelegem, dincolo de meridiane și paralele, preocupările și viața unui popor. În același timp, acești primii reporteri-fotografi sînt și ziaristi angajați într-o bătălie socială foarte aspră, căci un Jacob A. Riis, Lewis W. Hine, Eugene Atget sau John Thomson realizează, în opera lor de documentar fotografic, un proces cum nu se poate mai lucid și mai dur al societății de mizerie a emigranților, a acelor copii de 9 sau 10 ani lucrînd din greu, pe zi-lumină, în fabricile americane... Un protest și o atitudine hotărîtă împotriva masacrelor și a ororilor războiului, iată ce comunică fiecare din fotografiile luate în timpul războiului Crimeei, al războiului de Secesiune sau al conflictului ruso-japonez.

În sfîrșit, acești primii reporteri-fotografi erau și mari artiști care cumulați o experiență pe care fotografiile de astăzi nu o mai posedă. Într-adevăr, în afara calităților strict tehnice, fiecare dintre acești pionieri ai artei fotografice cunoșteau bine regulile fundamentale ale desenului, fiind adesea ei înșiși buni pictori sau acuareliști. Un revelator exemplu în acest sens îl constituie Sztalmari care trimitea ziarelor românești, germane sau franceze, atît fotografiile realizate în timpul războiului, cît și desenele schițate pe cîmpul de luptă. Această fericită dualitate face ca aceste prime fotografii să fie compuse de cele mai multe ori după legile specifice construcției unui tablou, impresionînd și astăzi prin acuratețea realizării și îndrăzneala concepției. Regăsim, în aceste imagini pe care timpul nu le poate îmbătrîni, efortul de pionierat și scînteia de entuziasm ce au făcut să demarceze o artă ce astăzi a devenit, fie o meserie dintre cele mai obișnuite, fie un act banal, la îndemîna tuturor amatorilor. Dar pentru a se ajunge la celebra formulă a firmei Kodak „apăsăți pe buton, noi vom face restul”, au trebuit generații de asemenea reporteri-fotografi care, adesea cu sacrificiul vieții, au dus mai departe flacăra unei pasiuni.

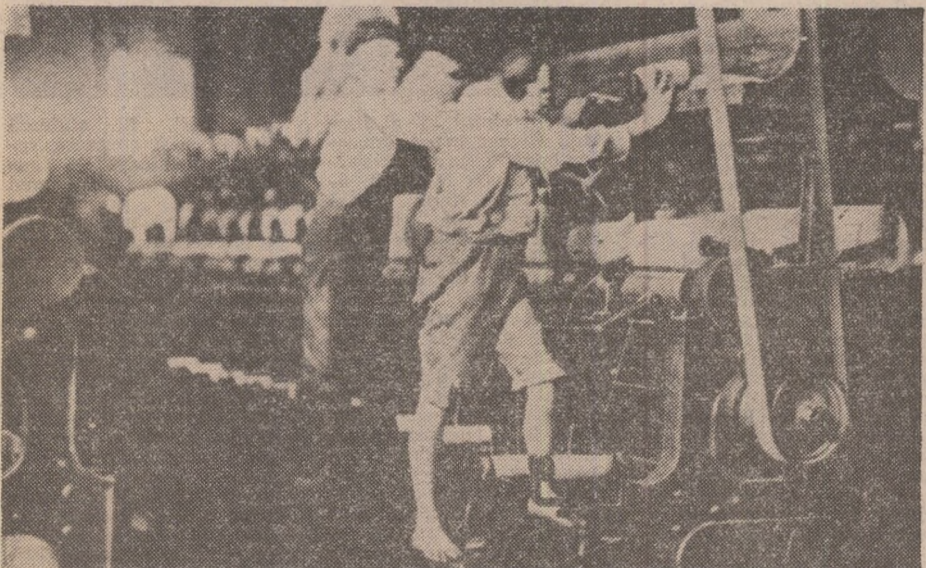
Documentar realizat de
Cristian Unteanu

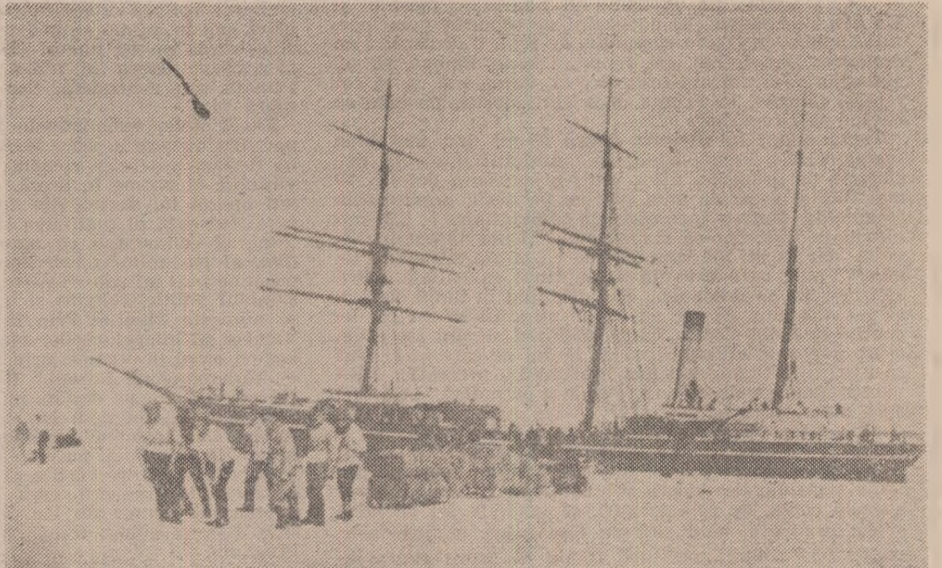
Funeraliile lui Victor Hugo (1 iunie 1885)

O locomotivă care a traversat gara Montparnasse (22 octombrie 1895)

Copii muncind în filatură (fotografie de Hine, 1908)

Membrii expediției Scott în Antarctica (ianuarie 1911)

Desene de Dürrenmatt

● Celebrul dramaturg elvețian Friedrich Dürrenmatt a atras în ultimul

Consacrat Leningradului

● Au trecut mai bine de treizeci de ani de la zilele eroice pe care le evocă epopeea cinematografică **Blocada**, realizată în studiourile „Lenfilm” după romanul omonim al lui Alexandr Coakovski. Leningradul n-a fost un front oarecare al marelui război antihitlerist. Apărarea orașului, străpungerea blocadei, urmate de zdrobirea dușmanului, cele două sute de zile și nopți de asediu, în timpul cărora au murit aproximativ un mi-

lioni de oameni, constituie al moment deosebit de al doilea război mondial. Cartea lui Coakovski este cea mai completă reconstituire a acestei mari încercări. Ecranizarea ei, semnată de regizorul Mihail Eršov, este alcătuită din patru filme de sine stătătoare și totuși unitare în ansamblul lor: **Linia Luga, Meridianul Pulko-vo, Metronomul Leningradului și Operația „Licuriciul”**.

Consacrat Leningradului

lion de oameni, constituie al moment deosebit de al doilea război mondial. Cartea lui Coakovski este cea mai completă reconstituire a acestei mari încercări. Ecranizarea ei, semnată de regizorul Mihail Eršov, este alcătuită din patru filme de sine stătătoare și totuși unitare în ansamblul lor: **Linia Luga, Meridianul Pulko-vo, Metronomul Leningradului și Operația „Licuriciul”**.

O carte despre cuvinte echivoce

● **Weasel Words** (Cuvinte nevăstuici), **Arta de a spune ceea ce nu crezi**, astfel se intitulează ultima lucrare scrisă de binecunoscutul lingvist american Mario Pei, apărută recent în editura Harper and Row (S.U.A.), după decesul autorului, la începutul anului 1978. Cuvinte care, în diferite culturi și contexte sociale, capătă înțelesuri diferite, adjective omologate pentru a fi substituite definițiilor și explicațiilor concrete, termeni științifici preluați într-o manieră distorsionată în vorbirea curentă, construcții verbale artificia-

le destinate exprimării condensate a unor realități sociale, noțiuni devenite iremediabil peiorative prin îndepărtarea lor de sensul original ș.a. reprezintă, după părerea autorului, fenomene serioase de degradare lingvistică și deteriorare comunicațională în societatea americană contemporană. Hollywoodul, mediile electronice, campaniile publicitare, presa, literatura minoră sînt considerate surse și canale principale de creare și propagare a unui limbaj echivoc, caracterizat prin instalarea unei discrepanțe între ceea ce se spune și ceea ce se înțelege.

Eseuri și literatură despre pescuit

Malt Malt, malt

Cranach — un roman

● Într-o carte intitulată **Malt, Hände, Malt** (Pictași, miinilor, pictași), scriitoarea Renate Krüger din R.D.G. reconstituie romanul vieții și creației lui Lukas Cranach, marele pictor german din epoca Reformei. Sursele istorice folosite apar ca deosebit de revelatoare în ce privește personalitatea artistului, dar și întreg contextul epocii sale. Volumul, apărut în editura Prisma din Leipzig, este ilustrat cu 24 de reproduceri în culori.

Autoportret

● Ziarele au scris despre expoziția de pictură și sculptură prin care actrița Gloria Swanson „debutează” în lumea artelor plastice la respectabila vîrstă de 79 de ani. Prilej de a aminti că debutul în film și l-a făcut la 15 ani și că a intrat în istoria cinemato-

● După celebrele romane **Moby Dick** de Melville și **Bătrînul și marea** de Hemingway, știința, sau arta, pescuitului părea să fi încetat să mai constituie o temă de inspirație pentru scriitori. Recent însă, în editurile Dutton și Nick Lyons-Doubleday din S.U.A. au apărut două lucrări mai importante consacrate acestui străvechi îndeletnicirii umane: **Anotimpuri tăcute** (editată și ilustrată de Russel Chatham) și **Moby Dick al meu** de William Humphrey. Prima este o colecție de 21 de eseuri scrise de tot atîta autori talentați care explorează pescuitul sub toate unghiurile sale concentrîndu-se în special asupra viitorului său, în contextul poluării, al rarefierii bancurilor de pești, precum și asupra confruntării adeseori dramatice dintre pescar și pește. Cea de a doua este un roman care, reactualizînd tema lui Melville despre animalul marin excepțional care scapă din toate cursele și lasă în urmă visuri spulberate, încearcă să stabilească o analogie și să explice o anumite afinitate dintre pescuit și efortul creației literare.

Un film controversat

● În coloanele presei franceze continuă comentariile pro și contra în jurul ultimului film al lui Patrice Chéreau, **Judith Therpauve**, cu Simone Signoret (în medalion). Scenariul este inspirat din afacerea de presă a Robert Hersant-„Paris-Normandie”, — adică revelîndu-se cum un grup încearcă să-și asigure

controlul asupra unui cotidian din provincie apărut în timpul Rezistenței „Libre République”. Cronicile remarcă personajul directorului acestei foi muribunde, personaj realizat de François Simon, și personajul care încearcă să redreseze situația, interpretat de Simone Signoret.

„Porumbelul de aur” și alte premii

● Săptămîna internațională a filmului documentar și de scurt metraj, desfășurată de curînd la Leipzig a distins cu premiile și mențiunile sale un mare număr de producții, printre care: **Nicaragua, septembrie 1978** (Olanda), **În numele Führerului** (Belgia), **Controlul intereselor** (S.U.A.), **Din viața copiilor** (Cehoslovacia), **Avem nevoie de dragoste** (România), **Noul locatar** (Ungaria), **Libertate pentru Namibia** (O.N.U.), **Americanul înștit** (U.R.S.S.), **Insulele Capului Verde independente** (Berlinul Occidental), **Oameni ca noi** (Bulgaria), **Album** (Polonia), **Montorii de înaltă tensiune** (Iugoslavia).

Pe urmele lui Goethe

● Editura Artemis din München a publicat o lucrare originală, datorată lui Michael Reutz, care și-a propus să reconstituie itinerariile lui Goethe prin Europa. El a parcurs peste 90 000 km pentru a fotografia locurile urme marcelor scriitor german a poposit în timpul peregrinărilor sale europene. Strădania lui Reutz de a prezenta, în imagini, aceste locuri, este întregită cu o selecție adecvată de texte și comentarii realizate de Ekkart Klessmann.

Literatura și teatrul

● Cunoscutul critic polonez de teatru K. Wolicki este autorul unei lucrări consacrată legăturii dintre teatru și literatură. Volumul este bazat pe o serioasă analiză a activității marilor creatori de teatru din secolul 20, de la Brecht la supra-realiști, existențialiști, pînă la cele mai recente forme teatrale.

Jan Kochanowski — „Opere complete”

● În 1980 se vor împlini 450 de ani de la nașterea și 400 de ani de la moartea marelui poet renascentist polonez Jan Kochanowski. Recent, Seimul R. P. Polone a hotărît publicarea, cu acest prilej, într-o ediție națională, a **Operele complete** ale scriitorului polonez. Comitetul de redacție este condus de prof. dr. Maria Renata Mayenowa.

Centru al cărții spaniole la Lisabona

● În capitala Portugaliei a fost inaugurat Centrul cărții spaniole. Cu această ocazie a fost lansată, sub semnătura lui Rafael Casariego, lucrarea în 3 volume **Los Caprichos de Goya**, în 250 de exemplare.

Pentru conservarea Luxurului

● În cîntul IV al **Iliadei**, Homer evocă întrecerea bogăției care se revărsa la Theba în Egipt, orașul unde fiecare casă cuprinde multe bogății, orașul cu o sută de porți, prin fiecare din ele trecînd două sute de luptători cu caii și carurile lor... Acesta era Luxor, orașul situat la 700 km. sud de Cairo, de unde faraonii au dominat Egiptul timp de peste un mileniu, la apogeul puterii lor. „Nici un popor, antic sau modern, n-a conceput arta arhitecturii pe o scară atît de sublimă, atît de grandioasă ca vechii egipteni” — spune ea cu 25 de secole mai tîrziu, savantul orientalist Champollion. „Luxor este tezaurul monumental cel mai mare

al lumii. El sfidează timpul și-și consacră vechea splendoare” — spune de curînd dr. Gamal Mokhasar, președintele Organizației anticivilizațiilor egiptene. Un plan de măsură menite a conserva celebrul monument a fost elaborat de specialiști, la inițiativa UNESCO. „Planul — sublinia directorul anticivilizațiilor — constă în a elibera împrejurimile templului de la Luxor de toate clădirile străine situate și de a interzice orice construcție nouă în această zonă, precum și de-a lungul Aleii Sfîncșilor care se întinde pe doi kilometri și jumătate pînă la Karnak. Eliberată de orice construcție modernă, această arteră va servi de cadru pentru diverse festivități”.

Am citit despre...

Ramuz, din nou

ÎNTELEGIND că nu am despre Ramuz decît imaginea vagă, derivată, proiectată de reflecțiile divergente ale criticilor, un distins compatriot al scriitorului elvețian a făcut gestul delicat de a-mi dăruir documente suplimentare: caietul **C.F. Ramuz**, editat în septembrie 1978, la centenarul nașterii lui, de Alianța culturală romandă, și volumul ceva mai vechi **Prezența lui Ramuz**, cărți splendide ilustrate conținînd evocări, studii, eseuri și două inedite — câteva pagini din Jurnalul lui Ramuz în facsimil și **Un colț din Savoia**, 30 de pagini de reportaj neincluse, ni se spune, în **Opere complete**, de fapt, o declarație de dragoste. „Ar trebui, mi se pare, scria Ramuz, să ne amintim că și noi am fost, cîndva, savoiazi, și că cei rămași dincolo, în Franța, sînt verii noștri, pe care se cuvine să-i regăsim”.

Toată opera lui Ramuz, încep să-mi dau mai bine seama, este o lungă, lentă, amănunțită, îndurerată, declarație de dragoste. Citez dintr-o scrisoare datată 29 mai 1924 și adresată unui prieten parizian, următoarele fragmente dintr-o încercare de autodefinire: „M-am născut în 1878, dar să nu mă spui. M-am născut în Elveția, dar să nu mă spui. Spune că m-am născut în țîntul Vaud, care este un vechi ținut savoiazi, adică al francezei meridionale... Sînt licențiat în limbi clasice, să nu mă spui. Spune că m-am străduir să nu fiu licențiat în limbi clasice, că în fond nici nu sînt așa ceva, ci un nepot de viticultori și de țărani pe care aș fi vrut să-i exprim. Dar a exprima înseamnă a preamări. Adevărata mea nevoie este nevoia de a preamări.” „Ci, să-i spui curat, că m-a înșurat...” „Dacă ea nu mă spunea, dacă ea nu mă transformă într-un om spus, ca la școală...” „Spusul” trece din străvechi balade în crezuri de peste munti și văi, se întoarce într-un „roman” din toate punctele de vedere contemporan (de ce „roman” această carte, de ce „poeme”, coalaltă, la fel de nouă și de minunată, cînd sînt de fapt orice, și, mai ales, recitative, litanii, mărturii totale ale unor supraviețuitori care se vor, în sfîrșit, lucizi, în stare să se des-

carce și să descurce incilcitur ghem al înconștrîrilor dinaintea, din jurul și din lăuntru lor?), ne incredinteză încă o dată că temele literare sînt, așa cum se afirmă și despre anecdote, limitate la număr, „date” și repetabile, cu variațiuni, la infinit...

Dar atunci, dacă totul tînde spre universal și derivă din el, cum de sîntem adesea, ca și romanzii (cele două volume abundă de argumente în acest sens), în situația de a ne plînge de nereceptarea, în afara perimetrului național, a unor valori din punctul nostru de vedere certe? Recunosc că scurta însemnare precedentă despre Ramuz a avut — pe lîngă rostul ei principal, acela de a participa la un jubileu important pentru o literatură înrudită — și rolul unei pledoarii oblice „pro domo”.

Încheiam cu observația că, dacă nici măcar un vehicol ca limba franceză nu este suficient pentru a pași slobod dincolo de frontierele geografice, înseamnă că îngustarea voită a orizontului (chiar dacă intenția e de a fi mai în adînc) se pedepsește fără drept de apel cu claustrarea pe (și uneori dincolo de) viață. Pe Ramuz „I-a spus” opera lui, iubită cu religiozitate în patrie, stimată sau contestată, dar oricum prea ignorată în afara ei.

Exceleentele, exhaustivele pe ansamblu exegeze și portrete literare pe care le-am citit acum demonstrează că Ramuz n-a scris romane, în sensul obișnuit al cuvîntului, ci poeme în proză, descrieri epice, că paradoxul operei lui derivă din contradicția între nivelul la care sezisează el realitatea țării sale — nivelul pămîntului, al contactului cu natura, al credințelor instinctive, al pasiunilor elementare — și felul pe care și-l propune: să atingă „ceva mai general uman decît ansamblul politic, religios și intelectual bine definit care se numeste Elveția. Prin intermediul țăranelui din Vaud și al împrejurărilor vîlești sale, Ramuz ne face să vedem omul în cosmos, prin intermediul țîntului Vaud — Țara omenirii întregi.” (Denis de Rougemont). Mesaj nu încă, nu pe deplin, nu pretutîndeni, receptat.

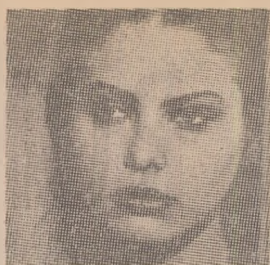
Și iată că, din nou, am citit doar despre Ramuz. Aștept încă romanele acestui scriitor prea puțin cunoscut în România, pe care o prietenă mi-a promis că le va căuta printre cărțile rămase de la soțul ei, medic de formare franceză, care iubită literatură bună, îi acordă lui Ramuz un loc de elecție între preferințele sale. Ramuz avînd, totuși, cititori și admiratori și în România.

Felicia Antip

„Absolutul literar“

● Este titlul eseului (450 pag., apărut la Seuil) având ca autori pe Philippe Lacoue-Labarthe și Jean-Luc Nancy. Subtitlul, **Teoria literaturii romantismului german**, definește cartea. Totul se petrece în jurul fraților Schlegel și al revistei „Athenaeum“ una din „primele avangarde“ ale romantismului. **Absolutul literar** oferă, mai întâi, 12 texte, inedite încă în Franța, urmate de scrierile mai importante ale lui Schlegel (**Scrisoarea către Dorothea** și celebra **Convorbire asupra poeziei**), texte la care se adaugă primele **Dialoguri** ale lui Novalis, **Filosofia artei** a lui Schelling.

„Ultimo amore“

● Regizorul italian Dino Rosi se bucură de un viu succes cu noul său film **Ultima iubire**, datorită, în primul rând, scenariului „de un efect comic irezistibil“ și interpretărilor feminine (în rolul caméristei Renata: Ornella Muti — în imagine).

Istoria suprarrealismului

● Marcel Jean, membru al grupului suprarrealist din 1942 până în 1950, semnează, la Editura Du Seuil, antologia comentată **Autobiografia suprarrealismului**, o culegere de texte însumate în 512 pagini, care devine, astfel, o istorie a literaturii suprarrealiste prin ea însăși, adică prin propriile texte.

Afișul și femeia

● „Pentru revoluție, patrie, familie și femei“ este titlul unei inedite expoziții organizate de către Museo d'Arte Contemporanea din Veneția, care cuprinde 500 de afișe politice (cele mai vechi datează din 1871) al căror mesaj este vehiculat de imaginea femeii sau este destinat acesteia. Sînt afișe realizate în momente istorice cheie. Cele mai reușite sînt cele realizate cu scopul de a prezenta femeia ca protagonistă a luptelor și mișcărilor politice (luptătoarele pentru eliberarea Vietnamului, Angolei, Mozambicului, cele din organizația „Black Power“), sau a mișcării feministe, în care nu mai poate fi vorba de o „lma-gine“ a femeii, aceasta apărînd drept ceea ce este în realitate, cu problemele și aspirațiile sale.

Place André Malraux

● Încă un omagiu a fost adus de Franța celebrului ei scriitor, André Malraux, care a fost ministrul culturii în guvernul generalului De Gaulle între 1959 și 1968. În cadrul unei ceremonii prezidate de primarul Parisului, Jacques Chirac, s-a anunțat că fosta Place du Théâtre Français, aflată în fața Comediei Franceze, se va numi de acum încolo Place André Malraux.

Dicționarul lui Furetière

Herbert Spencer

● S-au împlinit luna aceasta 75 de ani de la moartea filosofului, esteticianului și pedagogului englez Herbert Spencer (1820—1903), creatorul termenului de evoluționism, promotor al pozitivismului, om de cultură cu contribuții importante în psihologie, biologie etc. Lucrările sale **Sistemul sintetic al filosofiei**, 1896, **Principii ale biologiei**, 1867, **Principii ale psihologiei**, 1855, **Principii ale sociologiei**, 1896, **Principii de morală**, 1893, **Etica**, 1851, realizează convergența unor idei din științele umaniste, care au marcat gândirea europeană a sfîrșitului secolului trecut.

Centenarul Alfred Döblin

numele făcea aluzie la eroul lui Büchner), iar în 1920, Wallenstein. Succesul moderat al romanelor îl îndeamnă spre ziarnistică, colaborînd, între 1921 și 1924, cu cronici dramatice, la „Prager Tageblatt“. Elogiază pe Brecht, Bronnen, Hans Henny Jahn. Dar, totodată, ziaristul continuă, sub pseudonime felurite, glose vitriolante împotriva situației politice (editate, mai târziu, în vol. **Balul mascat german**). Romanul utopic **Munți, mări și giganți** (1924) proiectează viziuni halucinante asupra viitorului.

„Portretul universului“

● „Se poartă“ cam pretutindeni în cadrul emisiunilor T.V., documentarele oarecum romantate (la Aristide Buhoiu) asupra Globului pămîntesc, asupra unor orașe, asupra unor civilizații, asupra documentelor înseși. Iată un mampomd din 1986, avînd ca... model creierul uman, care, ca și Terra, are două emisfere. Documentul a

constituit, de curînd, subiectul unei emisiuni la Televiziunea elvețiană, cu titlul de mai sus.

Monștri sacri

● Un portret al Marlene Dietrich desenat în 1954 de Jean Cocteau va ilustra cartea **Monștri sacri** în care vor fi adunate toate scrierile poetului în legătură cu scena și ecranul. Volumul va apărea la începutul anului 1979 în Editura Encre.

Ivar Lu-Juhanson — o carieră de 50 de ani

● Cu 50 de ani în urmă a apărut prima carte a scriitorului suedez Ivar Lu-Juhanson — **Povestiri despre un schimb**. În vîrstă azi de 77 de ani, Juhanson a scris în această jumătate de veac peste 50 de cărți înfățișînd un amplu tablou al vieții sociale din Suedia. Criticii îl compară adesea cu mari scriitori ai lumii proveniți din popor — Maxim Gorki, Jack London, Martin Andersen Nexø. Într-un interviu acordat publicației „Aftenbladet“, referindu-se la cărțile sale în care denunță sistemul de exploatare, așa-zisele „romane colective“, scriitorul preciza: „Simt și scriu «colectiv» deși lucrez de unul singur, pentru că mă consider parte din masa muncitorilor. Despre ei scriu, ce-i drept trecînd totul prin mine însumi, prin forma și stilul alese de mine. În asemenea cărți, forma și stilul sînt foarte importante. Mă străduiesc să-l fac pe oameni să vrea să-mi citească romanele în ciuda dimensiunilor“.

În 1927, dă **Manas** („epopee indiană în versuri“), caracterizată de Robert Musil ca „pe atît de cutezătoare, de neobișnuită, pe cît de surprinzătoare“. Dar primirea de către critică e glacială. Abia în 1929, romanul **Berlin Alexanderplatz** îi va aduce celebritatea.

După venirea la putere a hitleriștilor și după incendierea Reichstagului, Döblin se stabilește la Paris, unde în 1936 e naturalizat cetățean francez. Publică alte romane, în germană, la Amsterdam: **Călătorie habiboneană** (1934) și **Digul albastru** (1938). În timpul războiului refugiază în S.U.A., unde lucrează un timp ca scenarist, ca și Heinrich Mann, la Metro Goldwin Mayer. Reîntoarce la Paris în 1948 — acum mai puțin simpatizat de stînga (se convertise la catolicism), Döblin editează revista „Das Goldene Tor“. Moare la 28 iunie 1957, aproape în anonimat. Abia în acești din urmă ani scriitorul e „redescoperit“, printre principalii susținători ai săi fiind Günther Grass, care a instituit și un premiu cu numele Alfred Döblin.

ATLAS

ASEMENEA TIMPULUI

● ASEMENEA timpului, nu putem semnifica decît trecînd.

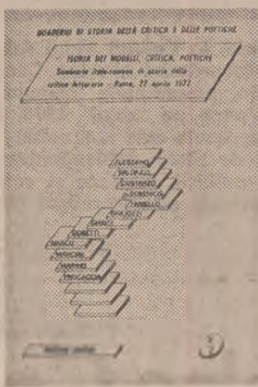
Iată un adevăr în jurul căruia viețile noastre se invîrt pe cercuri mai apropiate sau mai depărtate, mai inconștiente sau mai împăcate, dar mereu și fără speranță concentrată; iată o descoperire, retrăită de milenii, prin mijloace de arșiști mereu proaspeți în spaimea și neacceptarea acestei revelații; iată un loc comun peste care înfloresc, neobosită și nemulțumită de a nu-l fi înfrînt, toată istoria omenirii. Și pentru ca nu cumva să uităm ceea ce știm atît de bine cu toții, am procedat conștienți, cu minuție, la împărțirea timpului și a vieții în parcele cît mai comprehensibile, în unități și subunități de măsură, în cît mai multe și mai ritmice fragmente la capătul cărora să se poată trage concluzii și să se poată descoperi sensuri. Am inventat secunde, și minutele, și orele, și zilele, și anii, și deceniile, și secolele, în speranța că reușind, poate, să înțelegem o secundă, vom fi în stare să pătrundem și înțelegem unei vieți. Și pentru ca totul să fie didactic și limpede, gospodărește rînduit, la marginea savantă a acestor fragmente de timp, la balamalele scîrțitoare ale anilor incopciatiți cu pricepere unul de altul, am așezat nopți neutre, contemplatoare.

Cu vremea, cu secunde, cu secolele, ceea ce ar fi trebuit să fie judecată s-a transformat în urare, ceea ce ar fi trebuit să fie meditație s-a transformat în folclor, singurătatea premeditată — atît de greu de suportat — a fiecăruia cu sine s-a transformat în cea mai colectivă dintre nopțile anului. Cu vremea s-au inventat sorcovele și carnavalurile, plugușoarele, felițările, cîntecele, răvașele, exuberanța, inconștiența, veselia. Iar această agasantă, universulă frivolitate nu este — cum atît de des se întîmplă — decît forma, surprinzător de agreabilă, a unei ascunse înțelepciuni. La urma urmei, de ce am renunța la fericire doar pentru că nu putem fi fericiti decît trecînd?

Ana Blandiana

PREZENTE ROMĂNEȘTI

La Roma

● „Quaderni di storia della critica e delle poetiche“ nr. 2/1978 (Bulzoni Editore) se deschide cu paginile (9—12) consacrate Seminarului italo-român de istorie a criticii literare, care a avut loc la Roma, la 22 aprilie 1977, sub auspiciile Catedrei de Istorie a Criticii literare (prof. Mario Costanzo Beccaria) și ale celei de Limbă și Literatură Română (prof. Rosa Del Conte). Sub genericul **Critică și Societate**, s-a discutat de către asistenți

și studenții pe marginea celor două comunicări:

Critica literară românească în procesul de edificare culturală și Statutul contemporan al criticii prezentate de George Ivașcu. Partea a doua din „Quaderni“ (pag. 35—256) cuprinde o serie de importante contribuții sub genericul **Teoria modelelor, Critica și Poetica**. Colaborează (în ordinea din volum): Adrian Marino, C. Baldazzi, A. Gnisci, A. De Dominicis, M. Mancini, M. Costanzo, G. Gigliozzi, G. Alessano, G. Gosetti. Acest nr. 2/1978 din **Quaderni...** se încheie cu două interesante „Rassegne“ semnate de A. Farriello și M. Procaccia.

La Aix-en-Provence

● La 19 decembrie, la galeria Felicien David, s-a inaugurat expoziția Alexandru Nestorescu. Artistul expune în tehnica picturii pe lemn momente și figuri din istoria patriei, de la Burebista pînă la Constantin Brîncoveanu.

La Moscova și Praga

● În editura „Progress“ din Moscova a apărut o nouă ediție din **Densul** în traducerea de I. Martemianova (560 pag.). La Praga (ed. Svoboda), în traducerea semnată de Eva Strebecerová (392 pag.) a apărut în limba cehă **Pădurea ne-bună** (Silený Les).

Sport

Povești mișcîndu-se rotund

■ Miine anul se-nnoiește. Doi brazi, lovind cu topoare de argint, sparg poarta dură a munților — timp vechi fug-n uitare și spre inima pămîntului, unde se va schimba în aur, în noapte și-n glasul căteilor ce latră pe comori, dimineață albă, născută din lumina zăpezilor de pe Virful cu Dor s-apropie să ne bea gîndurile, să ne-atîrne pe uși și la ferestre cîntec murmurat de ramuri verzi, pulbere de peruzea, amăgire de rosmarin și visul că vom goni în sănii spre iubire sau spre defăimare, căcl nimic n-are preț decît drumul, o știu din nebunia vînlui.

Clipele dinții ale anului sînt fiecare un salon de primire sau o groță a zinelor. Speranță, dragoste, dans; vocația bucuriei explodează și, într-un vârtej de țîndării de stete, toate căzute din mijlocul Căii Iaptelei, libertății. Prima noapte din an aparține marelui — iar tot ce-a fost rău în anul spart e acum un eine căzut într-un puț. În prima noapte din an se scriu nișure și cu scule de aur poveștile nemuritoare. Cele care tremură în arborescența zăpezilor copilăriei. Cele ce rămîn sub geană și nu vor pieri. Uite, în munții Bucegi, din lacuri de chihlimbar bopit, ies în polene fertilizate de

lună sute de pitici îmbrăcați în uniforme roșii, cu mijlocul strîns în chingi de clopoței, dansează și cîntă și scobesc scorburi în care să-și adăpostesc scorburi în care să-și adăpostească, vara, fagurii și coșițele de smeură cu care-i dăruiesc urșii, fiindcă le pun în somnul cel lung miresme de ierburi descîntate. Iar la Dunăre, peștii din citeva bălți rămase nesugrumate (prin ce minune?) ies de sub gheață, la miezul nopții, și se culcă unul lângă altul, cap încununat albastru lîngă aripă trandafirică, alcătuiind un curcubeu al iernii, straniu și sfișit în scăpărările lui ireale, prin care lunecă steaua magilor, răsăritul inimilor de leu, moartea fagilor săruțați de căprioare. Trei lebdele nemuritoare hrănesc curcubeul cu licurici și, aproape de zori, cînd colindătorii seamănă lumea și oglinile ei, care sînt femeile, cu boabe de orz, apele se deschid și peștii se întorc în adîncuri și cei mai mari dintre ei vor curge în Dunăre, primăvara, și vor duce numele ei în toate mărilor lumii și seminția lor va scăpa din toate năvoadele...

La marginea de coral a Noului An, fiecărui om o poveste frumoasă.

Fănuș Neagu

OMAGII PRESEDINTELUI ROMÂNIEI

În ziua de 21 decembrie, la Palatul Marii Adunări Naționale, s-a desfășurat ceremonia înmînării tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a Premiului „Simba” pentru pace pe anul 1978. Din întreaga țară, în numeroase telegrame, sînt exprimate cele mai calde felicitări, cele mai profunde sentimente de dragoste și de stimă, evidențiindu-se că această distincție reprezintă un omagiu adus politicii de pace și colaborare a României socialiste, al cărei strălucit promotor este tovarășul Nicolae Ceaușescu.

TELEGRAMĂ

Mult stimat și iubit
tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Scriitorii din țara noastră își unesc din nou alăturile pentru a vă adresa cele mai sincere și mai calde felicitări cu prilejul decernării Premiului „Simba” pentru pace pe anul 1978, în semn de omagiu pe deplin meritat pentru inestimabila dumneavoastră contribuție la dezvoltarea economico-socială a Africii, la cauza libertății și independenței popoarelor, a păcii și colaborării internaționale. Este aceasta încă o dovadă grăitoare a înaltului prestigiu pe care l-ați dobîndit în întreaga lume, ca strălucit promotor și exponent al politicii externe a partidului și statului nostru. Sînt cunoscute pretutindeni eforturile depuse de dumneavoastră personal pentru instaurarea unei noi ordini economice mondiale, pentru soluționarea prin tratative a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru așezarea relațiilor dintre acestea pe baze noi, respectîndu-se principiile neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi, renunțării la forță și la amenințarea cu forța.

Din cuvîntările programatice pe care le-ați rostit în aceste zile, în legătură cu decernarea Premiului „Simba”, am reținut îndeosebi pasajele pătrunse de îndreptățită grijă față de continuarea cursei înarmărilor, care pune în primejdie nu numai destinul, ci însăși civilizația umană. Folosim acest prilej pentru a vă asigura încă o dată că împărtășim întrutotul aprecierile dumneavoastră privind necesitatea trecerii la măsuri concrete de dezarmare, pentru ca popoarele să poată trăi și munci eliberate de amenințarea unui război pustiitor, pentru a se putea ajunge la o pace traică în lume. Ca oameni ai scrisului, ne vom strădui ca aceste idei generoase să se reflecte în creația noastră, ca în întreaga noastră activitate să urmăm exemplul pilduitor pe care-l oferim generațiilor prezente și viitoare.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Președintele Nicolae Ceaușescu omagiat de bibliofilii lumii

LA începutul acestui an, domnul Artur Mario da Mota Miranda, președintele Asociației portugheze de ex-libris, ne-a solicitat, în mod neobișnuit, colaborarea la volumul internațional *Artisti dell' Exlibris* cu „un articol asupra unui artist din țara dv., pe care aș fi fericit a-l publica în franceză, și în propria dv. limbă. E un omagiu adus României”. Și acest omagiu, unic în anele volumelor editate de Federația Internațională a Societăților Amatorilor de Ex-libris (F.I.S.A.E.), venea din acea imensă recunoaștere internațională a României contemporane prin înalta personalitate a președintelui Nicolae Ceaușescu, prin marile realizări ale țării noastre, așa de larg cunoscute și apreciate în întreaga lume.

La acest apel a răspuns cu entuziasm un talentat creator de ex-librisuri din țara noastră, graficianul *Dafinel Duinea* din Valea Jiului, care a realizat un minunat ex-libris omagial închinat președintelui României socialiste, cu ocazia sărbătoririi a 60 de ani de viață și 45 de activitate revoluționară.

Dafinel Duinea este un artist polivalent, întrucît a

abordat atît pictura de șevalet, desenul și gravura, cît și sculptura, dar s-a impus în grafica mică, fiind azi unul dintre cei mai apreciați creatori de ex-libris din România. A creat, pînă în prezent, peste 100 de ex-libris-uri, pentru bibliofili români și de peste hotare. Dafinel Duinea deține și una dintre cele mai bogate colecții ex-libris din România, cuprinzînd peste 7.000 piese din 31 de țări.

În viziunea plastică a artistului, ex-librisul președintelui Nicolae Ceaușescu apare ca o sinteză a întregii noastre istorii, de la legendarul rege dac, Decebalus, al cărui steag de luptă traversează, ca o flacără, milenii, și de la Columna lui Traian, acel unic monument ale genezelor noastre, pînă la marile împliniri ale poporului român în anii luminoși ai socialismului. Însuși numele Președintelui, încrustat în marmura nemuririi cu acele simple și fermecătoare litere latine, coborîte din mîile de inscripții romane, și urarea tradițională, *ad multos annos*, scrisă cu caracterele latine medievale, din toate codicele și documentele de cancelarie din România, reprezintă, în această remarcabilă operă de artă, simbolul continuității noastre, în ciuda tuturor vicisitudinilor istoriei.

Cu acest ex-libris omagial s-a deschis, în paginile volumului internațional editat la Porto, în Portugalia, capitolul rezervat țării noastre, pentru prima dată, în seria magnificelor tipărituri ale bibliofililor și amatorilor de grafică din lume. Volumul în sine, o veritabilă enciclopedie a ex-librisului mondial contemporan, imprimat în excelente condiții grafice, a fost difuzat în 500 de exemplare numerotate cu ocazia celui de al XVII-lea Congres Internațional al Amatorilor de Ex-libris, care a avut loc, la finele lunii august, la Lugano, în Elveția.

Prin inițiativa de a include ex-librisul omagial închinat Președintelui Nicolae Ceaușescu, cel de-al IV-lea volum internațional Ex-libris reprezintă totodată un omagiu colectiv al bibliofililor și artiștilor din peste douăzeci și cinci de țări ale lumii adus, în plinul marii reuniuni internaționale de la Lugano, președintelui României socialiste, simbol al luptei umanității pentru o viață mai dreaptă și mai bună, pentru progres, civilizație și pace.

Dr. Corneliu Dima-Drăgan

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU